

Nina Flaten

Variasjon på Vegårshei

En sosiolingvistisk undersøkelse av
talemålsvariasjon blant unge vegårsheiinger

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Veileder: Stian Hårstad

Mai 2024

Nina Flaten

Variasjon på Vegårshei

En sosiolingvistisk undersøkelse av talemålsvariasjon
blant unge vegårsheiinger

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap
Veileder: Stian Hårstad
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Alle mennesker besitter, på ulike vis, språklige ressurser som vi kan utnytte på forskjellige måter etter hvilke kontekster vi befinner oss i. Innenfor den sosiokulturelle lingvistikken er samspillet som finnes mellom språkbruker og språksamfunn svært sentralt (Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021, s. 31). Ved å benytte en kvalitativ forskningsmetode har jeg undersøkt det sosiale samspillet mellom språkbruker og språksamfunn ytterligere.

Hensikten med denne masteravhandlingen har vært å undersøke språklig variasjon blant et utvalg informanter fra et avgrenset geografisk område. Det geografiske området jeg har tatt utgangspunkt i er Vegårshei kommune. Ved å lede fire informanter gjennom tre intervjusituasjoner har jeg fått tilgang til data som gjør det mulig å si noe om hvordan informantene bruker språket i ulike sosiale kontekster. Det er særlig seks språklige variabler som har gjort seg gjeldende i arbeidet med å peke på i hvor stor grad informantenes språk endrer seg – eller ikke endrer seg – i takt med at det skjer et skifte i den sosiale konteksten de befinner seg i, og som dermed danner utgangspunktet for analysen min.

Et delformål med dette prosjektet har vært å få dypere innsikt i hvordan de fire informantene opplever og reflekterer rundt egen språkbruk, og betydningen språk og sted har for dem. Metoden jeg har brukt har dermed lagt opp til at informantene får ytre seg om dette. I tillegg til informantenes ytringer har teorier om språk og sted vært sentrale i behandlingen og drøftingen av de innsamlede dataene.

Det empiriske materialet avhandlingen baserer seg på er tolv dybdeintervju med fire vegårsheiinger i 16-års alderen. Mesteparten av språktilegnelsen hos informantene har foregått på Vegårshei, og alle informantene var bosatt i bygda på gjennomføringstidspunktet.

Ut fra realiseringene og språktrekkene informantene bruker gjennom de tre intervjusituasjonene, kan det se ut til at unge vegårsheiinger generelt sett benytter et nokså homogent språk. Likevel, i de tilfeller hvor det forekommer betydelig variasjon i informantenes realiseringer, er det mulig å peke på et skille. Enkelte informanter benytter språktrekk og realiseringer som svarer til det som typisk kjennetegner språkforholdene på Vegårshei og Sørlandet, mens andre benytter realiseringer som i større grad svarer til det som typisk kjennetegner språkforholdene østover i landet, i retning av landets hovedstad. Forholdet informantene har til det geografiske stedet ser ut til å være av betydning for de språklige realiseringene de benytter. Høy lokal tilhørighet ser ut til å fremprovosere bruk av tradisjonelle språkformer, mens lav lokal tilhørighet i større grad tenderer til å fremprovosere bruk av mer modifiserte språkformer.

Det finnes en rekke årsaker til hvorfor språket endrer seg, og i min avhandling er jeg hovedsakelig ute etter å belyse noen av de ytre årsakene til at språklig variasjon skjer. Språket er en helt sentral del i menneskets kommunikasjon, og må betraktes som en dynamisk, foranderlig størrelse som, naturlig nok, endres i takt med at de samfunnsmessige forholdene forandrer seg.

Abstract

All people possess linguistic resources that we can use in different ways depending on the contexts we find ourselves in. The interaction between the language user and the language community is very central in the sociocultural linguistics (Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021, p. 21). By using a qualitative research method, I have examined the social interaction between language users and language communities.

The purpose of this master's thesis is to examine linguistic variation among four informants from the limited geographical area placed in the east of Agder, the municipality Vegårshei. By guiding the four informants through three interview situations, I have collected data that makes it possible to say something about how the informants use the language in different social contexts. I selected six linguistic variables that I wanted to examine, and these six variables form the starting point of my analysis.

A partial aim of this project has been to get deeper insight into how the four informants experience and reflect on their own ways to use the language, and what language and geographical places means to them. The method I have used has led the informants to express themselves about this. In addition to the informants' statements, theories about language and geographical places have been central to the processing and discussion of the collected data.

The empirical material of the thesis is based on twelve in-depth interviews with four young people in the age of 16. Most of the informants' language acquisition took place at Vegårshei, and all the informants lived in the municipality when the data was collected.

Based on the language realizations the informants use during the three interview situations, it seems that young people in Vegårshei generally use a homogenous language. Nevertheless, in those cases where there is considerable variation in the informants' realizations, it is possible to point out a distinction. Certain informants use language features and realizations that can be related to the language conditions in Vegårshei and the southern part of Norway, while others use realizations that can be related to the language conditions in the east of the country, in the direction of the capital, Oslo. There seems to be a link between the informants' relation to the geographical place and the language realizations they use. Close relation to the geographical place provokes the use of traditional language forms, while distant relation to the geographical place provokes the use of more modified language forms.

There are several reasons why language changes occur. In my master's thesis, I am mainly looking to shed light on some of the external reasons why language changes. Language is a central part of the human communication, and must be regarded as a dynamic, changing quantity which changes in the same way as the social conditions change.

Forord

I ni semestre har jeg fortalt meg selv at «det er nå det gjelder». På tampen av det tiende semesteret, etter fem år på lektorutdanningen ved NTNU i Trondheim, har det gått opp for meg at det faktisk er *nå* det gjelder. Denne masteroppgaven markerer et skille mellom det som har vært, og det som er i vente. Teori skal nå bli praksis.

Det siste halvåret, preget av kriger og store konflikter, har tydeliggjort hvor urettferdig livet er, og hvor store kontraster det er i verden. Selv om jeg har vært fra meg av frustrasjon for å skrive videre på denne oppgaven, har jeg samtidig kjent på en takknemlighet over å i det hele tatt ha muligheten til å ta en utdanning i fredelige omgivelser – det er virkelig ingen selvfølge.

Jeg må rette en enorm takk til veilederen min, Stian Hårstad, for at jeg har kommet i mål med denne avhandlingen. Takk for at du helt fra start har «holdt lunk» i oppgaven min, og sørget for å holde tanke- og skriveprosesser i gang. Du har vært tilgjengelig døgnet rundt og kommet med raske tilbakemeldinger, utfyllende råd og gode forslag. Engasjementet ditt og måten du har veiledet på har vært helt uunnværlig – tusen takk!

Videre vil jeg rette en stor takk til de involverte i datainnsamlingen, informantene og intervjuerne mine. Uten dere ville det ikke blitt noen avhandling. Tusen takk for at dere stilte opp og delte av dere selv.

Til slutt må jeg takke familie og gode venner for motivasjon og heiarop. Tusen takk til Andrine, Johanne, Hanna og Julie for minneverdige øyeblikk på Fagland og en gøyalt studietid. Tusen takk til Sanne for alle samtaler på FaceTime, og takk til Erling som har holdt ut!

Takk for tiden, og takk for muligheten.

Trondheim, 15.05.2024

Nina Flaten

Innhold

Del 1: Introduksjon av oppgaven.....	1
1 Innledning	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Oppgavens struktur.....	2
2 Vegårshei	4
2.1 Geografi og historie.....	4
2.2 Skole, videregående opplæring og arbeid.....	5
2.3 Dialektologisk plassering.....	6
2.3.1 Det sørlandske dialektområdet.....	7
2.3.2 Språkforholdene på Vegårshei	7
3 Tidligere forskning	8
3.1 Begrepsavklaring	9
4 Teori	11
4.1 Sociolingvistik.....	11
4.2 Språkendring og -utvikling	12
4.2.1 Talemålsutviklinga i Norge.....	12
4.3 Språk og identitet	13
4.3.1 Akkomodasjonsteorien.....	14
4.3.2 Kodeveksling	15
4.3.3 Stedsidentitet	15
4.3.4 Folkelingvistik	16
5 Metode.....	18
5.1 Kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode	18
5.2 Validitet og reliabilitet.....	18
5.3 Forskningsetiske hensyn	19
5.3.1 «Naturlig» og «autentisk» språk	19
5.3.2 Observatørens paradoks	20
5.4 Metodisk fremgangsmåte	21
5.4.1 Undersøkellesdesign	21

5.4.2	Rekruttering av informanter	22
5.4.3	Gjennomføring av intervjuene.....	23
5.4.4	Behandling av innsamlet datamateriale	25
Del 2	– Analyse	27
6	Språklige variabler	27
6.1	Fonologiske variabler.....	27
6.1.1	Realisering av /r/-lyden	27
6.1.2	Retroflekse lyder	28
6.1.3	Sammenfall av lydverdiene /ç/ og /j/	29
6.1.4	Nektingsadverbet «ikke»	30
6.2	Morfologiske variabler.....	30
6.2.1	Personlig pronomener.....	31
6.2.2	Substantivendelser	31
7	Informantpresentasjoner	33
7.1	Ellinor.....	33
7.2	Trygve	33
7.3	Iben	33
7.4	Emil	33
8	Resultater	34
8.1	«De ær litt jedli å baye væye på bygda hele tia»	34
8.2	«Asså mi bruker den bræie l-en æin del då, som i ærj»	35
8.3	«Dialekta ær egentli ganske jedli»	36
8.4	«De e typisk å sæi iççe»	37
8.5	«Både e å veldi mange andre sæier værfall e»	38
8.6	«Mi speler møe æinsprettin i friminutta»	38
8.7	«De e vikti at mi hokser åssen dialekta e (.) at den iççe glømmes»	39
8.7.1	Ellinor.....	40
8.7.2	Trygve	40
8.7.3	Iben	41
8.7.4	Emil	42

8.8 Foreløpig oppsummering	43
9. Sammenfatning og diskusjon	45
9.1 Språklig variasjon hos informantene	45
9.2 Kodeveksling, kodeblanding eller kodegliding?	47
9.3 Forklaringsfaktorer	47
9.3.1 Topostatisk og topodynamisk personlighet.....	48
9.3.2 Standardisering eller nivellering av dialekten?.....	49
9.4 Avsluttende refleksjoner	49
10. Masterarbeidets relevans for lektoryrket	51
Litteratur	52
Vedlegg:.....	56
1: Intervjuguide	56
2: Samtykkeerklæring 1 – før fullinformering av prosjektet	58
3: Samtykkeerklæring 2 – etter fullinformering av prosjektet.....	61
4: Transkripsjon av Ellinors intervjuer	64
5: Transkripsjon av Trygves intervjuer.....	68
6: Transkripsjon av Ibens intervjuer.....	73
7: Transkripsjon av Emils intervjuer	78

Oversikt over figurer, kart og tabeller:

Figur 1: Ubebygde areal i Vegårshei kommune

Figur 2: Selås' tidsakse fra innovasjon til gjennomført språkendring

Figur 3: Realisering av nektingsadverbet «ikke»

Kart 1: Kart over Vegårshei kommunes plassering i Agder fylke

Kart 2: Språkkart som viser dialektskiller på Vegårshei

Tabell 1: /R/-lyd

Tabell 2: Retrofleksjer

Tabell 3: Sammenfall av lydverdiene /ç/ og /j/

Tabell 4: Kategorisering av stabile og varierende språktrekk

Tabell 5: Informantenes bruk av tradisjonsformer (TF) eller modifiserte former (MF)

Tabell 6: Informantenes totale variasjonsbredde

Del 1: Introduksjon av oppgaven

1 Innledning

Språk er et fenomen vi alle har et forhold til, men som vi sjeldent reflekterer over hva er. Blant ulike disipliner og språkvitere råder det forskjellige oppfatninger knyttet til hvordan vi skal betrakte språk. Enkelte mener språk må anses for å være noe kroppsinternt, mens noen mener vi må regne språket som et fenomen som eksisterer utenfor kroppen. Andre igjen mener vi må betrakte språket som et fenomen som både eksisterer inni og utenfor kroppen, fordi den kognitive språkevnen vår utvikles i sosiale fellesskap (Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021, s. 22). Termen språk kan vise til et vokalt, lydbasert verbalspråk, men den viser også til tegnspråk eller taktile språk som brukes av personer med sansetap eller skader i taleorganet (Hårstad et al., 2021, s. 21). Språket vårt er, på ulike vis, helt essensielt for måten vi kommuniserer med hverandre på, og dermed også for vår sosialiseringssprosess i menneskelige fellesskap. Det har lenge vært interesse for å studere hvordan vi opptrer språklig i interaksjon med andre, og dette har ikke blitt mindre sentralt i dag, når den språklige og medietekniske tilstanden er mer kompleks enn noen gang tidligere.

Lingvistikken er det vitenskapelige studiet av språk, som har som mål «å avdekke, beskrive og forklare språklig fenomen og hva språk er» (Simonsen & Christensen, 2000, s. 9). Sosiolingvistikken, en av lingvistikkenes deldisipliner som utdypes senere i avhandlingen, kan sies å være «the study of language in relation to society» (Hudson, 1996, s. 1). Altså bygger sosiolingvistikken på at det finnes et samspill mellom språkbruker og språksamfunn. Videre i denne avhandlingen er det sosiolingvistiske perspektiver som vil få mest plass.

Mange har en oppfatning av at språk er statiske, uforanderlige størrelser (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 13), en tankegang som går imot de faktiske forholdene for hvordan språket opptrer i det globale samfunnet vi lever i. Dagens moderne og mobile verden fører flere folk med ulik bakgrunn i kontakt med hverandre enn tidligere, både nasjonalt og internasjonalt. Dette fører også til at språk, og varianter av språk, kommer i kontakt med hverandre, noe som igjen fører til at språk må betraktes som en dynamisk, foranderlig størrelse.

Det finnes ingen offisiell normering av talemålet i Norge, og dialektene som snakkes er kontinuerlig i utvikling og forandring. Med forskjellige fokus og tilnærminger er det ved flere tilfeller gjort forsøk på å kartlegge utviklingen og variasjonen av talemålet nasjonalt og i utvalgte geografiske områder. TEIN-prosjektet som ble startet opp i 1998 er et eksempel på et nasjonalt, sosiolingvistisk talemålsprosjekt, som hadde mål om å granske talemålsendringene i Norge (Akselberg, 1999, s. 8). Denne masteravhandlingen kan, i likhet med de ulike delprosjektene i TEIN-prosjektet, ses som et eksempel på å kartlegge talemålsvariasjon innenfor et bestemt geografisk område.

Ved hjelp av fire informanter som – så langt i livet – har bodd innenfor det geografiske området Vegårshei, en kommune langt øst i Agder fylke, har jeg gjennom tre ulike samtalekontekster undersøkt deres språklige variasjon. Intensjonen bak avhandlingen min er å undersøke den intraindividuelle variasjonen, altså den variasjonen som eventuelt forekommer i det språklige repertoaret til hver enkelt informant.

Innfallsvinkelen jeg benytter er kvalitativ, og prosjektet kan sies å tilhøre den individorienterte fløyen av sosiolingvistikken.

I det følgende foretar jeg en analyse av språkbruken til de involverte informantene. I tillegg beretter jeg hvordan jeg har gått frem for å undersøke hvordan informantene varierer sitt språklige repertoar i interaksjon med andre. Det sentrale motivet er altså å undersøke informantenes intraindividuelle språkbruk. Funnene vil videre brukes for å peke på mulige utviklingstendenser som ser ut til å råde innenfor det geografiske området.

1.1 Problemformulering

Emnet for masteroppgaven min er talemålsvariasjon i språkbrukernes interaksjon med andre. Det er særlig språkbruken til unge mennesker i samtiden jeg har lyst til å sette søkelyset på. Oppgaven tar utgangspunkt i et bestemt geografisk sted, Vegårshei kommune, og har som mål å kartlegge språklige forhold blant unge i bygda. Hvorfor og hvordan endrer de unge språket sitt? Med disse spørsmålene som utgangspunkt har jeg utledet følgende forskningsspørsmål:

1. Hva kjennetegner talemålet til de fire informantene?
2. Hvordan kan vi forklare den situasjonelle vekslingen som skjer i informantenes talespråk?

Oppgavens forskningsspørsmål og fremgangsmåte er inspirert av en tidligere masteroppgave (se Rasmussen, 2020). Jeg har benyttet en rekke av de samme fremgangsmåtene, men selvsagt gjort nødvendige tilpasninger i utformingen av forskningsspørsmålene og selve gjennomføringen. Det empiriske materialet som skal hjelpe meg i arbeidet med å besvare de to forskningsspørsmålene, er til sammen tolv dybdeintervjuer med fire vegårsheiinger i 16-års alderen. Hver informant er intervjuet tre ganger, og de tre intervjuene er ledet av personer med ulik geografisk tilhørighet og ulik talespråklig praksis. Intervjumaterialet har ført frem til seks språklige variabler som undersøkes mer i dybden.

Fra min side er forskningsspørsmålet utledet av en antakelse om at en del tradisjonelle språkformer på Vegårshei i dag i stor grad, særlig blant de yngre, taper terreng til fordel for mer standardiserte former. Med standardiserte former viser jeg ikke her til språktrekkene som benyttes i nærmeste by, men snarere i retning av de språktrekkene som hovedsakelig benyttes i landets hovedstad, Oslo. Det er med utgangspunkt i analyser av seks språklige variabler, relevant teori og selvrapportering av informantene jeg forsøker å besvare oppgavens forskningsspørsmål. Sistnevnte, selvrapportering av informantene, er inkludert for å få dypere innsikt i hvordan de fire informantene opplever og reflekterer rundt egen språkbruk og betydningen språk har for dem.

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven er organisert i to deler og har totalt ti kapitler etterfulgt av litteratur og vedlegg. Del 1 gir en introduksjon av oppgaven. Etter innledningskapittelet følger kapittel 2 som gir en introduksjon av undersøkelsesområdet oppgaven baserer seg på, Vegårshei kommune. Kapittel 3 presenterer tidligere forskning som er gjort i samme geografiske område jeg tar utgangspunkt i. I kapittel 4 presenterer jeg teoretisk rammeverk jeg

anser som relevant for min oppgave, og videre i kapittel 5 tar jeg for meg de metodiske valgene som er gjort.

Del 2 av oppgaven er en analysedel som behandler de innsamlede dataene. Kapittel 6 retter fokus mot de språklige variablene som undersøkelsen tar utgangspunkt i, og kapittel 7 presenterer informantene mine. Resultatene legges frem i kapittel 8. Oppgaven avrundes i kapittel 9, som sammenfatter og diskuterer resultatene samt besvarer forskningsspørsmålene som ble stilt innledningsvis. Det siste kapittelet, kapittel 10, setter søkelyset på masterarbeidets relevans for lektoryrket.

2 Vegårshei

*Eg veit ein stad med skog og fjell
og glisne, stille grender.
Ein liten heim i bakkehell
mot Vegårs lyse strender.
Her skulle mine første år
bli meisla ut i tronge kår
av røynde arbeidshender.*

(Sollid, 1996, s. 9)

I en oppgave som dette, som tar utgangspunkt i et bestemt geografisk område, er det på sin plass med en introduksjon og beskrivelse av Vegårshei og språksamfunnet der. Konteksten for et språk, og forholdene språkbrukerne lever i, er viktig i oppgaver som har til hensikt å forstå språkbruk i lys av samfunnsmessige forhold (Hårstad, 2004, s. 8). Ifølge SSB bor det i 4. kvartal 2023 2268 personer i Vegårshei kommune, og befolkningen er bosatt med en befolkningstetthet på syv innbyggere per kvadratkilometer (SSB, 2023). Av plasshensyn er det en rekke opplysninger og detaljer som ikke vil bli inkludert i dette kapittelet, men jeg ønsker likevel å peke på noen forhold som kan være med på å gi et inntrykk av stedet som i all hovedsak legger grunnlaget for denne oppgaven.

2.1 Geografi og historie

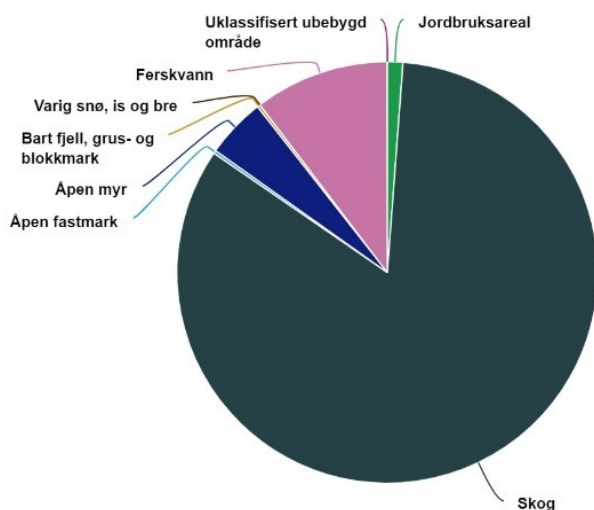
Innlandskommunen Vegårshei fikk lokalt selvstyre i 1837, og har fått sitt navn av vannet Vegår som sammen med massive skogområder utgjør en betydelig del av kommunens totale areal – hele 291,05 km² av 355,65 km², se figur 1 (SSB, 2023). Den tette skogen, eller «skauen» som det gjerne sies på Vegårshei, har lang historie som bærebjelken i bygdas næringsliv. Selv den dag i dag står skogbruket sterkt på Vegårshei, men i større grad i kombinasjon med annet arbeid (Bjorvatn, 2006, s. 33). Kommunen ligger øst i Agder fylke, og utgjorde en del av tidligere Aust-Agder fylke, se kart 1. Vegårshei grenser til Åmli i vest, Nissedal (Telemark fylke) i nordvest, Gjerstad i nordøst, Risør i sørøst, og Tvedestrand i sør. Kommunegrensene har ikke endret seg siden opprettelsen av kommunenes selvstyre i 1837 (Thorsnæs & Lauritzen, 2024).

Til tross for at stedet Vegårshei har en nokså anonym plass i Norges historie, er det særlig to anledninger som har gitt bygda nasjonal oppmerksomhet. Den første hendelsen fant sted på 1980-tallet. Etter mange måneders jakt ble det 11.januar 1984, med Miljøverndepartementets godkjenning, skutt ulv på Vegårshei. På denne tiden var ulven trolig det eneste individet av sin art i landet, og ulvefellingene skapte dermed stort engasjement på landsbasis (Sunde, 1984). Den andre hendelsen som har gitt Vegårshei nasjonal oppmerksomhet, fant sted ti år etter ulvefellingene. I 1994 var Vegårshei arrangør for NM på ski. Gode værforhold og en vellykket gjennomføring av arrangementet resulterte i at flere av de delegerte uttrykte sin begeistring for ski-NM på Vegårshei. I boka *Fra hav til hei: En fortelling om idrett i Aust-Agder* omtaler historiker Nils Martinius Justvik arrangementet som «The best NM ever» (Justvik, 2018, s. 263). Både jakt og ski er fremdeles aktiviteter det er populært å holde på med blant bygdas innbyggere.

Figur 1: Ubebygde areal i Vegårshei kommune

Ubebygde areal

Tall i km²

Figur fra SSB, hentet 23.03.2024

2.2 Skole, videregående opplæring og arbeid

Kommunen kan sies å ha to tettsteder, Myra og Ubergsmoen, hvorav førstnevnte fungerer som administrasjonssenter. Tidligere hadde Vegårshei flere skolekretser fordelt rundt om i bygda, hele elleve stykker på det meste. Av økonomiske og befolkningsmessige årsaker ble disse med tiden lagt ned, og folkeskolen ble bygget og lagt til Myra. Skolen på Vegårshei, Vegårshei skule, har vært lokalisert i Myra siden 1966, og er i dag en grunnskole for 1.-10. trinn. Skolen har om lag 300 elever, og majoriteten benytter bokmål som hovedmål, til forskjell fra nynorsk som dominerte i skolekretsens tid på 1890-tallet (Vegårshei kommune, 2024). For å få videregående opplæring må altså unge vegårsheiinger utenbygds. Nabokommunene Tvedestrand og Risør, samt Arendal som ligger drøye 40 km unna, er blant de kommunene som tilbyr videregående opplæring i pendleravstand til Vegårshei.

I likhet med at ungdommer drar ut av bygda for å få videregående opplæring, er det også en betydelig andel av de yrkesaktive innbyggerne som drar ut av bygda for å arbeide. Selv om de fleste pendler til nabokommuner med tilnærmet lik dialekt, er det ikke utenkelig at pendlinga ut av bygda kan være en faktor som er med på å påvirke folks talemål i større eller mindre grad. På samme måte kan folk som strømmer til bygda for å jobbe, og da særlig den andelen som pendler til bygda for å arbeide i skolesektoren, være med å påvirke elevenes talemål ved at elevene daglig eksponeres for en annen dialekt. Per 2023 pendler rundt 600 av kommunens yrkesaktive innbyggere ut av kommunen for å arbeide, mens rundt 130 personer pendler inn i kommunen for å arbeide (SSB, 2023).

Kart 1: Kart over Vegårshei kommunes plassering i Agder fylke

Kart fra Store norske leksikon, hentet 15.03.2024.

2.3 Dialektologisk plassering

Dersom vi tar utgangspunkt i dialektlandskapet slik det skisseres av Brit Mæhlum og Unn Røyneland, kan Vegårshei rent dialektologisk plasseres i det sørlandske dialektområdet (kart 3, 2018, s. 88). I denne delen vil jeg peke på noen generelle trekk ved det sørlandske samt presentere noen språklige trekk tidligere forskning har omtalt som tradisjonelle for språkforholdene på Vegårshei.

Når jeg videre i denne avhandlingen referer til «tradisjonelle former» i sammenheng med språkforholdene på Vegårshei, er det hovedsakelig det skrevne i punkt 2.3.2 jeg refererer til.

2.3.1 Det sørlandske dialektområdet

Det sørlandske dialektområdet omfatter «heile Aust-Agder og tilgrensande ytre mål i Vest-Agder og ytre bygder i Telemark» (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 95). Til tross for at sørlandsk utgjør det minste av tre underområder av vestnorsk, er det trolig det området som internt har størst dialektforskjeller. Det er hovedsakelig mellom de indre områdene og kysten vi finner de største dialektforskjellene i Agder.

Mæhlum og Røyneland (2018) har listet opp trekk som tradisjonelt har vært typiske for det sørlandske området. Blant disse finner vi bruken av skarre-/r/¹, diftongering av opphavlig lang vokal og lenisering, som på folkemunne gjerne omtales som «blaute konsonanter». Leniseringen rammer hovedsakelig konsonantene /p/, /t/ og /k/, og erstatter disse med konsonantene /b/, /d/ og /g/ i ord som /tape/ - /tabe/, /båt/ - /båd/, /kake/ - /kage/ (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 101).

2.3.2 Språkforholdene på Vegårshei

I det følgende ønsker jeg å presentere noe av det som opp gjennom historien har vist seg å være gjentakende eller kjennetegnet ved språkforholdene på Vegårshei. Termen *språkforhold* viser her til de språktrekkene som over tid og til ulike tider har vist seg å være de som dominerer eller hyppig blir brukt. Det er her viktig å presisere at jeg ikke er ute etter å komme frem til noe fasit, og heller ikke ønsker å presentere språkforholdene på Vegårshei som noe fast, konkret eller statisk.

Fordi kommunen ligger på grensen mellom de østnorske og vestnorske dialektene, finner man generelt mye variasjon i dialekten. Mange av trekkene kan knyttes til de typiske kjennetegnene for det vestnorske dialektområdet, mens andre trekk typisk kan knyttes til det østnorske dialektområdet. I tillegg kan de tidligere skolekretsene ses på som en årsak til variasjonene som har dominert språkforholdene i bygda. På tiden da de ulike skolekretsene fremdeles var i drift, så man nemlig tendenser til at hver av disse skolekretsene hadde sin egen dialektutvikling, kjennetegnet av spesifikke uttaler av enkelte ord (Bjørvatn, 2006, s. 113). Ellers er det gjerne flere av de typiske kjennetegnene for det sørlandske dialektområdet som også tradisjonelt har vist seg å være gjeldende for språkforholdene på Vegårshei.

¹ I de kommende kapitlene vil jeg bruke skråstreker for å synliggjøre lydverdien av ulike ord og uttrykk.

3 Tidligere forskning

Språkforholdene på Vegårshei har stått som undersøkelsesobjekt i flere tidligere forskningsprosjekter – både av større og mindre omfang. I tillegg til at det er skrevet artikler med utgangspunkt i språklige data hentet fra kommunens innbyggere, er det også skrevet en rekke artikler som tar for seg det sørlandske dialektområdet mer generelt, talemålene i de to tidligere Agder-fylkene samt i nabokommunene rundt Vegårshei. I dette kapittelet presenterer jeg det som er gjort av tidligere forskning på språkforhold på Vegårshei og i den nærmeste regionen.

De eldste studiene av språk på Vegårshei er nærmere 100 år, mens de nyligste bidragene er fra 2021. Dette lange tidsspennet reflekteres i store forskjeller i tilnæringsmåter, og det er derfor ikke helt lett å sammenlikne studiene. I 1929 skrev Sigvald Holen *Ljodverket og verbalbøyginga i Vegårsheimålføret*, hvor han undersøkte et utvalg språktrekk i dybden (Holen, 1929). Den neste studien kom i 1994 og hadde stedsnavn som tema - og dermed en annen teoretisk innretning (se Winje, 1994).

Fra nyere tid er språkforsker Magnhild Selås blant dem som har bidratt med tekster og artikler om vegårsheidialekten. I Selås' doktorgradsavhandling *Dialektal variasjon og endring aust på Agder – beskrive og forklart ved to språklege variablar* (Selås, 2003) blir målmerkene og talemålsvariasjonen blant kommunene øst i Agder kartlagt, med utgangspunkt i data hentet fra Vegårshei og nabokommunene rundt. I doktorgradsavhandlingen stiller Selås spørsmål ved hvilke forklaringer vi har til rådighet når det gjelder språkendringer, og hvor langt vi i det hele tatt kommer med disse forklaringene (Selås, 2003, s. 13). Til forskjell fra de tidligere bidragene fra Holen og Winje, som beskriver språkforholdene, undersøker Selås språkforholdene fra et sosiolingvistisk perspektiv, der hun både beskriver og forsøker å forklare språkforholdene. Selås har, i tillegg til å skrive om språkforholdene i spesifikke kommuner, også bidratt med artikler og kapitler om den sørlandske språkregionen (se f.eks. Akselberg, Myking & Sandøy, 2007).

Oliv Smelands masteroppgave er også et bidrag fra nyere tid. Smeland foretar en kvalitativ studie som undersøker bruken av enkelte språklige variabler (Smeland, 2021). Til tross for at både Smeland og jeg har valgt å gjennomføre en kvalitativ studie i det samme geografiske området, peker den sosiolingvistiske vinklingen av oppgavene våre i ulike retninger. Mens Smeland undersøker talemålsforskjeller mellom ulike generasjoner, undersøker jeg i min oppgave hvordan talemålet til unge vegårsheiinger lar seg – eller ikke lar seg – påvirke i interaksjon med andre talemål. Altså undersøker Smeland den intergenerasjonelle variasjonen på Vegårshei, mens min oppgave i større grad vektlegger den intraindividuelle talemålsvariasjonen.

Blant bidragene som tar for seg språkforholdene i regionen og nabokommunene rundt Vegårshei, finner vi Kjersti Vevstads artikkel fra 2001 med tittelen *Gjerstadungdommens gjerstaddialekt* (Vevstad, 2001). Vevstad har en slags todeling av sin undersøkelse av gjerstaddialekten. På den ene siden forsøker hun å skissere det tradisjonelle gjerstaddmålet, samtidig som hun på den andre siden retter blikket mot sosiale påvirkningsfaktorer for å kartlegge hvilke sosiale variabler som kan ses i sammenheng med talemålets utvikling (Vevstad, 2001, s. 255). En slik todeling vil på mange måter også være relevant for min oppgave. Jeg vil i det følgende undersøke et utvalg informanternes talemål for å kartlegge om tradisjonelle former står seg, eller om disse ser ut til å tape terreng for modifiserte former. I tillegg vil jeg undersøke i hvor stor grad den sosiale konteksten i intervjusituasjonene påvirker informantenes talemål.

3.1 Begrepsavklaring

Fordi tidligere forskning gjerne bruker termer som *dialektene i Agder, det sørlandske dialektområdet* og *sørlandsdialekten*, kan det være ryddig med en oppklaring i hva disse termene faktisk innebærer, og hvor relevante eller beskrivende de egentlig er. Det finnes mange meninger om – og innvendinger mot – de ulike inndelingene av dialektområdene. Hvilke inndelinger som regnes som tjenlige, avhenger av hvilke indikatorer man legger til grunn. Dersom man velger å sette lupen på språklige indikatorer som pronomenvariasjon eller monoftongering, vil man få andre inndelinger enn om man fokuserer på apokope eller verbssystemet (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 27).

Både Skjekkeland (1997, s. 221) og Papazian og Helleland (2005, s. 106) mener termen *sørlandsk* kan vise til det sørlige e-målsområdet i Norge, og at dette inkluderer deler av Telemark og gamle Vest-Agder, i tillegg til hele det området som tidligere var Aust-Agder (Røsstad, 2010, s. 97). Arne Torp er derimot uenig i denne måten å geografisk inndele dialekter på, og presiserer at det er viktig at folk kjenner seg igjen i de klassifikasjonene det deles inn etter.

«[D]ersom me vil at det dialektologiske begrepet sørlandsk skal ha eit *salient* innhald, dvs. bety noko som folk lett kan kjenne att når dei hører det, så er sørleg e-mål totalt ubrukande som avgrensing. Folk har nemleg ei slags oppfatning om kva som er 'sørlandsk' i dialektologisk forstand, men det er slett ikkje det same som sørlege e-mål» (Torp, 2001, s. 70).

I 1999 skrev Martin Skjekkeland en artikkel som tar for seg talemålet i Agder – både øst og vest, og om hva som ser ut til å skje med talemålet i området (Skjekkeland, 1999). I likhet med det Torp var inne på i sin områdebeskrivelse, finner også Skjekkeland det relevant og naturlig å snakke om en østlig og vestlig påvirkning av talemålet heller enn å benytte en inndeling av talemålet som utelukkende styres av de geografiske kommunegrensene (Skjekkeland, 1999, s. 77).

Skjekkeland skriver at dialekten lengst øst i det som tidligere var Aust-Agder fylke har store likheter til de østnorske talemålene i områdene sør i Telemark. I tillegg peker han på at «Aust-Agder og kystområda i Vest-Agder er e-mål», hvilket innebærer at infinitivsendelser av verb slutter på /e/, slik som for eksempel /å såve/, /å lese/ eller /å finne/ (Skjekkeland, 1999, s. 77). Skjekkeland skriver også om tendensen de østnorske målmerkene har til å presse seg videre vestover. Det faktum at en rekke av de østnorske målmerkene gradvis inntar andre områder, omtales gjerne blant språkvitere som en «østlandisering» av talemålene. Primært foregår «østlandiseringen» av talemålet for de områdene som ligger i den østlige delen av Agder (Skjekkeland, 1999, s. 79).

Ovenfor har jeg forsøkt å vise kompleksiteten i det å benytte forskjellige dialektinndelinger, uten å gå dypere inn på hva inndelingene faktisk sier noe om. Selv om bestemte geografiske steder har sine sett med kjennetegn for talemålet som dominerer, kan vi likevel ikke regne disse som statiske, uforanderlige størrelser. *Dialektene i Agder* vil kunne inndeles på flere måter etter hvilke språktrekk man velger å fokusere på. For å kunne bruke termer som *sørlandsdialekten* eller *det sørlandske dialektområdet* er det behov for en forklaring som sier noe om hva man har valgt å legge forstørrelsesglasset på, slik at vi forstår hvilke forhold som faktisk har etablert den gjeldende inndelingen.

I min oppgave har jeg nærmest utelukkende valgt å slutte meg til Mæhlum og Røynelands firedeling av de norske dialektområdene – nordnorsk, trøndersk, østnorsk og vestnorsk (kart 5, 2018, s. 178). De språklige variablene jeg undersøker, forklart i

kapittel 6, ses i lys av de typiske kjennetegnene for det vestnorske dialektområdet (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 89). Det vestnorske dialektområdet er igjen inndelt i tre mindre hovedområder, hvor det sørlandske området omfatter Vegårshei. Overordnet er det sørlandske dialektområdet kjennetegnet av å benytte /e/-endelser i infinitiv, nektingsadverbet /iççe/, ubrutt form i realiseringen av pronomen i 1. person entall (/e/, /eg/, /æ/ eller /æg/), og bakre /r/-lyd (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 101).

4 Teori

I dette kapitlet presenterer jeg teoretiske rammeverk jeg anser som relevante for mitt prosjekt. Først vil jeg si noe om den sosiolingvistiske disiplinen som har vokst frem og blant annet gjort seg gjeldende i talemålsarbeid. Deretter vil jeg si noe om språkendring generelt, før jeg tar for meg tendenser ved talemålsutviklinga i Norge. Videre følger ulike teoretiske perspektiver som sier noe om språk og identitet, slik som akkomodasjonsteorien, kodeveksling og stedsidentitet. Avslutningsvis vil jeg også gå nærmere inn på en av sosiolingvistikkens deldisipliner, folkelingvistikken.

4.1 Sosiolingvistik

«The present purpose is to suggest [...] that social functions and significations of speech factors offer a prolific field of research [...] This field is here designated *sociolinguistics*”

(Currie, 1952, s. 28, sitert i Hårstad, Lohndal & Mæhlum 2017, s. 115)

Den sosiolingvistiske vitenskapsdisiplinen kan sies å være et utspring fra de to foregående fagtradisjonene, den historisk-komparative lingvistikken og dialektologien (Hårstad et al., 2017, s. 113). Å fastslå noe nøyaktig skille for når en vitenskapsdisiplin har blitt byttet ut med en annen lar seg vanskelig gjøre, fordi utviklingen mellom de ulike disiplinene foregår «gradvis og med små skritt», og fordi tidligere studier har klare spor av forskjellige tilnærminger (Hårstad et al., 2017, s. 114). Allerede i 1949 presenterte amerikaneren Harver C. Currie den første definisjonen av den akademiske disiplinen «sosiolingvistik». Startpunktet for når termen ble tatt i bruk knyttet likevel til etterkrigstidens USA rundt 1960, men dette tidspunktet er hovedsakelig satt av institusjonelle årsaker (Hårstad et al., 2017, s. 115).

Til forskjell fra dialektologien, som regnes for å være en diakron vitenskap der historisme spiller en rolle, regnes sosiolingvistikken som en synkron vitenskap der samtidens språkforhold er det sentrale (Røyneland, 2014, s. 15). Deler av den sosiolingvistiske disiplinen kan også ses på som en videreføring av de tidligere disiplinene, så å sette de ulike tradisjonene opp som motpoler til hverandre blir neppe rettferdig (Røyneland, 2014, s. 19).

Sosiolingvistikken kom ikke til Norge før på 1970-tallet, og ble ansett som en ny måte å forske på. Nå var det i større grad opp til den enkelte å bedrive forskning ute i felten, og man ble opptatt av å studere *språket i bruk* blant levende mennesker (Mæhlum, 1996, s. 180). Anders Steinsholt var blant de første til å bedrive synkron, eller dynamisk, talemålsforskning i landet. Allerede før sosiolingvistikken gjorde seg kjent som fagdisiplin, hadde flere norske forskere sosiolingvistiske tilnærminger i sine arbeid (Hårstad et al., 2017, s. 114). Den sosiolingvistiske tilnærmingen kom for eksempel til syne ved at forskningen foregikk i tospråklige miljøer, eller ved at språkendringsprosesser ble undersøkt i bestemte lokalsamfunn i faktisk tid (se f.eks. Haugen, 1953; Steinsholt, 1964).

Dette prosjektet foregår innenfor et sosiolingvistisk rammeverk. Med det menes en forståelse av at språk henger sammen med sosiale strukturer (Hårstad et al., 2021, s. 31). «Fordi ethvert språklig uttrykk blir assosiert med bestemte sosiale og kulturelle

verdier, fungerer i realiteten alt vi gjør med språket, som en form for posisjonering, en posisjonering av hvem vi er – eller blir antatt å være – i en gitt sosial, kulturell, politisk, historisk sammenheng» (Hårstad et al., 2021, s. 11). Sosiolingvistikken bygger altså på en teori om at språket vårt både formidler konkrete budskap i form av det vi sier, i tillegg til å formidle sosial informasjon om hvem vi er, eller ønsker å være ut fra hvordan vi sier det.

4.2 Språkendring og -utvikling

Det er stor interesse for språkendring og -utvikling både innenfor sosiolingvistikken, og innenfor andre av lingvistikkens disipliner. Språkendringer går ut på hvordan innovasjoner oppstår og blir spredt (Selås, 2003, s. 43). Det er en lang prosess fra vi kan observere den første innovasjonen, altså forekomsten av et språklig fenomen, til det er snakk om en gjennomført endring av språket. Selås har utarbeidet en tidsakse som viser overgangen fra en innovasjon oppstår til det er snakk om en endring (figur 10, 2003, s. 44):

Figur 2: Selås' tidsakse fra innovasjon til gjennomført språkendring

Innovasjon —→ *Spredning / Variasjon* —→ *Gjennomført endring*

Vi snakker om en innovasjon i det øyeblikket en bestemt realisasjon opptrer for første gang. Det kan være utfordrende å finne årsaken til innovasjonen, i tillegg til at det ikke nødvendigvis finnes noe entydig svar på hva årsaken er. Selve spredningsprosessen er i gang så fort en ny person tar i bruk den nye varianten. Herfra har innovasjonen to mulige utfall; bruken av innovasjonen kan stoppe opp og forbli hos de to brukerne uten videre spredning. Innovasjonen vil da bidra til at variasjonen i språksamfunnet øker. Et annet utfall er at innovasjonen sprer seg videre til samfunnet slik at den på sikt ender opp med å bli en gjennomført språkendring. Det finnes også eksempler på at innovasjoner dør ut uten å ha fått fotfeste verken hos enkeltpersoner eller samfunnet som sådan (Selås, 2003, s. 45).

4.2.1 Talemålsutviklinga i Norge

Fordi sosiolingvistikken bygger på en tanke om at språkbrukere tilpasser egen språkbruk til situasjonen de befinner seg i, og anser språket for å være et overindividuell fenomen, er det relevant å se på hvilke utviklingsprosesser som tenderer til å være gjeldende for talemålsutviklinga i Norge. I det følgende er det særlig to prosesser jeg ønsker å legge vekt på – dialektnivellering og standardisering. Den første prosessen, dialektnivellering, går ut på at språket utjevnes. Språktrekk med avgrenset geografisk utbredelse blir erstattet med varianter som har et mer regionalt eller nasjonalt bruksområde (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 126). Ved dialektnivellering blir dialektlandskapet mer homogent og utjevnet, og det nye, nivellerte språket fremstår som mindre særegent og lokalt enn de tidligere dialektene (Hårstad et al., 2021, s. 13).

Den andre prosessen, standardisering, er en forklaringsmodell som bygger på en oppfatning om at noe er «det beste språket» eller «det mest normale språket» (Hårstad

et al., 2017, s. 60). Hovedsakelig har standardnormene rot i talespråkene til personer med mye makt eller høy status, og lokaliseres gjerne til et lands hovedstad. I mange tilfeller blir standarden utledet av skriftspråket, eller av en annen autoritativ instans (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 135). Standardspråkideologien skiller mellom språk som er «i tråd med standarden» og språk som er «avvikende fra standarden» (Hårstad et al., 2017, s. 62). På denne måten skapes det også et hierarkisk skille som angir hvilke språkformer som er prestisjefylte og har høy status, og hvilke språkformer som er mindre prestisjefylte og hovedsakelig tilknyttet periferien.

Fordi vi i Norge ikke har en offisiell talemålsnorm, eller en fasit på hva som er det «rette og korrekte» språket, kan det være vanskeligere å finne en «standard» språket skal settes opp mot. Det standardiserte talemålet oppfattes gjerne likevel som «pent» og assosieres med velstående folk med høy utdanning, status og autoritet (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 135).

Slik Selås' tidsakse viser, er utvikling- og endringsprosesser noe som tar tid. Likevel viser det seg at så fort en innovasjon, altså en realisasjon av en språkvariant, har fått fotfeste i et område, skjer spredningen raskt. De to prosessene, dialektnivellering og standardisering, fører til at språket går fra å være lokalt forankret til å bli mer lik en regional eller nasjonal variant. Mens dialektnivellering fører språket i retning av mer regionale varianter, fører standardisering språket i retning av en variant som er lik talemålet i hovedstaden, og fungerer på det viset som en nasjonal standard.

4.3 Språk og identitet

«Gjennom de språklige handlingene våre bringer vi et uttrykk for den vi er, inn i en sosial situasjon»

(Hårstad et al., 2021, s. 43).

Samspeillet mellom språk, språkbruker og kontekst er sentralt innenfor den sosiolingvistiske tradisjonen. Språkbruk blir ansett for å være identitetshandlinger, og identitet blir betraktet som en dynamisk størrelse som endrer seg i takt med hvordan vi ser oss selv – både alene og i samspill med hverandre (Hårstad et al., 2021, s. 41). De ulike språklige variantene som finnes kommer enten til uttrykk i språkbruken hos hver enkelt, eller mellom medlemmene av det lokale, språklige fellesskapet (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 125). Hvert individ har gjerne flere varianter i sitt språklige repertoar, og veksler mellom disse i ulike situasjoner. Den individuelle språkvariasjonen kan observeres på to måter. Ved å undersøke språkvariasjoner på interindividuell nivå, undersøker man variasjonen mellom medlemmene i språksamfunnet. Undersøker man derimot på intraindividuell nivå, undersøker man variasjon hos den enkelte språkbruker (Mæhlum, Akselberg, Røyneland & Sandøy, 2008, s. 30).

De interaksjonelle forholdene vi er omgitt av vil også være med å påvirke hvilke språkvalg vi tar. Interaksjonelle forhold viser til særegne forhold ved de ulike sosiale samhandlingene vi er en del av, der både tid, sted og involverte mennesker står som mulige påvirkningsfaktorer. Hvor formell eller uformell en situasjon er, vil kunne være med å påvirke graden av et individs dialektbruk (Røyneland, 2014, s. 20). Observerte språkvariasjoner og -endringer kan dermed ses som et resultat av hvem vi er med, hvem vi hører sammen med og hvordan vi mener noe er hensiktsmessig å uttrykke. Språkvalgene vi foretar er med andre ord styrt av individuelle forhold som hvilke sosiale

settinger vi er i, eller hvem eller hva vi til enhver tid opplever at vi er (Hårstad et al., 2021, s. 42).

Hvordan vi ser på oss selv og hva vi definerer oss som vil også være med på å styre hvilke sosiale posisjoner vi inntar samt hvilke språkvalg vi tar. Språket blir, uansett hvilken definisjon eller forståelse man slutter seg til, ansett som et av de viktigste verktøyene vi tar i bruk for å skape identitet. I tillegg er kjønn, alder, og andre forhold med sosiale eller kulturelle dimensjoner med på å plassere oss i ulike sosiale og språklige kategorier (Le Page & Tabouret-Keller, 1985, s. 114).

Fordi det sosiale spiller en så sentral rolle i sosiolingvistikken, er det nødvendig å si noe om de ulike teoriene som finnes knyttet til det å tilpasse seg ulike samtalepartnere. Det finnes en rekke årsaker til hvorfor språkbrukere varierer språket sitt etter de sosiale kontekstene vedkommende befinner seg i, men samtalepartner, samtaletema, eller ønske om å signalisere et bestemt budskap til omgivelsene kan være eksempler (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 125). I det følgende vil jeg se nærmere på akkomodasjonsteorien, kodeveksling, og stedsidentitet.

4.3.1 Akkomodasjonsteorien

The interpersonal speech accommodation theory, også kalt akkomodasjonsteorien, er en teori utviklet av sosialpsykologer, og har til hensikt å studere språklig tilpasning (Mæhlum, 2008, s. 112). Teorien er sentral innen sosiolingvistikken, og brukes for å forklare og forstå hvorfor vi endrer og modifiserer språket vårt i interaksjon med andre. Akkomodasjonsteorien presenterer to strategier å tilpasse språket på – konvergering og divergering. Konvergering er en tilpasningsstrategi som fører til språklig nedtoning, og er en strategi som minsker avstanden til samtalepartner. Divergering er en tilpasningsstrategi som, til forskjell fra konvergering, øker den språklige avstanden til samtalepartner (Mæhlum, 2008, s. 112).

Innenfor akkomodasjonsteorien er det også relevant å se på hvordan man som samtalepartner tolker den konvergerende eller divergerende språkbruken (Mæhlum, 2008, s. 113). Både konvergerende og divergerende tilpasningsstrategi har tvetydige tolkningsutfall. Konvergerende språkbruk kan på den ene siden gi uttrykk for at samtalepartner er aktiv og positiv, og har et ønske om å ta del i den sosiale gruppen du er en del av. På den andre siden kan konvergerende språkbruk brukes som middel for å signalisere et ønske om å *ikke* ta del i den samme sosiale gruppen du er med i. Like tvetydig er det for den divergerende språkbruken. På den ene siden kan divergerende språkbruk benyttes for at samtalepartner selv får fremhevet sin sosiale tilhørighet, mens det på den andre siden kan benyttes for å uttrykke et ønske om å skape sosial avstand til samtalepartner (Mæhlum, 2008, s. 113).

Samtalepartner spiller altså en sentral rolle i akkomodasjonsteorien, fordi vedkommende kan være med på å avgjøre eller påvirke hvilke språklige valg som blir tatt underveis i samtalen. Teorien er relevant for mitt prosjekt fordi jeg er ute etter å undersøke språklig variasjon i møte med ulike samtalepartnere. Akkomodasjonsteorien kan være med på å forklare eventuelle språklige tilpasninger informantene gjør i de ulike kontekstene. Dette vil jeg komme nærmere inn på i oppgavens analysedel.

4.3.2 Kodeveksling

Kodeveksling er en term som lingvistisk brukes om de situasjoner der språkbrukeren veksler mellom ulike språk eller dialekter. En vid forståelse av kodeveksling bygger på at språklig veksling både foregår innenfor en og samme situasjon, og mellom ulike situasjoner. Tar man en smalere og mer avgrenset forståelse i betraktning skjer den språklige vekslingen mellom to eller flere grammatiske system innenfor en og samme samtale (Røyneland, 2007, s. 47). Det er også ulikt om man kun velger å kategorisere større enheter og sekvenser av ord som kodevekslinger, eller om man også kaller det kodeveksling når det gjelder vekslinger av enkeltord eller enkeltmorfem.

Det er flere årsaker til at kodeveksling skjer. I mange tilfeller brukes kodeveksling som en effekt for å signalisere eller si noe om forholdet mellom de involverte samtalepartnerne (Røyneland, 2007, s. 51). Ofte kan vekslingene og årsakene til at man veksler være ubevisste. Andre ganger kan de språklige vekslingene gjøres bevisst, gjerne for å inkludere eller ekskludere andre fra deler av samtalen.

Tidvis kan begrepet *kodeveksling* være vanskelig å bruke, fordi det ikke finnes en bestemt fasit på hvor store de språklige endringene må være for at vi skal kunne gjenkjenne det som nettopp kodeveksling. Lingvisten John Gumperz har brukt begrepet *conversational code switching* om situasjoner med kodeblanding, og begrepet *situational code switching* om situasjoner med kodeveksling (Gumperz, 1982, s. 59). Kodeblanding viser her til de situasjoner der taleren kombinerer språkkomponenter innenfor en og samme kontekst, mens kodeveksling viser til situasjoner der taleren tydelig veksler mellom to varieteter i takt med at konteksten skifter. De to begrepene, kodeblanding og kodeveksling, står ikke nødvendigvis i noe motsetningsforhold til hverandre, men er snarere begge en del av det individuelle språkrepertoaret (Mæhlum, 1992, s. 307).

I tillegg til de to begrepene ovenfor, er begrepet *kodegliding* eller *code-swaying* presentert av John Gibbons verdt å nevne. Gibbons definerer kodegliding som «[...] variation in the composition of code mixtures according to one or more sociolinguistic factors» (Gibbons, 1987, s. 103). Kodegliding kan dermed, ut fra et sosiolingvistisk perspektiv, brukes om de situasjoner der taleren veksler språklig for å tilpasse seg den sosiale konteksten.

Tidligere studier viser at det er godt mulig for språkbrukere å kodeblande og kodeveksle på samme tid (se f.eks. Rasmussen, 2020). I oppgavens analysedel vil jeg undersøke hvorvidt de tre kodebegrepene er tilstrekkelige å benytte for den språklige vekslingen som forekommer hos mine informanter.

4.3.3 Stedsidentitet

Helt siden tidlig 1800-tall har mennesker, språk og sted blitt ansett som nært forbundne, og interessen for å forske på disse tre faktorene har vært – og er fremdeles – stor innenfor den sosiokulturelle lingvistikken (Quist, 2017, s. 57). Vestlig, moderne tenkning bygger på at det finnes en kobling mellom mennesker, språk og sted. Denne tankegangen har fått så stor oppslutning at den nærmest har blitt en av våre måter å beskrive og forstå sammenhengen mellom mennesker og språk på.

«[...] I sprogforskningen opfattes det som naturligt, at et menneske har et eget (første, autentiske, naturlige) sprog (f.eks. dansk eller bergensisk), at dette sprog bruges af nogle bestemte grupper (danskere eller bergensere), og at de mennesker, der er fælles

om dette sprog også har rødder i et afgrænset geografisk område (Danmark eller Bergen)» (Quist, 2017, s. 58).

Pia Quist påpeker at dialektforskning aldri har vært viktigere enn akkurat nå, og begrunner dette i tre argumenter. Først og fremst er dialektforskning viktig for å kunne dokumentere språket slik det er i dag. I tillegg er resultatene av dialektforskningen en viktig brikke i arbeidet med å beskrive de språkvariasjonene som finnes i samfunnet. Sist, men ikke minst, er forskning på dialekter svært viktig for å kunne si noe ytterligere om et steds symbolske og praktiske betydning i den globaliserte verdenen vi lever i (Quist, 2017, s. 57). På grunn av globaliseringen og den stadig økende sosiale og geografiske mobiliteten som dominerer i samfunnet er det nærliggende å tro at lokal språktilhørighet vil vike for en felles, supraterritorial språktilhørighet. Dette er imidlertid ikke tilfellet, og globaliseringen viser seg tvert imot å være med på å fremheve betydningen og verdien av det å benytte dialektale ord og uttrykk (Quist, 2017, s. 57).

Dialekt og måten vi bruker dialekt på i interaksjon med andre er med på å gi signaler om forbindelsen som finnes mellom den talende og et sted. «Sommetider er blot et enkelt ord, et prosodisk træk, eller en grammatisk form nok for en sprogbruger til at signalere tilknytning til et sted, eller en lyttende til at deducere en forbindelse mellem den talende og et sted» (Quist, 2017, s. 58). Bruken av dialekt i samtale med andre, og måten det forbinder taler og sted på, brukes i dag som en indikator for menneskers stedstilhørighet.

Hva man velger å legge i termen *sted*, og i hvor stor grad man lar steder være med på å påvirke informantutvelgelse, språkbeskrivelser og teori i forbindelse med gjennomføring av forskningsprosjekter, vil selvsagt gi forskjellige utslag i betydningen begrepet får. Tidligere studier som har undersøkt forbindelsen mellom graden av stedstilhørighet og bruken av tradisjonelle dialektformer viser at det finnes en korrelasjon mellom det å opprettholde tradisjonsformer av språket og det å ha sterk lojalitet til og identifikasjon med lokalmiljøet (Hårstad, 2010, s. 308). Den rådende tendensen ser med andre ord ut til å peke i retning av at sterk lokal identitet fremprovoserer bruk av flere lokale dialekttrekk, mens svak lokal identitet fører til bruk av færre lokale dialekttrekk.

For å kunne kartlegge mine informanternes lokale tilhørighet har jeg, i likhet med tidligere studier (se f.eks. Hårstad, 2010; Rasmussen, 2020), innhentet informasjon om deres fremtidsplaner knyttet til bosituasjon. I delkapittel 9.3.1 vil informantene, ut fra de svarene de har gitt, identifiseres som det Harald Thun (1996) omtaler som topostatisk eller topodynamiske personer. *Topostatisk* er en term som brukes om språkbrukere med sterk lokal tilhørighet, som identifiserer seg med tradisjonelle normer og handlingsmåter. Termen *topodynamisk* brukes om språkbrukere med svak lokal tilhørighet, som i større grad identifiserer seg med det moderne og urbane (Skjekkeland, 2009, s. 76).

4.3.4 Folkelingvistikk

I tillegg til de tre ovennevnte teoretiske dimensjonene anser jeg folkelingvistikken som sentral for min oppgave. Folkelingvistikken, som også kalles perseptuell dialektologi, står som en av sosiolingvistikkenes underkategorier og baserer seg på å studere språk ut fra folks meninger om eget talemål (Røsstad, 2002, s. 192). Selvrapportering er en kjent metode å benytte innenfor folkelingvistikken, som bidrar til opplysninger om folks meninger, oppfatninger og holdninger knyttet til språkbruk, språkvariasjon og språkendring. I min oppgave får informantene underveis i intervjuene anledning til å si noe om eget talemål og talemålsbruk samt mulighet til å ytre sine meninger om

språkvariasjon og -endring. Avslutningsvis blir de også bedt om å foreta en selvrapportering om hvordan de tror og mener de selv har brukt språket i intervjuene.

Informantenes selvrapportering bidrar med informasjon om deres ulike holdninger og oppfatninger til språk. I tillegg kan selvrapportering fortelle en del om informantenes språklige bevissthet, altså hvordan de evner å formulere noe konkret om den språklige verdenen de er en del av (Røsstad, 2002, s. 192). Dette utdypes ytterligere i delkapittel 8.7.1.

5 Metode

«Å bedrive vitenskapelig virksomhet vil alltid involvere en eller annen form for *metode*, altså fremgangsmåte på veien mot den innsikten eller det resultatet en har som mål» (Hårstad et al., 2017, s. 127). Termen *metode* viser ikke til én universell måte å undersøke noe på, men brukes om hensiktsmessige fremgangsmåter å undersøke et utvalgt fenomen på, innenfor ulike fagdisipliner. De metodologiske valgene man tar som forsker er basert på hvilke forskningsstrategier man ser for seg at vil gi best tilgang til ny kunnskap om det aktuelle studieobjektet (Hårstad et al., 2017, s. 128).

Metoden man velger forteller noe om hvordan man har undersøkt, arbeidet og funnet frem til mer informasjon og kunnskap om det utvalgte temaet. Metoden bidrar også til å si noe om hvordan man har kommet frem til ulike resultater og konklusjoner. Videre i dette kapitlet vil jeg presentere viktige hensyn å ta i gjennomføringen av empiriske undersøkelser samt hvilke metodevalg som er tatt i forbindelse med mitt forskningsprosjekt.

5.1 Kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode

Metodebruk krever at man som forsker, uansett fagdisiplin, foretar et valg knyttet til om man ønsker å undersøke noe i bredden eller dybden – altså kvantitativt eller kvalitativt (Hårstad et al., 2017, s. 53). Bakgrunnen til de to forskningsmetodene, samt innvendinger mot dem, er for omfattende å inkludere i denne oppgaven. Av plasshensyn nøyer jeg meg dermed kun med en kortfattet oppsummering av hva de to tilnærmingene innebærer.

Kvantitative undersøkelser innhenter data det er mulig å tallfeste eller måle i form av mengde, grad, frekvens eller utbredelse. Typisk for denne undersøkelsesmodellen er å samle inn en rekke opplysninger om det utvalgte fenomenet slik at resultatene man kommer frem til peker på allmenne, gjennomsnittlige og statistiske mønstre (Hårstad et al., 2017, s. 54). En kvalitativ undersøkelse derimot, går ut på å innhente store mengder informasjon om et fåtall studieobjekter, og må i større grad beskrives med ord heller enn å oppgis i måleenheter. Kvalitative undersøkelsesmodeller legger også opp til at fenomenet som undersøkes blir observert i bestemte kontekster, og har som mål å si noe ytterligere om hvert enkelt studieobjekt (Hårstad et al., 2017, s. 55).

Analyseformålet, altså målet med at jeg har samlet inn, behandlet og tolket data, henger sammen med mitt ønske om å bidra til kartlegging av språklig variasjon. Mer presist ønsker jeg, med utgangspunkt i den sosiolingvistiske dimensjonen, å kunne si noe om hvordan den språklige variasjonen hos et utvalg unge vegårsheiinger ser ut til å la seg påvirke av den sosiale situasjonen de befinner seg i. Den kvalitative tilnærmingen har dermed gjennomgående vært styrende for min oppgave.

5.2 Validitet og reliabilitet

I empiriske undersøkelser finnes det særlig to krav en som forsker bør stille til det innsamlede datamaterialet (Hårstad et al., 2017, s. 133). Disse kravene er med på å avgjøre studiens validitet og reliabilitet. Validitet handler om at opplysningene man samler inn, må være valide, altså relevante for undersøkelsens forskningsspørsmål. I forarbeidet med eventuelle intervjuguider er det dermed hensiktsmessig å sørge for at

spørsmålene som stilles er godt formulert, slik at alt ligger til rette for å få samlet inn gode svar (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 75). Reliabilitet handler om hvor nøyaktig man har vært i arbeidet med å samle inn dataene. Så langt det lar seg gjøre, bør man hige etter å unngå tilfeldige eller systematiske feil i innsamlingsprosessen, fordi dette vil gi ringvirkninger for validiteten og reliabiliteten til undersøkelsesproduktet og resultatene av undersøkelsen (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 75).

For å styrke oppgavens reliabilitet kan det som forsker være hensiktsmessig å «gjøre eksplisitte refleksjoner om metodevalg». I dette ligger det verken et krav eller en forventning om at metodespørsmål skal drøftes i sin fulle bredde, men snarere en oppfordring om at man som forsker tillegger seg en vane om å si noe ytterligere om de valgene man har tatt, og hvorfor (Hårstad et al., 2017, s. 133). Grunnen til at slik refleksjon kan være fordelaktig er for å gjøre forskningsarbeidet transparent, i tillegg til at det vil bidra til gjensidig forståelse mellom de ulike lingvistiske deldisiplinene (Hårstad et al., 2017, s. 133).

5.3 Forskningsetiske hensyn

I gjennomføringen av empiriske undersøkelser er det en rekke hensyn å ta. De forskningsetiske hensynene gjelder uansett fagdisiplin, og må tas i betraktning både i selve gjennomføringen av undersøkelsen og i behandlingen av de innsamlede dataene. Når intervju er metoden som benyttes er det særlig viktig å påse at «informantene ikke kommer til skade» (Tjora, 2012, s. 159). Med det menes at forskeren legger til rette for at intervjugjennomføringen oppleves som trygg, i tillegg til at vedkommende overholder de løftene informantene har fått presentert. I behandlingen av datainnsamlingen er det svært viktig at forskeren presenterer funnene og informantenes ytringer på en respektfull måte. I tillegg er det viktig at forskeren er nøyaktig i sitt arbeid slik at prinsippet om anonymisering av de involverte i undersøkelsen overholdes. Først i dette kapitlet vil jeg ta for meg to termer som går igjen en rekke ganger i det følgende. Deretter vil jeg gå dypere inn på observatørens paradoks.

5.3.1 «Naturlig» og «autentisk» språk

Som nevnt innledningsvis i denne avhandlingen har lingvistikken språket som sitt forskningsobjekt, og en lingvistisk forsker er avhengig av å ha språk å forske på. Innenfor sosiolingvistikken har man gjerne «naturlig» og «autentisk» språk som referansepunkt. Særlig William Labov benytter de to termene i forbindelse med observatørens paradoks, som presenterer forhold som vanskeliggjør det å forske på nettopp naturlig og autentisk språk. Labov sier imidlertid lite om hva som faktisk legges i termene, altså hva som regnes som *godt nok* og *autentisk nok* språk for en lingvist (Hårstad et al., 2017, s. 158).

Nessa Wolfson er blant dem som har kritisert termene som illusoriske, og peker på at all språkbruk på en eller annen måte vil være «tilgjort» selv om noen varianter vil oppleves som mer «naturlige» enn andre (Hårstad et al., 2017, s. 161). «[T]here is no single, absolute entity answering to the notion of natural/casual speech» (Wolfson, 1976, s. 202). Annen kritikk bygger på at såkalt *naturlig tale* er en konstruksjon som har utspring i en overdreven streben etter objektivitet av språket (Hårstad et al., 2017, s. 161). Det er med andre ord ikke uproblematisk å snakke om naturlig og autentisk tale, mye fordi

det ikke finnes klare rammer for hva disse faktisk innebærer. Naturlig og autentisk blir i det følgende brukt om samtaler og språk som ikke er konstruerte eller styrt av bestemte faktorer, og refererer til det språket som uprovosert forekommer i de forskjellige situasjonene.

5.3.2 Observatørens paradoks

Blant de ulike fagdisiplinene som bedriver forskning basert på empiriske erfaringsdata er det, ikke så overraskende, forskjellige syn på hva som regnes som gode data, og hva som ikke gjør det. Hver enkelt disiplin krever data som svarer til sine tilhørende problemstillinger og undersøkelsesobjekter, noe som selvsagt vil variere (Hårstad et al., 2017, s. 133). Forskning innenfor den sosiokulturelle lingvistikken byr blant annet på utfordringer knyttet til datainnsamlinger der språket står som undersøkelsesobjekt. William Labov var tidlig ute med å poengtere at «språkforskning må baseres på 'naturlig' språkbruk fra autentiske samtalsituasjoner», fordi en forskningssituasjon vil kunne være med å påvirke informantenes naturlige språk (Hårstad et al., 2017, s. 158).

For å forske på autentisk språkbruk må datainnsamlingen foregå i de naturlige interaksjonssituasjonene ute i samfunnet. Ifølge Labov må en som forsker på naturlig språk studere «[...] language as it is used in everyday life by members of the social order, that vehicle of communication in which they argue with their wives, joke with their friends, and deceive their enemies» (Labov 1972, sitert i Hårstad et al., 2017, s. 159). For å få samlet inn så reelle og ekte data som mulig er det ifølge Labov en forutsetning at man lar språkbrukeren være minst mulig bevisst og oppmerksom på egen språkbruk samt at man lar innsamlingsarbeidet foregå i *autentiske* og *naturlige* kontekster (Hårstad et al., 2017, s. 159).

Observatørens paradoks, eller *The observer's paradox*, er et svært sentralt dilemma i forbindelse med det å bedrive forskning på naturlig språk og språkbruk. For å innhente så autentiske og gode data som mulig vil det være et mål for forskeren å undersøke hvordan et utvalg informanter bruker språket når de *ikke* observeres. Det å ha som mål å undersøke, observere og forske på naturlig talespråk, krever at informantene settes i en forskningssituasjon hvor de ikke føler seg observert, og der de føler seg komfortable nok til at naturlig språk forekommer. Ved å la være eller ved å unngå å informere om at det pågår forskning handler man uetisk (Hårstad et al., 2017, s. 160). Observatørens paradoks setter dermed forskeren i en vanskelig situasjon, fordi alternativene er å 1) samle inn data fra situasjoner der informantens språklige bevissthet trolig vil være påvirket, eller 2) handle uetisk ved ikke å informere om at man bedriver forskning.

Observatørens paradoks gjorde seg gjeldende i mitt arbeid fordi jeg både hadde ønske om å få samlet inn data uten at informantene var bevisst egen språkbruk, i tillegg til at jeg hadde ønske om å handle etisk. I planlegging- og gjennomføringsprosessen valgte jeg dermed å slutte meg til retningslinjene *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora* har utarbeidet (NESH, 2023). I kategorien «Hensyn til personer» peker punkt 15 på ansvaret forskeren har for å informere alle involverte i undersøkelsen. Under dette punktet peker de også eksplisitt på at det finnes unntak for hva som skal informeres om, og hvordan dette skal skje. «Det finnes flere unntak fra ansvaret om å informere, for eksempel [...] dersom det er umulig eller uforholdsmessig vanskelig å gi informasjon før forskningen settes i gang» (NESH, punkt 15, 2023). I slike tilfeller skriver de videre at det kan «være mulig å gi generell informasjon om prosjektet i

forkant og mer detaljert informasjon i etterkant, både om prosjektet og om hvorfor det ikke ble informert på forhånd» (NESH, 2023).

For å kunne gjennomføre det planlagte prosjektet mitt, og for å handle etisk, valgte jeg å bruke punkt 15 i NESH-retningslinjene som mal. Allerede i rekrutteringsprosessen fikk informantene mine nokså lite, men nødvendig informasjon om prosjektet. Informantene fikk presentert et overfladisk og generelt formulert tema for undersøkelsen, i tillegg til at de ble informert om at det ville bli benyttet lydopptaker underveis, se vedlegg 2. Ved å unngå å fullinformere informantene om undersøkelses formål, minsket jeg sannsynligheten for at informantene var bevisst eget talemål i intervjuene. Etter at informantene hadde vært gjennom de tre intervjusituasjonene, og før jeg stoppet lydopptakeren i det siste intervjuet, ble informantene fullinformert om prosjektets tema og mål. Her fikk de også utdelt et utdypende informasjonsskriv og et nytt samtykkeskjema om å delta, se vedlegg 3. Det ble også åpnet for at informantene kunne trekke sin deltakelse etter fullinformeringen.

Ved å fullinformere informantene i etterkant, i tillegg til å gi dem mulighet til å trekke eller samtykke sin deltakelse på nytt, anser jeg datainnsamlingen for å være etisk forsvarlig, og dermed også i tråd med paradoksets poeng om å ikke handle uetisk.

5.4 Metodisk fremgangsmåte

Formålet med mitt prosjekt er, som tidligere nevnt, å undersøke språklig variasjon ved å kartlegge informantenes talemål og deres oppfatninger av eget talemål. I tillegg ønsker jeg å si noe om hvilken retning samtidens talemålsutvikling ser ut til å ta. I denne delen vil jeg forklare hvordan jeg har gått frem for å samle inn nødvendig informasjon som bidrar til at jeg får svart på oppgavens forskningsspørsmål.

5.4.1 Undersøkellesdesign

Inspirasjonen til å benytte det valgte undersøkelsesdesignet fikk jeg av Karoline Marie Rasmussen, som i 2020 skrev masteroppgave om talemålsforskjeller på Eidsvoll (Rasmussen, 2020). Undersøkelsesdesignet legger opp til tre stasjonsbaserte intervjuer, ledet av tre forskjellige intervjuere. For å få til dette har jeg innhentet to intervjuere, i tillegg til å delta som intervjuer selv. De to intervjuerne jeg fikk hjelp av, var bevisst utvalgt grunnet deres interindividuelle språkvariasjoner. Hensikten med å benytte intervjuere med betydelige talemålsforskjeller er for å lettere kunne undersøke om informantene tar forskjellige språkvalg ut fra de sosiale situasjonene de befinner seg i.

Jeg la opp intervjusituasjonene på en måte som gjorde at alle informantene fikk samme rekkefølge på intervjuene. Dette ble gjort som et grep for å unngå at ulik rekkefølge på hvilket talemål informantene var i interaksjon med, skulle stå som mulig påvirkningsfaktor for deres talemålsbruk. Alle de tre intervjuerne var ukjente og nye fjes for informantene, noe som også utelukker relasjonelle forhold som mulig påvirkningsfaktor for informantenes talemål.

Bengt Andersen og Joar Skrede skriver om at det å gjennomføre intervju kan arte seg på ulike måter, og peker blant annet på at dette kan komme til syne gjennom relasjonen mellom de involverte i undersøkelsen (Andersen & Skrede, 2023, s. 72). Lesley Milroy er blant dem som hevder at kjennskap mellom intervjuer og informant kan være en fordel

fordi det kan skape trygghet og gjøre det lettere for informantene å snakke fritt (Milroy, 1987). Andersen og Skrede taler på sin side for at kjennskap mellom intervjuer og informant kan være uheldig fordi situasjonen kan oppfattes som mindre profesjonell og seriøs, og føre til at samtalen fort beveger seg over i noe privat og personlig (Andersen & Skrede, 2023, s. 72). Jeg har hovedsakelig av praktiske årsaker sluttet meg til sistnevnte, både fordi jeg anså det som for omfattende å finne intervjuere med ulike talemål som hadde en relasjon til informantene mine, og for å unngå at intervjuene beveget seg over til å bli private samtaler.

Innholdet i de tre intervjuene kan overordnet sies å være knyttet til dialekt, sted og identitet. Intervjuerne har fått ansvaret for å stille spørsmål innenfor hver sin spesifikke kategori, som på ulike vis har sammenheng med det overordnede temaet. En viktig presisering i forbindelse med de tre intervjusituasjonene er at innholdet i det informantene sier og svarer, i seg selv ikke er det jeg primært er ute etter å undersøke. Oppgaven setter søkelys på *måten* informantene snakker på, og intervjuerne har dermed fått beskjed om å legge opp til at det i størst mulig grad er informantene selv som produserer språk. Likevel, for å unngå mistanke hos informantene, er det viktig at de opplever intervjusituasjonene som reelle og meningsfulle i henhold til det jeg har presentert som oppgavens overordnede tema.

For å ivareta at informantene opplever intervjusituasjonene som relevante, har jeg utarbeidet såkalte semistrukturerte intervjuguider til intervjuerne mine. Semistrukturerte intervjuer er intervjuer som har en utforming med middels strukturering av spørsmålene som stilles (Rubin, 2021, s. 15). Intervjuer med høy grad av strukturering har formulert spørsmålene på en måte som gjør at hver informant opplever disse likt. Intervjuer med lav grad av strukturering er lagt opp på en måte som gjør at de som blir intervjuet må tolke spørsmålene fritt. Svarene man da får, vil være preget av erfaringene, verdiene og vanene hver enkelt har (Rubin, 2021, s. 15). Semistrukturerte intervju faller altså inn som en mellomting mellom de to intervjuformene, intervju med høy grad av strukturering og intervjuer med lav grad av strukturering, og anses for å være et hensiktsmessig intervju å bruke i kvalitative undersøkelser.

Uten å pålegge intervjuerne noe krav om å følge de semistrukturerte intervjuguidene slavisk, har disse malene til hensikt å være med på å ramme inn de ulike temaene det er ønskelig at samtalen holder seg til. Det har også, under hele intervjuet, vært åpent for å følge opp poenger og digresjoner, eller stille spørsmål som går utenfor malen, knyttet til det informantene forteller.

5.4.2 Rekruttering av informanter

Forskningsarbeid som har språk eller talemål som sitt studieobjekt, krever at det er språkbrukere å forske på. Den tidlige talemålsforskningen, med den engelske sosiolingvisten Peter Trudgill i front, la til grunn en rekke kriterier for hva som skulle gjelde for den ideelle, ønskede språkbrukeren. Kriteriene som var satt opp baserer seg på at språkbrukeren man forsker på skal være en «non-mobile older rural male», forkortet NORM (Trudgill, 2000, s. 27). En NORM er en språkbruker som er bosatt på et ruralt sted, eller i et utkantstrøk, som snakker tradisjonelt bygdemål, og som har liten eller ingen interaksjon med andre mennesker utenfor det respektive området. Med disse punktene til stede mente språkforskere at det ville være mulig å få frem det mest

autentiske og naturlige språket, slik også observatørens paradoks etterstreber (Trudgill, 2000, s. 27).

I dagens samfunn vil jeg anta at man som språkforsker må lete lenge for å finne en språkbruker som oppfyller de ønskede NORM-kriteriene den tidlige dialektologien presenterte. Den nyere og mer moderne talemålsforskningen ser ut til å gradvis gå bort fra dette NORM-kravet knyttet til informanter. Sosiolingvistikken har også med tiden utviklet et svært fremoverrettet og samtidsrelevant fokus – nemlig å undersøke og dokumentere det faktiske og reelle språket til dagens språkbrukere (Mæhlum, 1996, s. 180). Målet med min informantrekruttering, og de kravene jeg stiller til mitt utvalg, er hovedsakelig basert på den moderne sosiolingvistiske tankegangen, hvor målet er å kunne si noe om dagens faktiske talemålssituasjon blant et utvalg unge vegårsheiinger.

I forkant av informantrekrutteringen utarbeidet jeg noen kriterier for å kunne delta. Selv om jeg på ingen måte var ute etter å komme i kontakt NORM-informanter, var det likevel av betydning for meg at informantene hadde et relativt nært forhold til talemålet på Vegårshei – både ved at de kjenner til de språklige forholdene i kommunen, og at de ennå er bosatt på Vegårshei. Talemålsforholdene til informantgruppens foreldre og foresatte er ikke tatt i betraktning i denne undersøkelsen.

Informantgruppen jeg endte opp med å søke etter, var unge vegårsheiinger i alderen 15-19 år, gjerne representert av ulike kjønn, fordi populasjonen som helhet er sammensatt av begge kjønn. Det var svært ønskelig å få tak i informanter som har vokst opp og bodd hele sitt liv på Vegårshei, i tillegg til at de ennå ikke har begynt på videregående skole. Som nevnt i kapittel 2, må de som ønsker videregående opplæring ut av bygda, noe som øker sannsynligheten for at det språklige repertoaret endres. Valget av de spesifikke kriteriene henger sammen med mitt ønske om å undersøke dialekten til de unge som bor i kommunen i mest mulig upåvirket form. Det var med andre ord viktig for meg at de unge informantene hadde tilbrakt mesteparten av sitt liv i bygda, og at de i størst mulig grad har vært omgitt av talemålsforholdene på Vegårshei.

Etter å ha kontaktet kommunens eneste skole fikk jeg komme inn i 10. trinn for å fortelle om prosjektet og rekruttere informanter. Mange viste interesse for oppgavens tema, som i første omgang ble presentert som «Ung på Vegårshei». Det var stort engasjement rundt deltakelse, men etter at gjennomføringsdag og -tidspunkt ble presentert, var det til slutt fire elever som kunne stille som informanter. De fire informantene jeg nå hadde til disposisjon, hvorav to definerte seg som jenter og to definerte seg som gutter, var alle i 16-års alderen.

Fordi informantene jeg var i kontakt med var mellom 15 og 16 år, stilles det andre krav til samtykke enn det gjør dersom informantene er eldre. «Barn og ungdommer kan som hovedregel selv samtykke til deltakelse i forskning når de er fylt 15 år» (SIKT). Likevel oppfordres det til at de med foreldreansvaret er de som samtykker på barnas vegne. Fordi enkelte av mine informanter fremdeles var 15 år da samtykkeskjemaene ble delt ut, ønsket jeg samtykke fra både barn og foreldre/foresatte. Samtykkeskjemaene ble levert tilbake til meg i løpet av kort tid, underskrevet av barn og foreldre/foresatte.

5.4.3 Gjennomføring av intervjuene

En forutsetning for å lykkes med en datainnsamling som baserer seg på intervju er å sørge for at man legger til rette for at det er en avslappet stemning blant informantene.

De må få følelsen av at det er trygt å snakke åpent om seg selv og egne erfaringer samt oppleve det som greit og tillatt å komme med digresjoner (Tjora, 2012, s. 92). I min gjennomføring ønsket jeg nettopp dette - at informantene skulle oppleve situasjonen som trygg og avslappet, slik at språkbruken deres ble så naturlig og autentisk som mulig. Lokasjonen jeg endte opp med å gjennomføre intervjuene på, var det lokale biblioteket. Biblioteket på Vegårshei ligger vegg i vegg med skolen, og er dermed et sted informantene har et relativt nært forhold til. For å få intervjuene til å virke minst mulig konstruerte og oppsatte, ble det servert forfriskninger, i tillegg til at det ble satt av tid til at informantene kunne snakke sammen og gjøre seg kjent med situasjonen før vi gikk i gang med intervjuene.

De fire informantene ble intervjuet på samme dag, og hadde som nevnt den samme kronologiske rekkefølgen på intervjuene. De to intervjuerne som hjalp meg i innsamlingsprosessen ønsker å forbli anonyme. Jeg vil dermed fortelle minimalt om mitt forhold til intervjuerne, og videre tildele dem hvert sitt pseudonym. Det første intervjuet, intervju A, tok for seg temaet «tilbud for unge på Vegårshei», og ble ledet av en intervjuer som representerer det lokale. Intervjueren, som har fått tildelt navnet Marit, er 25 år og vil videre bli referert til som informanten med «lokalt talemål». Marit er både oppvokst og bosatt i bygda, og bruker språkvarianter ungdommene i etterkant av intervjuene har omtalt som «gammeldagse» og «veldig lokale». Marit benytter /e/ - /me/ som pronomensformer, «tjukk l», nektingsadverbet «ikke» uttalt /iççe/, og bakre /r/-lyd. I flertallsendelsene av substantiv veksler Marit mellom /ar/- og /er/-endelse i ubestemt form i ord som /skuʀar/ og /elever/, og /ane/ og /ene/ i ubestemt form i ord som /skuʀane/ og /elevene/. Utover de spesifikke språklige variablene som er nevnt over benytter også Marit en rekke ord og uttrykk som typisk forbindes med bygda. Varianter som /dikkån/ (dere), /skuʀe/ (skole), og /ve/ (vil), er hyppig brukt underveis i de ulike intervjuene.

Det andre intervjuet, intervju B, tok for seg temaet «skolegang og utdanning», og ble ledet av intervjueren som representerer det østnorske dialektområdet. Intervjueren, som jeg videre vil referere til ved navnet Herman, er 27 år og kommer fra Nesodden kommune i Akershus fylke. I oppgaven vil talemålet Herman benytter refereres til som «standardnært», fordi hans talemål består av en rekke språklige variabler som svarer til realiseringene som er typisk for de midtøstlandske språkforholdene (Mæhlum & Røyneland, kart 1, 2018, s. 44). Herman bruker blant annet pronomensformene /jæi/ - /mæi/, nektingsadverbet «ikke» realisert /ikke/, fremre /r/-lyd, og flertallsendelsene /er/ og /ene/ i hankjønnsord. Sistnevnte, Hermans bruk av flertallsendelsene av hankjønnsord, kan ses i sammenheng med flertallsbøyinga som dominerer Oslo bymålet (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 61).

Det siste intervjuet, intervju C, var det meg selv som sto ansvarlig for. «Identitet og sted» var temaet for denne intervjusituasjonen, som både tok for seg spørsmål om bygda mer generelt, i tillegg til å avslutningsvis presentere prosjektets fulle formål. I etterkant av fullinformeringen la intervju C opp til en selvrappotering av informantens eget talemål. Selv om det blir svært subjektivt å skulle plassere seg selv språklig i forhold til de to ytterpunktene mellom Marit og Herman, vil jeg si at jeg selv snakker en dialekt som er i tråd med de mest typiske kjennetegnene ved språkforholdene på Vegårshei, med noen moderasjoner. Jeg bruker det personlige pronomenet /e/ i første person entall, nektingsadverbet «ikke» uttalt /iççe/, og bakre /r/-lyd. I tillegg benytter jeg flertallsformene /er/ og /ene/ i bøying av hankjønnsord. Til forskjell fra Marit, som

har et stort repertoar av tradisjonelle dialektord, benytter jeg i langt mindre grad like mange av de ovennevnte talemålsvariantene av ordene som det hun gjør.

Bruken av de to intervjuerne, Marit og Herman, har til hensikt å undersøke om, og eventuelt i hvor stor grad, intervjuernes språkbruk ser ut til å påvirke informantenes språkvalg. Herman vil i så fall trolig være med å påvirke i retning av det mer standardnære, her forstått som de språklige variablene han bruker knyttet til det midtøstlandske dialektområdet, mens Marit vil kunne påvirke i retning av det mer lokale.

5.4.4 Behandling av innsamlet datamateriale

SIKT og NTNU stiller strenge krav til innsamlingsarbeid hvor lyd og stemme opptas, særlig når det gjelder lagring og oppbevaring av lydfiler. Det finnes flere verktøy man kan benytte i slikt arbeid, og i min undersøkelse har vi brukt eksterne lydopptakere som lagrer lydfiler i MP3-format. Lydopptakerne var svært sensitive, og fanget opp en del uønsket bakgrunnsstøy som har gjort enkelte ytringer utfordrende å tyde. Etter utallige gjennomlyttinger av lydfilene tror jeg at jeg har funnet frem til ordene som faktisk ytres, slik at resultatene i liten grad har blitt påvirket av dette.

Så fort intervjuene var gjennomført, og opptakene lagret, kunne transkripsjonsarbeidet starte. I transkripsjonsarbeidet har jeg benyttet det nederlandske transkripsjonsprogrammet ELAN (ELAN, 2023). Hovedgrunnen til at jeg har valgt å benytte ELAN, er at programmet gjør det mulig å sammenkoble lydfilen med transkripsjonen. Programmet er også svært godt utformet og tilrettelagt med nyttige og tidsbesparende funksjoner og modus. I selve transkripsjonsarbeidet lener jeg meg på det Rikke van Ommeren i sin doktorgradsavhandling omtaler som «strategisk transkripsjon» (van Ommeren, 2016, s. 104). Å transkribere strategisk vil si at man kun inkluderer nødvendig informasjon i transkripsjonen. Nødvendig informasjon viser i denne sammenhengen til språklig informasjon som sier noe om informantenes språkvalg og artikulasjonsmåter i forbindelse med de utvalgte språklige variablene som kommer til uttrykk i interaksjon med de ulike intervjuerne. Transkripsjonen min er med andre ord ikke en fulldetaljert transkripsjon av informantenes tale, men en *detaljert nok* transkripsjon som viser den nødvendige informasjonen ved informantenes språkbruk.

Jeg benytter hovedsakelig vanlig ortografi i transkripsjonen, men har inkludert utvalgte spesialtegn, fonetiske tegn, fra IPA-alfabetet for å synliggjøre den faktiske uttalen av ulike retrofleksjer. Hvilke retrofleksjer som er relevante for min oppgave står det mer om i delkapittel 6.1.2. Jeg har valgt å transkribere så uttalenært som mulig, noe som har ført til at stumme lyder fjernes og enkelte ord erstattes. Dette gjelder i ord som /vanli/ (vanlig), /veldi/ (veldig), /de/ (det) og /di/ (de). I de tilfeller informantene mine har brukt stedsnavn er disse transkribert på den måten de er uttalt, som for eksempel /Vegåşei/ (Vegårshei) og /Aŋdal/ (Arendal). Denne måten å transkribere på brukes også i de tilfeller informantene snakker om en /vegåşeiing/ (vegårsheiing) eller om /vegåşeidialekta/ (vegårsheidialekta). Jeg markerer ikke ulik realisering av fremre /r/-lyd, som forekommer hos Herman, og bakre /r/-lyd, som forekommer hos Marit, meg og de fire informantene, men presiserer de tilfeller hvor det er den velare frikative uttalen /ɣ/ som benyttes.

Den uttalenære transkriberingen har ført til at ord som i vanlig ortografi skrives med /o/, byttes ut med /å/ i de tilfeller /å/-lyden artikuleres. Dette gjelder imidlertid ikke i alle tilfeller der ordet ortografisk er skrevet med /o/, og vil derfor variere: /åfte/ (ofte) og

/fotball/ (fotball). Korte pauser markeres slik (.) og lengre pauser slik (..). Ved latter bruker jeg [LATTER], ord eller bokstaver med påfølgende kolon (:) brukes for å markere at informant eller intervjuer drar på ordet, og for å markere at deler av transkripsjonen er utelatt, bruker jeg [...]. Det er hovedsakelig av hensyn til identifikasjon og anonymisering at jeg utelater deler av transkripsjonen. Trykk og tonelag markeres ikke da det ikke legges vekt på i oppgaven.

Etter transkripsjonsarbeidet, begynte jeg å kode det innsamlede, nå transkriberte materialet. Fordi det på forhånd var vanskelig å utpeke bestemte fenomener som skulle undersøkes, ble kodingsarbeidet noe utfordrende. Jeg endte til slutt opp med en strategi der jeg fargela de ulike språkvariablene, ord og språktrekk, som gjentok seg i de forskjellige intervjuene. De språklige variablene som hadde flest forekomster, eller de variablene som endret seg betydelig i de tre intervjusituasjonene hos den enkelte informant, er de som danner utgangspunktet for resten av denne oppgaven.

Del 2 – Analyse

I del to av masteroppgaven min ønsker jeg å presentere oppgavens analyser. Grunnlaget jeg baserer oppgavens analyser på er utledet av én datakilde – intervju. Dette har jeg skrevet om i de foregående kapitlene. I denne delen vil jeg starte med å presentere språklige variabler – hva det er, og hvilke variabler det har vært relevant å vektlegge i det innsamlede datamaterialet. Deretter vil jeg gå over til å presentere de fire informantene som deltok i innsamlingen, slik at det er klart hvem de videre analysene tar utgangspunkt i. Etter å ha kartlagt både språklige variabler og informanter vil jeg undersøke informantenes språkbruk nærmere. Jeg vil også rette oppmerksomhet på intervjuenes doble informasjonsverdi, slik at informantenes oppfatninger og tanker om endring og utvikling av talemålet blir presentert.

6 Språklige variabler

Innenfor sosiolingvistikken viser benevnelsen *språklig variabel* til språktrekk som varierer i takt med ikke-språklige faktorer, og antas å kommunisere sosial mening. Eksempelvis kan dette gjelde hvordan man uttaler /l/-lyden i ordet /ball/ (Hårstad et al., 2017, s. 37). Ulik uttale av /l/-lyden endrer ikke nødvendigvis ordets betydning, men realiseringen som benyttes kan være med på å formidle sosial informasjon om taleren, som for eksempel bakgrunn, oppvekststed eller identitet (Hårstad et al., 2017, s. 38).

I forkant av intervjuene, utarbeidet jeg tre intervjuguider, se vedlegg 1, som intervjuerne kunne forholde seg til underveis. Intervjuene hadde i seg selv ingen mål om å fremprovosere spesifikke språktrekk hos informantene, men det var ønskelig at samtalene la opp til at informantene (ubevisst) tok i bruk en rekke av de samme ytringene, frasene eller ordene, for å lettere kunne kartlegge variasjon. Kapittel 3, tidligere forskning, ga meg klare ideer om hvilke språklige variabler det kunne være interessant å undersøke nærmere. I takt med at jeg begynte å bearbeide det innsamlede materialet, så jeg det som nødvendig å justere de utvalgte fokuspunktene.

I behandlingen av det innsamlede datamaterialet har jeg registrert hvilke variabler som gjentok seg i betydelig grad, og endte opp med å ta utgangspunkt i seks språklige variabler. Disse blir i det følgende brukt som utgangspunkt for å si noe ytterligere om informantenes språkbruk i de ulike intervjusituasjonene. De seks høyfrekvente variablene kan kategoriseres som fonologiske og morfologiske språkvariabler.

6.1 Fonologiske variabler

Innenfor lingvistikken viser termen *fonologi* til det vi kaller for mikronivået i språket, altså lyder, vokaler og konsonanter, og toner, høytone og lavtone (Hognestad, 2019, s. 42). De fonologiske språkvariablene som skal undersøkes videre er realisering av /r/-lyden, retroflektering, sammenfall av lydverdiene /ç/ og /ʃ/, og nektingsadverbet «ikke».

6.1.1 Realisering av /r/-lyden

Det finnes flere måter å realisere /r/-lyden på i varianter av norsk, men det er særlig en generell todeling som dominerer. Den generelle todelingen av /r/-lyden er nokså etablert,

og skiller mellom bakre og fremre /r/-lyd, det vi på folkemunne omtaler som skarre-/r/ og rulle-/r/. Både bakre og fremre /r/-lyd kan realiseres som vibrant, tap eller frikativ, som forteller noe om hvordan artikuleringen høres ut. Bakre /r/-lyd har en dorsal /r/-uttale, og skapes ved at tungeryggen trekkes bakover mot drøvelen. Fremre /r/-lyd har derimot en såkalt apikal /r/-uttale, og skapes ved at tungespissen trekkes mot fortennene (Torp, 2000, s. 63). Utbredelsen av den bakre /r/-lyden i Norge og Skandinavia for øvrig ser de siste årene ut til å ha ekspandert, noe som gjør denne språklige variabelen svært interessant å studere videre (Torp, 2000, s. 76).

I tidlig tid ble den bakre /r/-en gjerne assosiert som en talefeil, og ble av mange betraktet som artikulasjonsavvik på lik linje som for eksempel lesing eller stamming (Torp, 2000, s. 64). Likhetsstegnet som ble satt mellom den bakre /r/-lyden og det å ha en talefeil, mistet mye av sitt hold ved at hele – eller store deler av – geografiske områder benyttet denne /r/-lyden, slik som i Danmark eller i Sør-Vest-Norge. Ifølge språkforsker Arne Torp var det på tidlig 1800-tall svært få i Norge som benyttet den bakre /r/-lyden. Med tiden har denne varianten gjort seg godt til kjenne både i byområder og i de mer rurale strøkene. I dag ser det ut til å være en økende tendens blant de unge å benytte den bakre realiseringen av /r/-lyden (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 97).

Historisk sett har /r/-lyden trolig både hatt bakre og fremre realisering på Vegårshei (Holen, 1929, s. 119). Grensa mellom realiseringen av bakre og fremre /r/-lyd gikk tidligere tvers gjennom kommunen, og delte bygda i en østlig og en vestlig del. Grovt sett var realiseringen av den fremre /r/-lyden mest dominerende i den østlige delen av kommunen, mens realiseringen av den bakre /r/-lyden var mer dominant i vest. «Etter det jeg kjenner til, finner vi nå skarre-r hos alle yngre mennesker på Vegårsheia» (Torp, 1989, s. 47). Torps utsagn er nå omtrent 35 år gammelt, og det vil være interessant å se om tilstanden er den samme i dag.

6.1.2 Retroflekse lyder

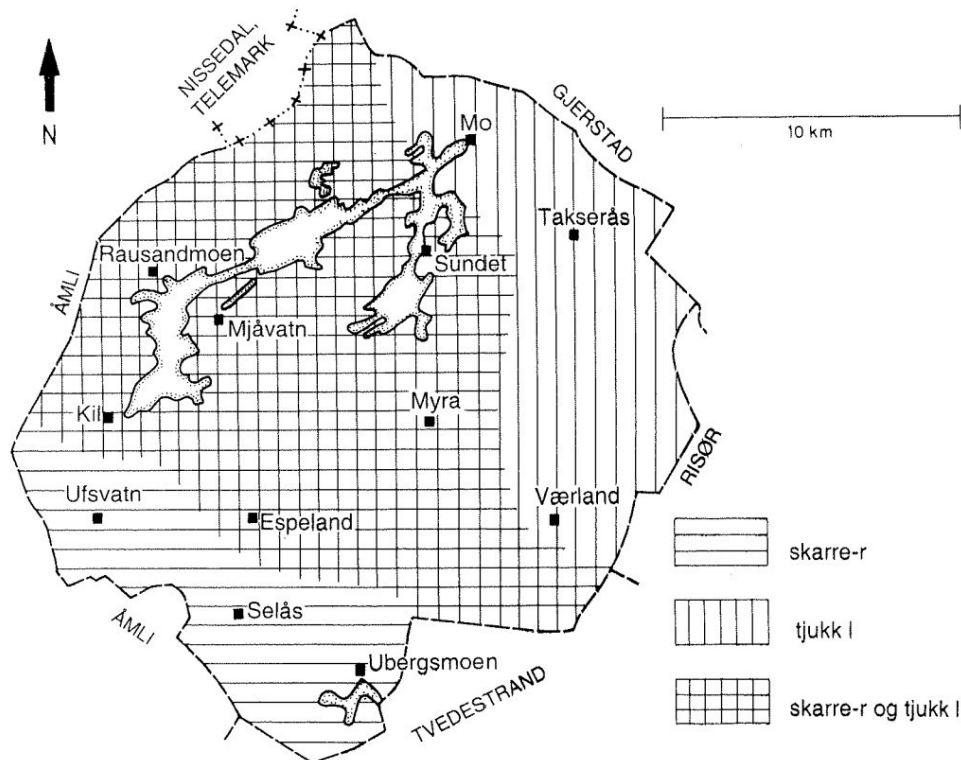
Retroflekse lyder viser til artikulasjonstilfeller der uttalen preges av tungeslag mot ganen (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 48). Som jeg så vidt kom inn på i delkapittel 5.4.4, er det flere retroflekse lyder jeg undersøker i denne oppgaven. De retroflekse lydene som er relevant for min oppgave fremstilles på følgende måte i det internasjonale fonetiske alfabetet (IPA): /ɾ/, /t̪/, /s̪/, /n̪/ og /d̪/ (Molde, 2005, s. 9). Blant de retroflekse lydene finner vi også retrofleks flapp, eller det vi på folkemunne kaller «tjukk l», som kan ha bakgrunn både i norrøn /l/, og i norrøn /rð/ (Sandøy, 2011, s. 179).

Retroflekse lyder er et språktrekk som uttales ved at tungespissen bøyes oppover, og i noen tilfeller bakover, i munnen. De retroflekse lydene skapes gjerne ved at konsonanten /r/ uttales sammen med en påfølgende konsonant, som til sammen gir opphavet til en ny, retrofleks konsonantlyd (Torp, 2000, s. 76–77). Blant de retroflekse lydene som er relevante for denne oppgaven er det særlig «tjukk l» av norrøn /l/ samt /r/-lyden i sammenheng med konsonantene /t/, /s/, /n/ og /d/ som er undersøkt dypere. Resultatet blir fem nye konsonantlyder som forekommer i ord som /skuɾe/ (skule), /væt̪/ (vært), /nå̪sk/ (norsk), /ba̪n/ (barn) og /få̪d̪i/ (fordi).

Figur 2 viser et språkkart hvor de tydeligste uttalevariasjonene på Vegårshei er markert. Språkkartet viser at en liten del øst i bygda tradisjonelt benytter fremre /r/-lyd og «tjukk l», mens et mindre felt sør-vest benytter bakre /r/-lyd og liten grad av «tjukk l».

Mesteparten av Vegårshei, inkludert bygdas administrasjonssenter, er tradisjonelt kjennetegnet av å benytte bakre /r/-lyd og «tjukk l».

Kart 2: Språkkart som viser dialektskiller på Vegårshei:

Språkkart hentet fra Bjorvatn (2006, s. 112).

6.1.3 Sammenfall av lydverdiene /ç/ og //

I denne delen som omhandler retrofleksje lyder kommer jeg også til å ta for meg behandlingen av informantenes sammenfall av lydverdiene /ç/ og //. Inkluderingen av dette punktet forankrer jeg i resultatene jeg har funnet frem til i det innsamlede datamaterialet. Informantenes forekomster av lydsammenfall mellom /ç/ og // forteller noe om hvor utbredt forekomstene er, i hvilke tilfeller lydsammenfall skjer, og hvilken vei utviklingen av dette språktrekket ser ut til å ta. Det er viktig å presisere at jeg her sikter til feildistribuert // -lyd i ord som tradisjonelt uttales med /ç/-lyd, fordi // -lyden naturlig artikuleres i ord som /fi/ (ski), /fj/ (sjø) og /fuk/ (sjuk).

Sett i verdenssammenheng forekommer lydverdien /ç/ i betydelig færre tilfeller enn // (Simonsen & Moen, 2006, s. 12). /ç/-lyden er en av de siste lydene barn lærer å artikulere, og har i lang tid stått som en lyd flere barn i skolealder har hatt vanskeligheter med å skille fra // -lyden.

I dagligtale er det ikke uvanlig å støte på en rekke forekomster av // -uttale av den tradisjonelle /ç/-lyden. Det var først på slutten av 1900-tallet at denne uttalevarianten

for alvor slo rot, og da hovedsakelig i de største byene (Simonsen & Moen, 2006, s. 11). Sammenfall av disse to verdiene fører til at minimale par uttales på samme måte. Dette gjelder for eksempel for det minimale paret kyss og skyss, som begge uttales /jyss/. Språkforsker Helge Sandøy lokaliserer spredningen av /j/-uttalen for /ç/-lyden først og fremst til Bergen, som trolig var tidligst ute med å benytte denne formen, i tillegg til å peke på Oslo og andre storbyer. Simonsen og Moen peker på at sammenblandingen av de to konsonantsammensetningene i dag skjer i alle de store byene i hele landet, og at det dermed er trolig at dette fenomenet er spredt videre fra byene (Simonsen & Moen, 2006, s. 11).

For Norges vedkommende var altså feildistribuert /j/-lyd i lang tid hovedsakelig kun et byfenomen som ble brukt av- og forbundet med byfolk. Siden overgangen til 2000-tallet har bruken av /j/-lyden ekspandert, og omfatter i større grad enn tidligere også bygder og mindre sentrale strøk (Simonsen & Moen, 2006). Til forskjell fra de andre språklige variablene som er inkludert i denne oppgaven lar sammenfall av /j/- og /ç/-lyd seg vanskelig plassere på et dialektkart. Det er med andre ord vanskelig å si noe geografisk konkret om dette språktrekket, annet enn at det trolig startet som et bymålstrekk som har utviklet seg til å bli et språktrekk med spredt utbredelse både i sentrale strøk, og i distriktene (Simonsen & Moen, 2006).

6.1.4 Nektingsadverbet «ikke»

Denne språkvariabelen dreier seg om variasjoner av nektingsadverbet «ikke» (skriftform, bokmål) eller «ikkje» (skriftform, nynorsk). Jeg anser denne variabelen som hensiktsmessig å inkludere fordi det tradisjonelt har vært mye geografisk variasjon i uttalen av dette ordet.

Hvert dialektområde benytter gjerne en variant av nektingsadverbet som svarer til andre målmerker for det respektive området. Typisk vil nektingsadverbet i mange talemål i det trønderske dialektområdet bære preg av både apokope og/eller palatalisering, mens det for det vestnorske dialektområdet i større grad er former som /iççe/ eller /icçe/ som dominerer (Mæhlum & Røynealand, 2018, s. 78/91).

Der er tidligere gjort en del forskning på nektingsadverb – både om de ulike formene og deres utbredelse. Av forskning som er gjort på bruken av nektingsadverb på Sørlandet, kan doktorgradsavhandlingen til Rune Røsstad nevnes (Røsstad, 2005). Røsstad undersøkte i sitt prosjekt bruken av nektingsadverbet «ikke» i fire utvalgte sørlandsområder, og fant flest forekomster av den tradisjonelle formen, /iççe/, i alle områdene. Av tidligere forskning som er gjort på bruken av nektingsadverb på Vegårshei er det hovedsakelig Smelands forskning jeg har funnet relevant (Tabell 6 hos Smeland, 2021, s. 70). Også Smeland fant /iççe/ som den mest frekvente varianten.

6.2 Morfologiske variabler

Morfologi er læren om hvordan ord er oppbygd og sammensatt av mindre språklige enheter. Ordbøyning og orddanning inngår som morfologiske variabler, og det er særlig bruk av pronomen og substantivendelser som legges vekt på i denne delen. De typiske pronomena er personlige, og det er vanlig å skille mellom nominative (subjektsform) og akkusative (objektsform) pronomensformer (Berg, 2019, s. 91). De personlige pronomena deles deretter inn igjen i 1., 2., og 3. person, hvor det i denne oppgaven

hovedsakelig er 1. person entall og flertall som er av interesse. I tillegg vil jeg i denne delen undersøke substantivendelser, både entall og flertall, ubestemt og bestemt form.

6.2.1 Personlig pronomen

Bruken av personlig pronomen er et tydelig målmerke som gjør det mulig å plassere ulike talemål geografisk basert på hvilken form som brukes av majoriteten på stedet. Personlig pronomen har ofte ulike former i subjekts- og objektsform, slik som for eksempel jeg – meg, vi – oss, og så videre (Skjekkeland, 1977, s. 93). I tillegg kan det variere om man benytter en pronomensform som er brutt, altså har /j/ i framlyd slik som den østlandske formen /jæi/, eller om man benytter en pronomensform som er ubrutt, slik som de sørvestlandske variantene /eg/, /e/ eller /æg/ – som kan ha varierende vokallengde (Skjekkeland, 1977, s. 97).

Felles for det vestnorske, nordnorske og mesteparten av det trønderske dialektområdet er bruken av den ubrutte pronomensformen med /e/ i framlyd. Hovedsakelig gjelder dette i subjektsformen av pronomenen i 1. person entall, hvor formen /e:g/ er den hyppigest brukte i det vestnorske dialektområdet. I tillegg er former som /æi/, /e:/, /i:/ og /æ/ utbredt (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 91). I mange tilfeller er det slik at objektsformen av pronomena gjerne rimer på subjektsformen, slik at det blir /jæi/ - /mæi/, /eg/ - /meg/ og /e/ - /me/ (Skjekkeland, 2005, s. 107). Ifølge Selås er det, i 1. person entall, tradisjonelt bruken av subjektsformen /e:/ og objektsformen /me:/ som dominerer på Vegårshei. Likevel peker hun på en utviklingstendens som går i retning av at disse formene er på vei til å skiftes ut (Bjorvatn, 2006, s. 113).

Flertallsformene av pronomena, da særlig flertallsformen av personlig pronomenen i 1. person, varierer på lik linje med entallsformen. De mest utbredte subjektsformene som benyttes i det vestnorske området i 1. person flertall, er /me:/ eller /mi:/. Former som /me/, /vi/ og /åss/ blir også brukt, men i noe mindre skala (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 91). Både Selås (i Bjorvatn, 2006) og Smeland (2021) peker på at det for språksamfunnet på Vegårshei er pronomensformen /mi:/ som dominerer i 1. person flertall.

6.2.2 Substantivendelser

Substantivenes genus, det grammatiske kjønn, spiller en sentral rolle i bøyningen av norske ord. Bøyningen gir hovedsakelig utslag i bestemt form entall og flertall, som igjen lar seg påvirke av om substantivet er et hankjønns-, hunkjønns-, eller intetkjønnsord (Hanssen, 2010, s. 96). Bøyningen av substantivene kan foregå på flere måter. Fordi enkelte norske dialekter har flere, og gjerne mer kompliserte trekk enn andre, vil det være ulikt hvordan man forklarer sammenhengen mellom genus og bøyingsmåte i de ulike dialektene. For eksempel vil en dialekt med dativ kreve andre måter å forklare sammenhengen mellom genus og bøyingsmåte på enn dialekter uten dativsbøyning.

Som en hovedregel kan man hevde at endingsvokalen i han- og hunkjønnsord holder seg, slik at vi får /hestar/ - /hestane/, og /skå:ler/ - /skå:lene/. Forskning har likevel vist at flere områder bryter med denne hovedregelen. Særlig gjelder dette i områder plassert øst i Agder, der det skjer en endring mellom bøyingsformene i ubestemt og bestemt form, slik at vi får /sta:ve(r)/ - /sta:vane/, /skå:le(r)/ - /skå:lane/ (Skjekkeland, 1997, s. 146).

Tradisjonelt sett har det vestnorske dialektområdet (jf. inndelingen til Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 41 – 119) vært kjennetegnet av å benytte såkalt delt hunkjønnsbøying. Sterke og svake hunkjønnssord har altså hatt ulik bøying i bestemt form entall (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 92). I dag er tendensen annerledes, og de fleste bøyer sterke og svake hunkjønnssord likt, hovedsakelig med /a/-endelse i begge kategorier (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 92). Ifølge Selås (2003, s. 91) har Vegårshei to allomorfer, /ar/ og /er/, for ubestemt flertall av hankjønnss- og hunkjønnssord. Disse er fordelt avhengig av genus og klasse. Videre peker Selås på at vegårsheiinger tradisjonelt sier «*ei jente, fleire jenter, men ein gutt, fleire guttar*» (Bjorvatn, 2006, s. 113). I tillegg vil en vegårsheiing skille mellom «*ein sau, fleire sauer og ein bil, fleire bilar, altså skilje mellom ulike typar hankjønnssord*» (Bjorvatn, 2006, s. 113). Selås hevder at disse tradisjonelle bøyingsmønstrene, i likhet med de tradisjonelle pronomensformene, mister terreng i dialekten til yngre språkbrukere.

Karen Marie Winje hevder i sin hovedoppgave fra 1994 at det på Vegårshei er substantivendelsene /ar/ og /ane/ som brukes om sterke og svake hankjønnssord, både i ubestemt og bestemt form flertall. Likevel kommer det i datainnsamlingen hennes frem at informantene hennes bruker endelsene /er/ og /ene/, som i ordene /hester/ og /hestene/, heller enn endelsene /ar/ og /ane/, som i ordene /hestar/ og /hestane/ (Winje, 1994, s. 21). Til tross for at Smeland (2021) i sin masteroppgave ikke får belegg for substantiv hos alle sine informanter, sier hun likevel følgende om resterende informanters substantivendelser:

«De [...] unge informantene [...] brukte den moderne varianten -er/-ene-endelsen i flertallsformene. Alle de voksne og eldre informantene benyttet seg av -ar/-ane-endelser i flertallsformene de brukte. Dette var gjennomgående brukt i de maskuline substantivene i hele intervjuet hos alle de voksne og eldre informantene» (Smeland, 2021, s. 88).

Smelands funn peker med andre ord på at det har skjedd en utvikling av de maskuline substantivendelsene på Vegårshei, som ser ut til å kunne forklares i lys av intergenerasjonelle forhold. Om den samme utviklingen viser seg å være gjeldende for mine informanter, gjenstår å se.

7 Informantpresentasjoner

Det kan være nyttig å si noe ytterligere om informantgruppen jeg har tatt utgangspunkt i når jeg har gjennomført mitt forskningsarbeid. I denne delen vil jeg rette oppmerksomheten på hver enkelt informant som har bidratt i datainnsamlingen min. For å overholde personvern og anonymisering av mine informanter er det en del informasjon om dem jeg har valgt å utelate. Likevel vil jeg nevne noen opplysninger om hver enkelt, som senere kan være med på å forklare noen av funnene som blir gjort knyttet til deres språkbruk samt deres oppfatninger og forhold til språk, identitet og sted.

7.1 Ellinor

Ellinor er 16 år gammel, og bor med familien sin i nordvestlig retning fra kommunens administrasjonssenter, Myra. Hun oppgir at hun har en forelder som kommer fra Vegårshei, og en forelder som kommer fra en annen landsdel, og dermed snakker en annen dialekt. Selv er Ellinor født og oppvokst på Vegårshei, og etter endt grunnskole ønsker hun å flytte til en by for å gå på videregående skole.

7.2 Trygve

Trygve er oppvokst øst for Myra, og bor sammen med en forelder fra Vegårshei, og en forelder fra en av bygdas nabokommuner. Talemålet i hjemmet er dermed nokså homogent, og har et fåtall av ulike språkvarianter. For å kunne holde på med sin store interesse, ser Trygve for seg at han til høsten flytter til en annen del av landet for å ta videregående opplæring. Tilbudet han ønsker seg inn på tilbys nemlig kun ved et fåtall av landets videregående skoler, noe som gjør flytting ut av bygda nødvendig.

7.3 Iben

Iben er den eneste informanten som ikke oppfyller alle kravene jeg hadde for å delta i datainnsamlingen min. Hun har ikke bodd hele sitt liv på Vegårshei, da hun og familien bodde de to første leveårene hennes i en annen landsdel. Fordi familien flyttet til Vegårshei da Iben var svært ung anser jeg det likevel som uproblematisk for henne å delta i undersøkelsen, fordi språktilegnelsen hennes i all hovedsak har foregått på Vegårshei. På lik linje med Ellinor, har Iben en forelder fra kommunen, og en forelder som kommer fra en annen landsdel. Etter sommeren har Iben planer om å bli boende i bygda og pendle til en av Vegårsheis nabokommuner for videre utdanning.

7.4 Emil

Emil er bosatt sør for kommunens administrasjonssenter, i retning av kommunens andre sentrumsområde. Her bor han sammen med en forelder som er vokst opp på Vegårshei, og en forelder fra en av bygdas nabokommuner. Talemålsvariasjonen i hjemmet er dermed liten, slik tilfellet også er hos Trygve. Til høsten ønsker Emil seg inn på en videregående skole et stykke unna bygda, men siden han trives så godt på Vegårshei ønsker han likevel å bli boende hjemme. Heller enn å måtte flytte oppgir Emil at han tar til takke med lengre dager i form av pendling til og fra bygda for å gå på skole.

8 Resultater

I dette kapittelet vil jeg, ved å benytte en deskriptiv synsvinkel, presentere resultatene fra undersøkelsen min. Forskningsspørsmålene som ble stilt innledningsvis i delkapittel 1.1, vil bli forsøkt besvart ved at resultatene settes opp mot relevant teori. Fordi oppgaven min verken er av stort omfang eller har mange informanter, vil det være umulig å si noe dekkende om alle sider ved språkutviklingen på Vegårshei. Målet med de tre intervjusituasjonene var å innhente informasjon om informantenes språktrekk og språkmønstre, i tillegg til å la de få ytre seg om eget talemål og talemålsbruk. Dermed håper jeg masteroppgaven min, gjennom det informantene har ytret, kan bidra til å peke på noen tendenser knyttet til hva som skjer med talemålet, og hvilken vei utviklingen av språket ser ut til å ta.

I arbeidet med å fremstille resultatene av datainnsamlingen min har jeg vært innom en rekke metoder og fremgangsmåter. Til slutt landet jeg på å fremstille mesteparten av resultatene i tabeller, i tillegg til at jeg valgte å benytte meg av et stolpediagram. Noen tabeller viser nøyaktig antall belegg som har forekommet hos hver enkelt informant, mens andre tabeller viser hvilke varianter eller variabler som er benyttet ved hjelp av X-er. Denne måten å fremstille beleggene på vil gi inntrykk av et enten-eller-mønster, noe som ikke er tilfelle for språkbruken til informantene i min datainnsamling. Grunnen til at jeg likevel har valgt å fremstille beleggene og resultatene ved hjelp av X-er er for å tydeliggjøre hvilke varianter og variabler som forekommer i informantenes repertoar.

Resultatene er, ut fra et kvalitativt perspektiv, med på å fortelle noe om hvordan- og i hvilken grad de fire informantene justerer talemålet sitt i de ulike interaksjonssituasjonene. Informantenes selvrapportering helt til slutt forteller noe om i hvor stor grad de er bevisst egen språkbruk, og hvilken betydning talemål og talemålsendring har for dem. I dette kapittelet benytter jeg sitater hentet fra de ulike intervjuene som underoverskrifter. Sitatene er med på å synliggjøre hvilke språklige realiseringer informantene tar i bruk.

8.1 «De ær litt fjedli å baye væye på bygda hele tia»

Den samlede forekomsten av /r/-lyd i det innsamlede datamaterialet har jeg ikke kvantifisert nøyaktig, rett og slett fordi trekket er så frekvent at det ville blitt en enorm oppgave. Dette er desidert den språklige variabelen som forekommer flest ganger, og som jeg dermed har et godt grunnlag for å si noe om. Slik tabell 1 viser er informantene mine konsekvente i de tre intervjusituasjonene når det gjelder realiseringen av /r/-lyden. I alle tilfeller benytter de den bakre /r/-lyden, og da hovedsakelig den uvulære frikative realiseringen /ʀ/. Sammenliknet med Smeland hadde flere av hennes informanter både bortfall av /r/ i ord som /bae/ (bare) og /elle/ (eller), i tillegg til forekomsten av fremre /r/-lyd (Smeland, 2021, s. 64). Verken bortfall av eller realisering av fremre /r/-lyd er noe som forekommer hos mine informanter i løpet av de tre intervjusituasjonene. Grunnen til at jeg og Smeland har fått ulike resultater her, kan henge sammen med variasjonen i de ulike informantgruppene vi benyttet, både forårsaket av informantenes alder og hvilke språklige forhold som har regjert i de ulike informantens oppvekst.

Informantene mine er altså samkjørte når det gjelder realiseringen av den bakre /r/-lyden, realisert som /ʀ/, og er konsekvente i bruken av denne gjennom alle intervjusituasjonene. De benytter den bakre uvulære frikative varianten i ord som /tʁuʀ/

(trur), /tenkɛ/ (tenker), /bʊkɛ/ (bruker) og /vɛisɛ/ (reise). Ellinor er den eneste informanten som i så måte skiller seg fra de andre, ved at hun i tillegg til den uvulære frikative varianten også tar i bruk den velare frikative /ɣ/ i ord som /gɣæit/ (greit), /bɛɣɛ/ (bare) og /væɣɛ/ (være). Som beleggene viser opptrer den velare frikative /r/-lyden hos Ellinor kun i tilfeller der påfølgende lyd er /æ/ eller /e/. Likevel kan ikke påfølgende /æ/- eller /e/-lyd utelukkende brukes som forklaring på når den velare frikative /r/-lyden opptrer hos Ellinor. Grunnen til dette er at hun i andre ord hvor påfølgende lyd er /æ/ eller /e/ benytter den uvulære frikative /r/-lyden, som i ordene /bæisɛ/ (reiser), /idɛtt/ (idrett), /stɛngɛ/ (strenge) og /andɛ/ (andre). Ellinor tar i bruk begge realiseringene uavhengig av samtalepartner.

Tabell 1: /R/-lyd

	Bakre /r/-lyd		Fremre /r/-lyd	Annet (bortfall)
	Uvular frikativ /ɣ/	Velar frikativ /r/		
Ellinor	X	X		
Trygve	X			
Iben	X			
Emil	X			

Til tross for at de fire informantene er bosatt i ulike deler av Vegårshei, kan det se ut til at den tidligere inndelingen som baserer seg på at bakre /r/-lyd forekom nord i bygda, mens fremre /r/-lyd forekom sør i bygda, ikke lenger har like godt feste. Mine funn samsvarer i større grad med det Torp uttalte i 1989 (jf. delkapittel 6.1.1), om at vi nå finner «(...) skarre-r hos alle yngre mennesker på Vegårsheia» (Torp, 1989, s. 47).

8.2 «Asså mi bruker den bræie l-en æin del då, som i æɾj»

Tabell 2: Retroflekser

Informant	Retroflekser				
	ɾ - «tjukk l»	ɾ - rt	ɿ - rd	ɿ - rs	ɿ - rn
Ellinor	0	7	1	9	3
Trygve	19	12	3	25	4
Iben	2	11	5	27	4
Emil	0	10	1	4	1
Totalt	21	40	10	65	12

Sitatet i underoverskriften til denne variabelen er hentet fra Trygves siste intervju, hvor han ble bedt om å peke på typiske trekk ved språkforholdene på Vegårshei. «Den breie l-en» viser her til bruken av retrofleks flapp, «tjukk l», som hyppig forekommer i Trygves tale. Slik kart 2 også viser er språkforholdene på Vegårshei kjennetegnet av bruk av «tjukk l», med unntak av et mindre område sør-vest i bygda. Om høsten er det altså mange på Vegårshei som driver med /æɾj jakt/. Slik tabell 2 ovenfor viser er tendensen at retroflekse lyder har en betydelig plass i talemålet til informantene. Tabellen viser

antall belegg informantene har av de retroflekse lydene og av den retroflekse flappen, «tjukk l».

Den retroflekse flappen, /t/, forekommer kun hos to av informantene mine, Trygve og Iben. Hos Trygve forekommer «tjukk l» i betydelig flere tilfeller enn hos Iben. Hos Trygve finner jeg, fordelt på de tre intervjuene, 19 belegg på forekomster av retroflekser i ord som /æɾj/ (elg), /skuɾe/ (skule), /kɾåkkə/ (klokka) og /dåɾi/ (dårlig). I likhet med en av Smelands informanter (Smeland, 2021, s. 62), benytter også Trygve «tjukk l» i ordet /flaɾåmbakke/ (slalåmbakke). Fordi jeg kun har ett belegg på dette ordet, er det vanskelig å si om bruken av «tjukk l» her er et «engangstilfelle» eller ei, men fordi Smeland også har belegg på denne forekomsten kan det peke i retning av at «tjukk l» brukes slik på Vegårshei. Hos Iben finner jeg kun to belegg på forekomster av retrofleks flapp. Begge tilfellene forekommer i intervju A i ordet /dåɾi/ (dårlig).

Selv om belegget jeg har for de andre retroflekse variablene er svært ulikt, forekommer de hos alle informantene i løpet av intervjurundene. Retroflekse /t/ brukes av alle i ord som /væt/ (vært) og /fåtsatt/ (fortsatt). Emil bruker den også i /inkludet/ (inkludert). Alle bruker retroflekse /s/ når de snakker om /nåsk/ (norsk), mens Iben også har belegg for denne i ordet /pæsonen/ (personen). Den tredje retroflekse, /n/, kommer til uttrykk i ord som /fånøyd/ (fornøyd), /ban/ (barn) og /Aɳdal/ (Arendal). Den siste retroflekse jeg har funnet belegg for, /d/, brukes i ordene /fådji/ (fordi) og /fædji/ (ferdig). Sammenliknet med Smeland, som har informanter som ikke benytter retroflekser, kan mine funn peke i retning av at bruk av retroflekser er mer utbredt hos de yngre språkbrukerne på Vegårshei enn det er blant de eldre generasjonene. To av Smelands informanter, henholdsvis i 60- og 80-årene, sier /vært/ fremfor /væt/, /Arendal/ fremfor /Aɳdal/ og /fåtsatt/ fremfor /fåtsatt/ (Smeland, 2021, s. 62).

8.3 «Dialekta ær egentli ganske jedli»

Tabell 3: Sammenfall av lydverdiene /ç/ og /ʃ/

	Kj-lyd realisert som /ç/	Kj-lyd realisert som /ʃ/
Ellinor	0/7	7/7
Trygve	10/10	0/10
Iben	5/10	5/10
Emil	4/4	0/4

Tabell 3 viser beleggene for de ulike artikulasjonsvariantene av kj-lyden. I utregningen av beleggene har jeg ikke inkludert realiseringen av kj-lyden i ordet /iççe/, rett og slett fordi jeg undersøker realiseringen av nektingsadverbet som egen variabel. Tallene i tabellen viser altså det totale antallet forekomster av ord der kj-lyden står i framlyd i de tre intervjusituasjonene.

Trygve og Emil er konsekvente i bruken av /ç/-lyden i ord som /çent/ (kjent), /çedli/ (kjedelig) og /çøt/ (kjørt). Iben veksler mellom de to variantene og benytter både /ç/ og /ʃ/. Vekslingen mellom de to variantene forekommer innad i en og samme intervjusituasjon, og i de samme ordene. Altså veksler hun for eksempel mellom å uttale ordet kjedelig som /çedli/ og /ʃedli/. Til tross for at Iben har like mange forekomster av de to uttalevariantene, finner jeg ingen faste mønstre for når vekslingen skjer. Ellinor er

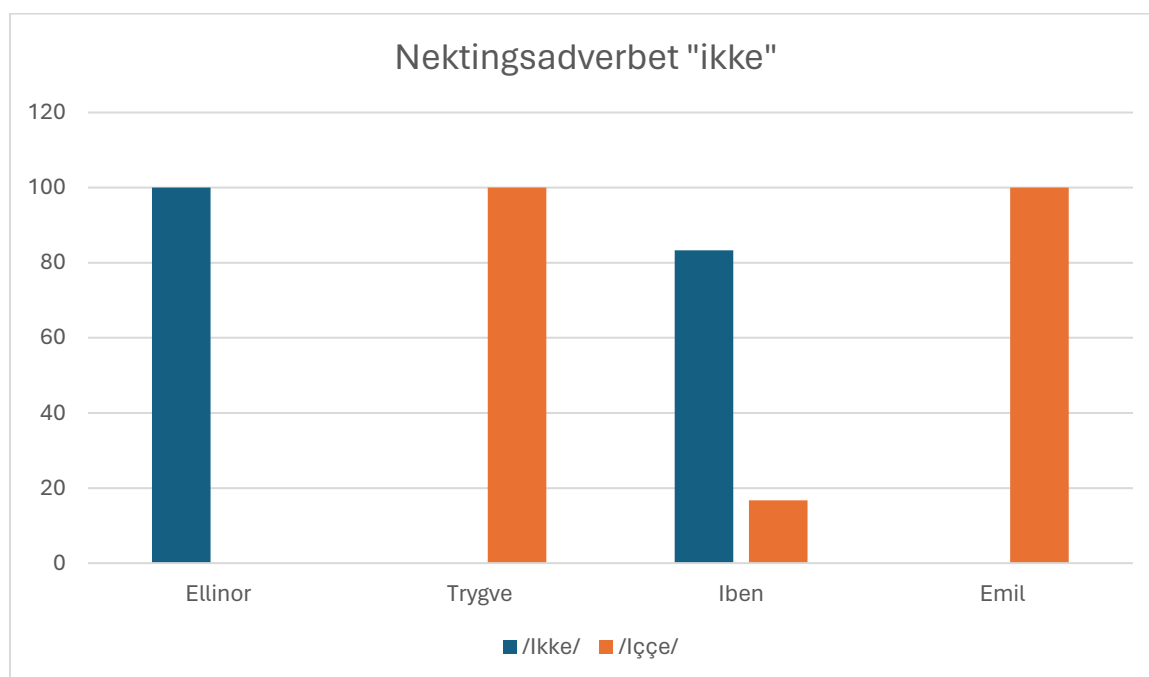
den eneste informanten min som utelukkende realiserer kj-lyden som /j/. Som underoverskriften viser, gjelder dette i ord som for eksempel /jedli/ (kjedelig). Ellinor er konsekvent i sin realisering av kj-lyden og lar seg ikke påvirke av interaksjonssituasjonen hun befinner seg i, til tross for at alle intervjuerne konsekvent benytter /ç/.

Blant informantene mine finner jeg ingen eksempler på at vekslingen skjer motsatt vei, altså at /j/-lyden artikuleres med /ç/-lyd. Altså forekommer det ingen tilfeller der ord uttales på følgende måte: /çi/ for «ski», /çø/ for «sjø» eller /çuk/ for «sjuk».

8.4 «De e typisk å sæi icçe»

Informantenes bruk av nektingsadverbet «ikke» er fremstilt i stolpediagrammet under. Resultatene viser seg å være todelt i informantgruppen. Tre av informantene benytter i alle tilfeller én bestemt variant av nektingsadverbet, mens en av informantene ser ut til å la seg påvirke av interaksjonssituasjonen.

Figur 3: Realisering av nektingsadverbet «ikke»

Ellinor bruker konsekvent nektingsadverbet «ikke», realisert /ikke/, altså med en ustemt velar plosiv. Trygve og Emil har også konsekvent bruk av én variant, men til forskjell fra Ellinor, er det den palatale frikative /ç/ de benytter. Ellinor, Trygve og Emil får dermed 100% belegg for den ene varianten de benytter av nektingsadverbet i alle de tre intervjusituasjonene. Iben er den informanten som her kan se ut til å ha latt seg påvirke av talemålet til intervjueren. I intervju A og C, som er ledet av intervjuere med lokal tilhørighet, virker det som om Iben blir påvirket i retning av å etterligne nektingsadverbet slik intervjuerne uttaler det, /icçe/. Hun er ikke helt konsekvent i bruken av nektingsadverbet, og benytter ved flere tilfeller varianten /ikke/. Skiftene mellom de to formene skjer nokså hyppig i de to intervjuene, og tilfellene skiftene

forekommer i, virker tilfeldige. I intervjusituasjon B, hvor intervjueren snakker et standardnært talemål, kan det se ut til at Iben tar etter og blir konsekvent i bruken av formen /ikke/. Vekslingen av de to variantene som forekommer hos Iben fører til at hun i 83,3% benytter varianten /ikke/, og i 16,7% benytter varianten /iççe/.

8.5 «Både e å veldi mange andre sæier vætfall e»

Mine informanters bruk av personlig pronomeren er nokså i samsvar med det Smeland finner (Smeland, 2021, s. 71). Tre av informantene benytter seg av subjektsformen /e/, mens en informant ikke benytter denne formen i det hele tatt. Datainnsamlingen gir meg ikke et like godt belegg på informantenes objektsform som det gjør på subjektsformen de benytter.

Pronomen, og da hovedsakelig 1. person entall i subjektsform, er den språklige variabelen jeg har størst belegg på i hele datainnsamlingen. Trygve, Iben og Emil er svært konsekvente i sin bruk av subjektsformen i 1. person entall. I møte med intervjuerne tar de tre informantene i bruk pronomensformen /e/. Hos Ellinor derimot, forekommer det kun vekslinger mellom de to pronomensformene /jæi/ og /jæ/. I intervju A og C skjer det vekslinger mellom /jæi/ og /jæ/, hvor førstnevnte brukes mest i intervju A, og sistnevnte mest i intervju C. I intervju B bruker Ellinor konsekvent pronomensformen /jæi/.

Til tross for at jeg, som nevnt, ikke har like mange belegg for informantenes objektsform som jeg har for deres subjektsform, er det likevel mulig å peke på en tendens. Objektsformene i 1. person entall ser nemlig ut til å følge et nokså likt mønster som det subjektsformene gjør. Hos Trygve, Iben og Emil finner jeg forekomster av objektsformen /me/, mens jeg hos Ellinor finner forekomster av objektsformen /mæi/. Til forskjell fra subjektsformene foregår det ingen vekslinger mellom ulike varianter, og bruken av /me/ og /mæi/ er konsekvente i alle intervjuene.

Flertallsformene av 1. person subjekt og objekt har jeg gjennomgående mindre belegg på hos alle informanter. Ellinor er den informanten jeg har desidert minst data på knyttet til flertallsformene. I kun ett av intervjuene forekommer konsekvent bruken av subjektsformen /vi/. Trygve og Emil bruker konsekvent subjektsformen /mi/ i alle intervjuene, mens Iben konsekvent bruker /vi/. Felles for de to guttene er også bruken av /dæi/ både som subjekts- og objektsform i 3. person flertall.

8.6 «Mi spiller møe æinspretten i friminutta»

Substantivendelsene informantene bruker viser seg å opptre noe annerledes sammenliknet med det som tidligere er hevdet å være typisk for språkforholdene på Vegårshei (jf. Winje, 1994). Alle informantene uttrykker i løpet av intervjuene substantiv i ubestemt og bestemt form, entall og flertall. Beleggene jeg har forekomster av i de ulike bøyningene varierer mellom informantene, og i enkelte tilfeller varierer bøyningen også innad hos den enkelte informant.

Informantenes substantivendelser ser ut til å følge et nokså likt mønster sammenliknet med hverandre, og det er særlig i bestemt form disse kommer til uttrykk. I bestemt form entall benytter informantene hovedsakelig /a/-endelse i hunkjønnsord, og /en/-endelse i hankjønnsord. Dette viser seg i ordene /klassa/, /tia/, /hanna/, /dialekta/ og /vennen/.

Ordet *dialekt* opptrer hos alle mine informanter sammen med artikkelen *ei*, og følger systemet for hunkjønnsbøying i likhet med hvordan ordet bøyes i nynorsk. I bestemt form flertall er det de samme endelsene som blir brukt. /A/-endelsen brukes hovedsakelig i intetkjønnsord, mens /ene/-endelse brukes i hunkjønns- og hankjønnsord. Dette viser seg i ord som /faga/, /tinga/, /friminutta/ og /vennene/. Kapitteldelens overskrift er hentet fra ett av Trygves intervjuer og formidler bruken av /a/-endelsen i flertallsform, /friminutta/, som også går igjen hos de andre informantene.

Ved to tilfeller benytter Ellinor og Trygve substantivendelsen /en/ i bestemt form entall av ordet «klassen». /En/-endelsen hos de to informantene forekommer i samtale med Herman, noe som kan tyde på at hans substantivbøying, hovedsakelig preget av endelsene /en/ og /ene/, har hatt innflytelse på deres talemål.

Ut fra mine informanter finner jeg ingen belegg som underbygger det Winje hevder i sin hovedoppgave. Likevel er det sannsynlig at Winjes funn er korrekte, både fordi /ar/- og /ane/-endelsene historisk sett har fungert som tradisjonsformer i området, og derfor er de formene som har vært brukt i flere hundre år. I tillegg er det viktig å se Winjes konklusjoner i lys av hennes utgangspunkt – talemålsforholdene i den sørlige delen av kommunen på 1990-tallet. I de totalt 12 intervjuene forekommer det ingen tilfeller hvor informantene har /ar/- og /ane/-endelser. Det er nærliggende å anta at språkforholdene på Vegårshei, uansett del av kommunen, har utviklet og endret seg på 30 år, og at den daværende tendensen ikke nødvendigvis er like tydelig i dag.

8.7 «De e vikti at mi hokser åssen dialekta e (.) at den icçe glømmes»

Avslutningsvis i dette resultatkapittelet vil jeg se på intervjuenes doble informasjonsverdi, noe som innebærer å både ta de konkrete realiseringene og meningsinnholdet i informantenes ytringer i betraktning (Hårstad et al., 2017, s. 165). På den måten blir det mulig å si noe om hvordan informantene stiller seg til språklig endring og utvikling, i tillegg til at det belyser hvilke faktorer de mener er sentrale i disse prosessene.

Intervju C legger opp til at informantene skal foreta en slags selvrappotering hvor de får ytre seg om egne meninger, holdninger og oppfatninger til språk, språkbruk, sted og tilhørighet. Likevel er det sentralt å nevne at dette er temaer informantene også kommer inn på i intervju A og B. Spørsmålene som eksplisitt stilles i intervju C spør etter hva informantene ser på som typiske trekk ved språkforholdene på Vegårshei, om de opplever at det eksisterer noen språklige hierarkier, og deres meninger om at unge endrer dialekt eller måte å snakke på etter situasjonen de er i. Informantene blir helt til slutt bedt om å uttale seg om hvordan de tror de har brukt og/eller endret eget talemål i de ulike intervjusituasjonene.

Det er informantenes svar på spørsmålene som ble stilt i intervju C denne delen tar utgangspunkt i. Først vil jeg ta for meg de tingene informantene pekte på i forbindelse med det å bo og vokse opp på Vegårshei. Videre vil jeg se nærmere på informantenes tanker om språklig bruk, endring og variasjon, før jeg avslutningsvis vil presentere hvordan hver enkelt selv mener de bruker språket i ulike situasjoner generelt, og i denne undersøkelsen spesielt.

8.7.1 Ellinor

Tilknytning til bygda

Ellinor beskriver Vegårshei som et fint og sosialt sted. Hun opplever bygda som en god og trygg plass å vokse opp, mye på grunn av kommunens størrelse og det at «alle kjenner alle». På spørsmålet om hva som kjennetegner en typisk vegårsheiing, er Ellinor todelt i svaret sitt:

Ellinor: de ær så mye fåjelli (.) de ær enten sånn bonnefålk på en måte som har går å sånn (.) eller så ær de fålk som ær veldi sossete

Selv gjenkjenner Ellinor seg som en del av det hun omtaler som bondefolket, og verdsetter det landlige og mulighetene det gir. Hun sier at bygda er viktig for henne, men ser likevel ikke for seg at hun som voksen er bosatt på Vegårshei.

Språklig bruk, endring og variasjon

På spørsmålet om hva som kjennetegner språkforholdene på Vegårshei, svarer Ellinor at hun ikke syns det er noe spesielt med dialekten på Vegårshei. Hun mener den er lett å forstå, og påpeker at hun generelt er lite bevisst på folks talemål. Likevel har hun noen synspunkter på det å endre dialekt eller måte å snakke på i forskjellige situasjoner:

Ellinor: De ær jo litt trist da viss du er føtt å oppvåkst et ste åsså bytter du dialekt (.) da mister du jo på en måte en del av em: (.) ja de steet hålt jæ på si

Når jeg ber om en fremtidsanskuelse om hvordan språkforholdene på Vegårshei er om ti år, svarer Ellinor at det trolig er et fåtall som snakker tradisjonell dialekt, og at de yngre innbyggerne i bygda snakker mye «penere» og «standardisert». Med «penere» og «standardisert» mener Ellinor talemål som ligger tett opp mot bokmål, og trekker særlig frem talemålsvarianter som benyttes i Oslo.

Egen språkbruk

Ellinor sier hun selv ikke snakker dialekt, og hevder det er få i hennes omgangskrets som faktisk gjør det. Når jeg spør om hun tror hun selv endrer dialekt eller måte å snakke på i ulike situasjoner blir hun usikker. Hun tror i utgangspunktet at hun har snakket likt hele tiden, men blir usikker fordi hun ikke har tenkt over det underveis.

8.7.2 Trygve

Tilknytning til bygda

Trygve har et nært forhold til Vegårshei og skryter av det som tilbys i bygda. En typisk vegårsheiing er kjennetegnet av å drive med ulike aktiviteter, og gleder seg til høsten for å kunne dra på jakt. Dette er ting Trygve selv kjenner seg igjen i. På spørsmålet om Vegårshei er viktig for Trygve, svarer han følgende:

Trygve: Ja når e blir våksen så har e æin plan om å flytte hit (.) e har lyst te å tebake (.) e har tenkt å studere litt æin anna plass kanje men så har e lyst te å tebake te Vegårshei får e suns de e æin veldi fin plass å være på

Språklig bruk, endring og variasjon

Når jeg spør Trygve om hva som kjennetegner språkforholdene på Vegårshei, trekker han frem «den breie l-en», som vi etter hvert blir enige om at er «tjukk l», innslag av og likheter til nynorsk, bruken av pronomenet /e/ og nektingsadverbet /iççe/. Trygve peker også på språkvariasjonen som finnes blant ulike generasjoner, og sammenlikner seg selv med sine besteforeldre. Om unge som endrer måte å snakke på i ulike situasjoner, sier Trygve følgende:

Trygve: Asså e tenker iççe egentli åver de men nå når du sæier de så (..) e suns jo du ska hålle på den dialekta som du har staþa å blitt oppvåkst me (.) e suns iççe (.) du ska hålle på den dialekta (.) de e çedli viss alle bynner sånn åsså plutsli e vegåşeidialekta vekke

Egen språkbruk

Trygve mener selv han er stabil i egen språkbruk, men innrømmer at han justerer språket i enkelte situasjoner:

Trygve: Asså om e snakker me æin som akkurat har flytta te Nårge får eksempel som iççe eller som har budd i Nårge littegran å kan litt nåşk så ville e nåk lakt om dialekta te litt mæir bokmål for at de e lettere får dæi å fåstå men (.) asså når e møter andre fra fra andre plasser så snakker e vegåşeidialekt (.) de e den dialekta e snakker hæile tia

Ifølge Trygve er vegårshaidialektens fremtidsutsikter noe mørk, og han er redd dialekten er på vei til å bli erstattet av bymålsformer. Likevel er han fast bestemt på å jobbe for at han selv holder på dialekten sin, selv når han er utenbygds for å studere.

8.7.3 Iben

Tilknytning til bygda

Vegårshei er viktig for Iben, og hun trives med roen, privatlivet og nærheten til skogen. I sine beskrivelser av bygda trekker hun frem at det er «lite», «gammeldags», «landlig» og «koselig» på Vegårshei. I tillegg trekkes dårlig kollektivtilbud og få butikker frem som negative sider ved bygda. For Ibens del veier det positive med bygda likevel tyngre enn de negative sidene, og hun presiserer flere ganger at hun trives svært godt på Vegårshei, i tillegg til at stedet betyr mye for henne. Iben beskriver en typisk vegårsheiing slik:

Iben: Kanþe litt sånn e: man jakter åsså e: va ska man si (.) bryr sæ lissom iççe så veldi (.) e iççe så veldi sånn fjållete (.) å veldi opptatt a tur eller naturen lissom (..) ja de e lissom de e tenker på når e tenker på æin vegåşeiing

Selv kjenner ikke Iben seg igjen i sin egen beskrivelse av en typisk vegårsheiing. Hun påpeker at verken hun eller familien er særlig opptatt av jakt, men at de likevel trives på tur og i skogen. Iben liker seg også svært godt i byen, noe som kan forklare hennes misnøye med bygdas tilbud av butikker. Som voksen ser Iben for seg at hun er bosatt i en by, eller i nærheten av en by, men dersom hun skulle finne ut at hun vil bosette seg på landet ser hun for seg at det blir på Vegårshei.

Språklig bruk, endring og variasjon

Iben mener det ikke er noen konkrete ting som utpeker seg som særegent for språkforholdene på Vegårshei. Hun mener heller at språket i bygda bærer preg av å være en blanding av flere dialekter, og trekker frem «oslodialekta» og «nynorsk» som eksempler. Iben mener det er nærliggende å tro at enkelte dialekter befinner seg høyere oppe i et språklig hierarki enn andre, og anser enkelte dialekter eller måter å snakke på for å ha høyere status enn andre:

Iben: Asså de e jo sikkeḡ litt sånn bokmål å sånn får de e jo veldi pent men di fra lanne di snakker litt sånn di e fra lanne lissom så di snakker litt rustent (.) så e tror enkli de ja

Det å endre måte å snakke på etter hvem man er med, mener Iben er forståelig. Hun peker på at dersom man samtaler med noen som benytter en svært utpreget dialekt, eller som benytter mange dialektord, vil det være naturlig at man selv tar etter. Det samme mener hun gjelder dersom man samtaler med en person som snakker bokmål. Man vil bli påvirket og ta etter måten samtalepartner snakker på.

Egen språkbruk

På spørsmål om egen språkbruk hevder Iben hun selv veksler mellom å snakke dialekt og ikke:

Intervjuer: Vil du sæi at du jøl snakker vegåseidialekt?

Iben: Ikke helt på en måte men asså e sier jo til tider sånn e å e skriver veldi mye de på melling å sånn å e snakker nåk mer dialekt enn bokmål enkli

Til forskjell fra eldre generasjoner mener hun ungdommer generelt har færre innslag av dialektord, og spår at dette nok er utviklingen som kommer til å dominere i tiden fremover. Iben innrømmer at hun selv har lett for å endre dialekt eller måte å snakke på etter hvem hun snakker med, og hvor hun befinner seg:

Iben: Ja når e e på Vegåsei så snakker e nåk ganske vegåseisk men når e kårmer te får eksempel Vestlanne eller Oslo så bynner e å snakke litt mæir bokmål

Underveis i intervjurunden er ikke måten å snakke på noe Iben har tenkt over, men i selvrapporteringen nevner hun at hun kanskje kan ha endret noe i tilfeller der hun snakker om Vegårshei.

8.7.4 Emil

Tilknytning til bygda

For Emil er Vegårshei viktig, han trives godt og ser for seg at dette er et sted han kommer til å bo resten av livet. Han forteller at folk i bygda er snille, og at dette er et fint sted å være. Folk som bor her er glade i å jobbe med hendene, og mange jakter, noe han selv kjenner seg igjen i. Emil uttrykker at det er viktig at vi ikke glemmer hvordan dialekten på Vegårshei er, og mener flere unge bør ta i bruk igjen de tradisjonelle ordene som for eksempel /svintåks/ (grevling) og /ikkøn/ (ekkor). Underoverskriften for denne

delen er hentet fra ett av hans intervjuer. Når det gjelder språkhierarkier, mener han særlig østlandsdialekten er blant dem som befinner seg i toppen og har høy status.

Språklig bruk, endring og variasjon

På spørsmål om hva Emil syns om folk som endrer dialekt eller måte å snakke på, svarer han at det er noe han syns er merkelig. Likevel forstår han at det er naturlig at endring og variasjon vil skje med et språk, men at det innenfor en og samme samtalekontekst er unaturlig å snakke på forskjellige måter. Selv innrømmer Emil at han endrer måte å snakke på, særlig i møte med mennesker som nylig har ankommet landet, eller i interaksjon med mennesker som ikke forstår dialekt:

Emil: De kårmer litt an på får de e icçe alle som fåstår dialekta vår så då må du kanfe jør de

Egen språkbruk

I selvrapporingen hevder Emil at han snakker dialekt, men i noe mindre grad enn sin egen far. Som nevnt over er han ærlig på at han endrer måte å snakke på dersom samtalepartner har vanskelig med å forstå dialekten, men ut over det bruker han samme dialekt uansett hvem han snakker med – både klassekamerater, familie og eldre mennesker. Gjennom de tre intervjuene er Emil nokså sikker på at han har gjort få eller ingen endringer etter hvem han har snakket med. På generelt grunnlag peker han på at unge i dag i større grad snakker mer «østlandsdialekt», og han spår at dialekten på Vegårshei er i ferd med å bli erstattet i takt med at nye generasjoner vokser opp.

Emil: Ja e trur nåk at vegåseidialekta fåtsatt fins om non år (.) men kanfe icçe får dæi yngre

8.8 Foreløpig oppsummering

Alle informantene gir uttrykk for at de ikke har vært bevisst egen språkbruk underveis i intervjuene, og at prosjektavsløringen var en uventet tvist. Resultatene viser at informantene benytter ulike språklige varianter både i og mellom de ulike kontekstene. I selvrapporingen er det særlig tre forhold informantene peker på som årsaker til talemålsendringer: generasjonsforskjeller, påvirkning fra menneskene rundt seg og geografiske forhold.

Resultatene som er presentert i kapittel 8 viser at informant 2 og 4, Trygve og Emil, er mer konsekvente og upåvirkelige sammenliknet med informant 1 og 3, Ellinor og Iben. De to guttene bruker gjennomgående flere tradisjonelle språkformer som typisk er kjennetegnet for det geografiske området, og mener selv de ikke lar seg påvirke av hvordan mennesker rundt dem snakker i betydelig grad. De to jentene snakker i større grad «penere» enn guttene, og tyr til det vi kjenner som mer standardiserte former av ord og uttrykk, gjerne i tråd med former som brukes i det midtøstlandske dialektområdet. I selvrapporingen uttrykker både Ellinor og Iben at de trolig lar seg påvirke av hvordan mennesker rundt dem snakker, og at det ikke er utenkelig at de har endret en del på eget talemål underveis i de tre intervjusituasjonene.

Trygve og Emil kommer i sine selvrapporinger inn på dette med stedsidentitet og talemål, og presiserer at det for dem har stor betydning at de bruker språklige trekk og kjennetegn som svarer til området de kommer fra. Emil understreker dette ved å poengtere at «de e vikti at mi hokser åssen dialekta e (.) at ikkje den glømmes» (jf.

kapittel 8.7 og vedlegg 7). Ut fra det informantene selv uttrykker, kan det virke som om Trygve og Emil har en sterkere stedsidentitet knyttet til Vegårshei enn det Ellinor og Iben har – både i måten de bruker språket på, og i måten de uttrykker seg om sted og talemål på.

I det kommende kapittelet vil jeg se nærmere på informantenes språklige variasjon. Mer konkret ønsker jeg å undersøke hvordan den språklige variasjonen kan være med på å antyde noe om mulige endringstendenser sammenliknet med tidligere studier. Til dette arbeidet vil jeg både ta resultatene og informantenes selvrapportering i betraktning, i tillegg til å knytte dette opp mot tidligere forskning og teori som ble presentert i kapittel 3 og 4.

9. Sammenfatning og diskusjon

I kapittel 8 analyserte jeg datainnsamlingen og presenterte den observerte språkvariasjonen hos informantene mine. I avhandlingens siste kapittel vil jeg først sette søkelyset på karakteristika ved informantenes språk samt ulike forklaringsfaktorer som kan være med og utdype resultatene og årsakene til dem. Deretter vil jeg diskutere ulike faktorer som kan forklare den variasjonen jeg har påvist.

I det følgende presenterer jeg resultatene på samme måte som jeg gjorde i kapittel 8. På samme måte som i forrige kapittel benytter jeg her tabeller hvorav noen har nøyaktig kvantifisering av forekomstene, mens andre markerer de forekomne variantene med X-er. Selv om presentasjonen av resultatene også her kan gi inntrykk av at informantene følger ryddige mønstre, forekommer det selvsagt vekslinger mellom de ulike variantene som er benyttet.

9.1 Språklig variasjon hos informantene

Slik det kommer frem i resultatkapittelet, er det mulig å finne individuelle forskjeller hos den enkelte informant knyttet til realiseringen av ulike språklige varianter. I det kommende vil jeg oppsummere språkbruken til hver informant gjennom de tre intervjusituasjonene.

Konteksten informantene befinner seg i viser seg for noen av informantene å spille en rolle for hvordan realiseringen av variabelen blir, uten at dette nødvendigvis følger faste mønstre. Det forekommer variasjon i alle de seks utvalgte språklige variablene, men det er særlig tre variabler som utmerker seg ved å ha størst utslag i variasjonen mellom de ulike intervjukontekstene. Tabell 4 viser at variasjonen er størst i realiseringen av de tre variablene personlig pronomer, nektingsadverbet «ikke» og sammenfall av lydverdiene /ç/ og //j/. Disse variablene er dermed kategorisert som *varierende* i tabellen. Til tross for at det også forekommer variasjon i de tre resterende variablene, realisering av /r/-lyden, substantivendelser og retroflekse lyder, er variasjonen for disse betydelig mindre sammenliknet med de tre første. Språktrekk med lite variasjon blir i tabell 4 definert som et *stabilt* språktrekk.

Tabell 4: Kategorisering av stabile og varierende språktrekk

	Stabilt	Varierende
Språktrekk		
/R/-lyd	X	
Retroflekse lyder	X	
Lydsammenfall av /ç/ og //j/		X
Nektingsadverbet «ikke»		X
Personlig pronomer		X
Substantivendelse	X	

Det er ulikt om informantene benytter seg av språklige varianter som svarer til det jeg tidligere i oppgaven har definert som *tradisjonelle former* (jf. delkapittel 2.3.2), eller om de benytter mer modifiserte former. Ellinor er den informanten som konsekvent benytter modifiserte former av språktrekkene, og disse holder seg stabile uansett hvem av intervjuerne hun er i interaksjon med. Talemålet til Ellinor har, i mye større grad enn de

andre informantene, klare likheter med samtalepartner Hermans, og hun modifierer lite eller ingenting i interaksjonssituasjonene med Marit eller meg. Trygve og Emil benytter på sin side realiseringer av språktrekkene som gjennomgående samsvarer med de tradisjonelle realiseringene som er typiske for Vegårshei. Iben, derimot, er den som samlet sett ser ut til å variere og modifisere språktrekkene sine i størst grad. Blant informantene er hun den informanten som gjør flest og tydeligst bytter i de ulike kontekstene. Tabell 5 viser, ved bruk av X-er, en oversikt over om informantene hovedsakelig benytter tradisjonsformer (TF) eller modifiserte former (MF) av de språklige variablene i de tre intervjuene.

Tabell 5: Informantenes bruk av tradisjonsformer (TF) eller modifiserte former (MF)

Informant	Ellinor		Trygve		Iben		Emil	
	TF	MF	TF	MF	TF	MF	TF	MF
A		X	X		X	X	X	
B		X	X		X	X	X	
C		X	X		X	X	X	

Enkelte av de språklige variablene kan tydelig ses i lys av den kontekstuelle situasjonen informantene befinner seg i, men for noen variabler er det vanskelig å finne faste mønstre for når vekslingen skjer. Informantenes totale variasjonsbredde blir presentert i tabell 6. Tabellen skiller ikke mellom de ulike intervjusituasjonene, men presenterer det totale repertoaret hver enkelt veksler mellom.

Tabell 6: Informantenes totale variasjonsbredde

Informant	Ellinor	Trygve	Iben	Emil
Språklig variabel				
/R/-lyd				
Uvular frikativ /ʁ/	X	X	X	X
Velar frikativ /ɣ/	X			
Retroflekse lyder				
/r/, /t/, /d/, /s/, /n/	/t/, /d/, /s/, /n/	/r/, /t/, /d/, /s/, /n/	/r/, /t/, /d/, /s/, /n/	/t/, /d/, /s/, /n/
Lydsammenfall av kj-lyden				
/ç/		X	X	X
/j/	X		X	
Nektingsadverbet «ikke»				
/ikke/	X		X	
/iççe/		X	X	X
Personlig pronomen				
/jæi/, /jæ/ + /mæi/	X			
/e:/ + /me:/		X	X	X
Substantivendelse				
M = maskulin	/en/ og /ene/	/en/ og /ene/	/en/ og /ene/	/en/ og /ene/
F = feminin	/a/ og /ene/	/a/ og /ene/	/a/ og /ene/	/a/ og /ene/
N = nøytrum	/e/ og /a/	/e/ og /a/	/e/ og /a/	/e/ og /a/

9.2 Kodeveksling, kodeblanding eller kodegliding?

Informantgruppen min bruker språket ulikt i de forskjellige situasjonene. Det er ingen av dem som gjør et fullstendig skifte i talemålet sitt mellom situasjonene, men de endrer derimot realiseringene av enkelte språklige variabler. Som nevnt er Iben den informanten som varierer språktrekkene sine mest i alle intervjuene. Ellinor, Trygve og Emil holder på hver sine vis tilsynelatende fast ved sine realiseringer i de tre situasjonene, men med nokså forskjellig fordeling av henholdsvis modifiserte former og tradisjonelle former.

I delkapittel 4.3.2 skrev jeg, med utgangspunkt i Gumperz (1982) og Gibbons (1987), om ulike måter å dele inn den observerte språkvekslingen på – kodeveksling, kodeblanding eller kodegliding. Fordi metoden jeg har benyttet i denne avhandlingen legger opp til å studere språklig variasjon i ulike sosiale kontekster, er det særlig kodegliding-begrepet jeg vil se informantenes språklige variasjon ut fra.

Det er gjerne snakk om kodegliding i situasjoner hvor det er vanskelig å fastslå når det skjer et språklig skifte. Kodegliding er en språkpraksis som gjør taleren i stand til å tilpasse språket sitt etter den sosiale konteksten vedkommende befinner seg i (Gibbons, 1987, s. 103). Akkurat slik kan det se ut til å være for mine informanter. Vekslingene som skjer er nokså beskjedne, men frekvensen i dem ser ut til å følge samme takt som når det skjer et bytte i den sosiale konteksten. Ellinor veksler mellom /jæi/ og /jæ/ i interaksjon med de lokale intervjuerne, men benytter konsekvent /jæi/ i interaksjon med Herman. Iben veksler mellom /ikke/ og /iççe/ i interaksjon med Marit og meg, og blir konsekvent i bruken av /ikke/ i interaksjon med Herman. Til tross for at Trygve gjennomgående benytter de samme språklige variantene benytter han i ett tilfelle /klassen/ i interaksjon med Herman. Det kan med altså se ut til at mesteparten av den språklige variasjonen som forekommer hos informantene mine kan betraktes som kodegliding. Vekslingene som skjer er små, men realiseringene av variablene opptrer ulikt ettersom hvilke sosiale kontekster de befinner seg i.

Røyneland (2007, s. 51) påpeker at språklig veksling bevisst kan brukes som middel for å symbolisere forholdet mellom de ulike samtalepartnerne. Hos mine informanter er det nærliggende å anta at mye av kodelidingen skjer ubevisst, hovedsakelig fordi skiftene mellom de ulike variantene verken opptrer konsekvent eller ser ut til å følge faste mønstre. Ut fra det informantene uttrykker i selvrappotereringen har de høy aksept for språklig variasjon og anser dette som uproblematisk, men påpeker likevel at variasjon innad i samme samtalekontekst er «rart» og «merkelig».

9.3 Forklaringsfaktorer

Til nå har jeg vist at den språklige variasjonen som forekommer i informantenes språk i all hovedsak kan beskrives i lys av begrepet kodegliding. Variasjonen gjør seg gjeldende både innenfor en og samme kontekst, og mellom de ulike kontekstene, altså både på inter- og intraindividuell nivå. Vekslingen som skjer ser ut til å være et resultat av at taleren forsøker å tilpasse seg den sosiale konteksten vedkommende befinner seg i. Fordi det i min oppgave er samtalepartner som regnes som den mest betydningsfulle kontekstuelle faktoren, er det grunnlag for å si at informantenes språklige veksling både er kontekstuell avhengig og kontekstuell uavhengig. Dette ville høyst sannsynlig vært annerledes dersom samtaletema hadde vært den kontekstuelle faktoren som ble vektlagt.

Med utgangspunkt i begrepsforståelsene av kodeveksling, kodeblanding og kodegliding som er presentert i delkapittel 4.3.2 og videre drøftet i delkapittel 9.2, konkluderer jeg med at kodegliding i ulikt omfang er det som forekommer hos mine informanter. Videre i dette kapitlet vil jeg benytte en eksplanatorisk synsvinkel for å forsøke å forklare den observerte språkvariasjonen hos mine informanter.

9.3.1 Topostatisk og topodynamisk personlighet

En del av forklaringen på hvorfor informantene veksler i språket sitt, kan knyttes til personlighetstypen de involverte menneskene har. I delkapittel 4.3.3 pekte jeg på Thuns inndeling av topostatisk eller topodynamisk personlighet, som blant annet kan brukes for å forklare individers språklige valg (Skjekkeland, 2009, s. 76). Det er viktig å presisere at en slik inndeling fort kan bli rigid og idealisert. Likevel ønsker jeg å undersøke om mine informanters personlighet, her utledet av informasjonen i selvrapporeringen, har sammenheng med deres realisering av de utvalgte språklige variablene.

Trygve og Emil er de som oppgir at de ser for seg å bli boende på Vegårshei som voksne. De er begge opptatt av det lokale og har et ønske om å videreformidle det. De verdsetter det som lokalmiljøet på Vegårshei tilbyr, og anser seg selv som typiske vegårsheiinger, noe som kan være med på å plassere dem innenfor rammene til den topostatisk personligheten. Den topostatisk personligheten kan dermed brukes som en del av forklaringen på hvorfor Trygve og Emil benytter de tradisjonelle språkvariantene. Sett i lys av tilpasningsteorien kan Trygve og Emil ha benyttet en konvergerende tilpasningsstrategi for å uttrykke sin ønskede sosiale tilhørighet til samtalepartner. Mens de i intervju A og C har uttrykt ønske om å tilhøre den samme sosiale gruppen som intervjuerne, har de i intervju B uttrykt et ønske om å ikke ta del i den samme sosiale gruppen Herman tilhører.

I motsetning til Trygve og Emil uttrykker både Ellinor og Iben at de selv ser for seg å bo i nærheten av en større by som voksne. Selv om de to jentene uttrykker begeistring for Vegårshei i selvrapporeringen har de likevel et ønske om å komme seg ut av bygda, til mer sentrale og urbane områder. Uttrykk for mindre lokal tilhørighet gir grunnlag for å tildele Ellinor en topodynamisk personlighet, som igjen kan være med å forklare hennes bruk av språkvarianter som gjerne kan forbindes med mer sentraliserte strøk.

Iben er ikke like konsekvent i variantene hun benytter, og veksler mellom tradisjonelle og modifiserte former. Hun uttrykker som nevnt i selvrapporeringen et ønske om å bo en annen plass enn Vegårshei, men oppgir samtidig at hun snakker «mer dialekt enn standardisert». Iben gir verken signaler om å ha sterk eller svak lokal tilhørighet, og befinner seg dermed i en mellomposisjon mellom å ha topostatisk og topodynamisk personlighet. Denne mellomposisjonen kan dermed brukes som forklaring på at Iben både veksler innad i samme- og mellom de ulike interaksjonskontekstene hun befinner seg i. Det kan tenkes at Iben underveis i de ulike interaksjonssituasjonene har benyttet det Mæhlum og Røyneland (2018, s. 143) omtaler som en «nøytraliseringsstrategi», ved at hun «nøytraliserer» og «tilpasser» språket og de ulike realiseringene etter hvem hun er i interaksjon med.

Ellinor og Ibens språkbruk kan også ses i lys av akkomodasjonsteoriens tilpasningsstrategier. Ellinors språkbruk er konvergerende til måten Herman bruker språket på, noe som kan forstås som et ønske om å få være en del av samme sosiale gruppe som han tilhører. Ved at Ellinor ikke konvergerer språket sitt i interaksjon med

meg og Marit får hun samtidig fremhevet sin sosiale tilhørighet. Fordi Iben er den informanten som i størst grad endrer talemålet sitt, kan det se ut til at hun forsøker å konvergere språket til partneren hun er i interaksjon med for å få sosial aksept.

9.3.2 Standardisering eller nivellering av dialekten?

I delkapittel 4.2.1 presenterte jeg ulike utviklingstendenser som ser ut til å dominere for norske talemål i dag. Standardisering av talemålet fører i stor grad til at talemålet utvikler seg i retning av hovedstadens talemål, og blir betraktet som en nasjonal variant (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 135). Dialektnivellering fører i større grad til at dialektal variasjon utjevnes og får språket til å bli mer homogent. Brit Mæhlum skriver om dette i sin artikkel, og peker på at «[...] det foregår en språklig utjamning, en nivellering, innenfor det norske språkområdet, der mange av de trekkene som tidligere kunne brukes til å lokalisere enkeltindivider helt ned til mindre bygder og bygdelag, nå er falt bort eller er i ferd med å falle bort» (Mæhlum, 2002, s. 68). Språk som har vært gjennom en nivelleringsprosess har skapt språklige fellestrekk som benyttes i en region (Mæhlum & Røyneland, 2018, s. 126). Ifølge Skjekkeland kan trolig mye av utviklingen av dialektene i Agder ses som et resultat av at sentrumsmålene sprer seg (Skjekkeland, 1999, s. 92). Likevel er det vanskelig å snakke om et «fellesørlandsk» språk, fordi dialektområdet internt har så store forskjeller mellom kystmålene og de midtre og indre målene (Skjekkeland, 1999, s. 77).

Selås undersøker i sin doktorgradsavhandling ulike nivelleringsentrum for kommunene hun har tatt utgangspunkt i, og finner det nærmest usannsynlig at Vegårshei regulerer dialekten etter nabokommunene (Selås, 2003, s. 260). Selås påpeker at påvirkningen på vegårshedialekten dermed trolig kommer utenfor hennes undersøkelsesområde, altså utenfor bygdas nabokommuner, og hevder påvirkningen og orienteringsretningen er mot Østlandet generelt, og landets hovedstad spesielt (Selås, 2003, s. 253).

De modifiserte språkvariantene informantene mine benytter er nokså like med de språklige realiseringene Herman benytter, noe som kan underbygge det Selås peker på, en østlig orienteringsretning (Selås, 2003, s. 260). Pronomensformene det veksles mellom er den lokale varianten /e/ og den typisk østnorske formen /jæi/, heller enn sørlandsk /æ:/ eller /e:g/. Det samme gjelder for variasjonen av nektingsadverbet der det er formene /ikke/ og /iççe/ det veksles mellom. Basert på variantene informantene mine veksler mellom, i tillegg til Selås' funn i sin avhandling, vil jeg argumentere for at språktrekkene på Vegårshei er utsatt for både en nivelleringsprosess og en standardiseringsprosess. De to prosessene behøver ikke være en motsetning til hverandre, og kan for Vegårsheis vedkommende se ut til å ha påvirket språktrekkene i samme retning. Både nivelleringsprosessen og standardiseringen har ført de tradisjonelle språktrekkene i retning av en forestilt standardnorm. Sammen peker de to prosessene i retning av det Skjekkeland hevdet (jf. kapittel 3.1) om at det foregår en «østlandisering» av talemålene for de områdene som ligger plassert øst i Agder (Skjekkeland, 1999, s. 79).

9.4 Avsluttende refleksjoner

Resultatene av det innsamlede datamaterialet, presentert i kapittel 8 og 9, gjør det mulig for meg å besvare forskningsspørsmålene som ble stilt innledningsvis i avhandlingens

første kapittel. Det som overordnet ser ut til å kjennetegne informantenes talemål speiler på mange måter den informasjonen som kommer frem i selvrapporeringen. Selvrapporeringen bidro med informasjon om informantenes forhold til Vegårshei, noe som også gjorde det mulig å tildele dem en topostatisk eller topodynamisk personlighet (jf. delkapittel 9.3.1). Informantene med topostatisk personlighet, altså de som uttrykte høy lokal tilhørighet, viser seg også å være de informantene som benytter språktrekk som er typisk for Vegårshei. Informantene med topodynamisk personlighet, altså de som uttrykker lav lokal tilhørighet, benytter i større grad språktrekk som kan lokaliseres til mer sentraliserte områder, gjerne områder som ligger øst for Vegårshei.

Selv om det er språklige forskjeller mellom informantene viser det seg at gruppa som helhet er nokså samstemt. De benytter mange av de samme realiseringene av de språklige variablene, og benytter de samme modellene og strategiene i interaksjon med andre. Sammenliknet med Smeland (2021), som undersøker intergenerasjonell språkbruk, ser det ut til at både hennes og mine informanter kan sies å være relativt homogene språkbrukere.

Selås stiller i sin avhandling spørsmål om hvilke forklaringer vi har til rådighet når det gjelder språkendringer (Selås, 2003, s. 13), og det samme gjør jeg i del to av forskningsspørsmålet som ble stilt innledningsvis. Som jeg har vist, kan vi forklare de inter- og intraindividuelle språkendringene som skjer i de tre intervjusituasjonene ved hjelp av akkomodasjonsteorien, kodeglidingsbegrepet og stedsidentitet (jf. kapittel 4). Ifølge mine informanter ser variasjonen av de språklige realiseringene ut til å være preget av en såkalt «østlandisering» (jf. kapittel 3.1).

Gjennom tre intervjusituasjoner har de fire informantene mine vist at de besitter et stort språklig repertoar. Ved å ta i bruk, eller ved å ikke ta i bruk, former og varianter av språket markerer de sin personlige identitet og tilhørighet til det geografiske stedet Vegårshei. Informantenes språklige vekslinger foregår hovedsakelig i takt med at den sosiale konteksten taleren befinner seg i, endres. Slik jeg ser det, og slik også andre før meg har pekt på, tenderer Oslo og talemålet i og rundt landets hovedstad som impulscenter for de språklige prosessene som foregår blant et utvalg unge vegårsheiinger i dag.

10. Masterarbeidets relevans for lektoryrket

Masterprosjektet mitt er relevant for meg som kommende norsklærer av flere årsaker. Et kjapt blikk på læreplanen i norskfaget gir i seg selv en rekke grunner til å tilegne seg kunnskaper om bruk, variasjon, utvikling og endring av talemål. Læreplanen som gjelder for 10. trinn, 13. trinn både studieforbereidende og påbygg samt læreplanen for grunnleggende norsk nivå 3, har konkrete kompetansemål som dreier seg om språklig variasjon, sammenhengen mellom språk, kultur og identitet, ulike talespråksvarianter som finnes i Norge og talespråkssituasjonen i landet i dag (Kunnskapsdepartementet, 2019). Ikke bare har jeg tilegnet meg bedre kunnskaper om hvordan talemålsutvikling og -endring foregår i Norge generelt, men jeg har tilegnet meg og satt meg inn i hvordan dette fungerer i regionen og kommunen nær meg. Dette gjør det også mulig å spille på det lokale og nærmiljøet rundt i undervisningssammenheng.

Masterarbeidet har også relevans til flere av norskfagets kjerneelementer. Jeg vil særlig trekke frem relevansen arbeidet har til kjerneelementene «språklig mangfold» og «kritisk tilnærming til tekst». Førstnevnte bygger på at elevene skal kjenne til samtidens og historiens språksituasjon i Norge samt kjenne til sammenhengen mellom språk, kultur og identitet (Kunnskapsdepartementet, 2019). Masterarbeidet har gitt meg gode innsikter i- og kunnskaper om dette, noe jeg anser som fordelaktig i undervisningen. Det andre kjerneelementet, kritisk tilnærming til tekst, viser seg å være høyaktuell i dagens samfunn. Det siste halvåret, preget av plagiat-avsløringer blant sittende statsråder, har vært et bevis på hvor viktig det er å være kritisk til tekst, kilder og bruk av kunstig intelligens. Ikke minst har det vist viktigheten av å handle etisk når man skriver egne tekster, og det å henvise til kilder man har hentet tekst fra. Masterarbeidet har gjort meg bedre rustet til å produsere egen tekst, til å være selvstendig i refleksjoner og til å opptre etisk i skriveprosessen, ferdigheter jeg gleder meg til å videreformidle som norsklærer.

Masterprosessen har også forberedt meg på læreryrket på andre plan. Det har gitt meg en større forståelse av hvor viktig det er å kunne uttrykke seg på en god måte gjennom skrift, og hvor viktig det er å jobbe med skrivekompetanse i skolen. Ved å kombinere masterskriving og fullt arbeid har jeg også forstått verdien av å være forberedt, planlegge og strukturere arbeid og tid på en effektiv og fornuftig måte. I en hektisk lærerhverdag anser jeg det som svært gode egenskaper å ta med seg.

Litteratur

- Akselberg, G. (1999). Prosjektet Talemålsendring i Noreg (TEIN) – form og innhald. *Målbryting*, 2, s. 8–14. <https://doi.org/10.7557/17.4708>
- Akselberg, G., Myking, J., & Sandøy, H. (2007). *Å sjå samfunnet gjennom språket: heidersskrift til Helge Sandøy på 60-årsdagen 14.06.2007*. Novus Forlag.
- Andersen, B. & Skrede, J. (2023). *Intervju som metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Berg, I. (2019). Morfologi. I Brøseth, H., Eide, K. M. & Åfarli, T. A. (Red.), *Språket som system: norsk språkstruktur* (s. 69–98). Fagbokforlaget.
- Bjorvatn, Ø. (2006). *Livet rundt Vegår*. Tvedestrand Boktrykkeri.
- ELAN (Versjon 6.7) [Computer Software]. (2023). Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics, The Language Archive. Hentet fra: <https://archive.mpi.nl/tla/elan>
- Gibbons, J. (1987). *Code-Mixing and Code Choice. A Hong Kong Case Study*. Philadelphia: Multilingual Matters 27.
- Gumperz, J. J. (1982). *Language and social identity*. Studies in International Sociolinguistics 2. Cambridge University Press.
- Hanssen, E. (2010). *Dialekter i Norge*. Fagbokforlaget.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual behavior*. University of Pennsylvania Press.
- Hognestad, J. K. (2019). Fonologi og fonetikk. I H. Brøseth, K.M. Eide & T.A. Åfarli (Red.), *Språket som system: norsk språkstruktur* (s. 41–68). Fagbokforlaget.
- Holen, S. (1929). *Ljodverket og verbalbøyginga i Vegårshemålføret* [Hovedoppgave]. Universitetet i Oslo.
- Hudson, R. A. (1996). *Sociolinguistics*. Cambridge University Press.
- Hårstad, S. (2004). «Ikke så typisk trøndersk»: En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Oppdal [Hovedoppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukere i gammel by. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim* [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap: teori, metode og faghistorie*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk: Sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Justvik, N. M. (2018). *Fra hav til hei. En fortelling om idrett i Aust-Agder*. Cappelen Damm Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

- Le Page, R. B. & Tabouret-Keller, A. (1985). *Acts of Identity: creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge University Press.
- Milroy, L. (1987). *Language and social networks* (2. utg.). Blackwell.
- Molde, A-K. (2005). *Innføringen av tjukk l og retroflekser i østlandsk – en empirisk avklaring og optimalitetsteoretisk analyse* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. <https://hdl.handle.net/1956/1289>
- Mæhlum, B. (1992). *Dialektal sosialisering: En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Novus Forlag.
- Mæhlum, B. (1996). Norsk og nordisk sosiolingvistikk – en historisk oversikt. I Henriksen, C. (Red.), *Studies in the development of linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden: Papers from the Conference on the History of Linguistics in the Nordic Countries, Oslo, November 20-22, 1994* (s. 175–224). Novus Forlag.
- Mæhlum, B. (2002). Hvor går vi – og hvorfor? Et forsøk på å trekke noen store linjer i utviklingen av norsk talemål. *Målbryting*, 6, s. 67–92. <https://doi.org/10.7557/17.4753>
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I Mæhlum, B. Akselberg, G., Røynealand U. & Sandøy, H. (Red.), *Språkmøte: innføring i sosiolingvistikk* (s. 104–124). Cappelen Damm Akademiske.
- Mæhlum, B., Akselberg, G., Røynealand, U. & Sandøy, H. (2008). *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Mæhlum, B. & Røynealand, U. (2018). *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Cappelen Damm Akademisk.
- NESH, (2023, november). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (5. utg). <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- van Ommeren, R. (2016). *Den flerstemmige språkbrukeren: en sosiolingvistisk studie av norske bidialektale* [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Papazian, E. & Helleland, B. (2005). *Norsk talemål. Lokal og sosial variasjon*. Høyskoleforlaget.
- Quist, P. (2017). Sprog-krop-sted: Dialektsamfundets meningssskabende orden. *Ideologi, identitet, intervention. Nordisk dialektologi*, 48(5), 57–71.
- Rasmussen, K. M. (2020). «Jæ prater bræiest på mandager og finest på fredager»: en sosiolingvistisk studie av talemålsvariasjon blant unge i Eidsvoll [Masteroppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Rubin, A. T. (2021). *Rocking qualitative social science. An irreverent guide to rigorous research*. Stanford University Press.
- Røsstad, R. (2002). Å undersøke oppfatningar om endring og variasjon i eigen dialekt. *Målbryting* 6, 191–200. <https://doi.org/10.7557/17.4759>

- Røsstad, R. (2005). *Den språklege røynda: om oppfatta og realisert talemål i austre Vest-Agder* [Doktorgradsavhandling]. Høgskolen i Agder.
- Røsstad, R. (2010). Ei forteljing om mangfald: Egdemål i tale og skrift. I Johnsen, B. E. (Red.), *Sørlandsk kultur: Mangfoldet og motsetningene* (s. 93–119). Høyskoleforlaget.
- Røyneland, U. (2007). Språk- og dialektkontakt. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. (Red.), *Språkmøte: innføring i sosiolingvistikk* (s. 44–70). Cappelen Damm Akademiske.
- Røyneland, U. (2014). Språk og dialekt. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (4. utg.), (s. 16–34). Cappelen Damm.
- Sandøy, H. (2011). *Romsdalsk språkhistorie: frå runer til sms – og vel så det*. Novus forlag.
- Selås, M. (2003). *Dialektal variasjon og endring aust på Agder – beskrive og forklart ved to språklege variablar* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Bergen.
- SIKT – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. (u. å.). *Samtykke eller allmennhetens interesse?* Hentet 29.03.2024 fra <https://sikt.no/tjenester/personverntjenester-forskning/personvernhandbok-forskning/samtykke-eller-allmennhetens-interesse>
- Simonsen, H. G. & Christensen, K. K. (2000). Lingvistikk: det vitenskapelige studiet av språk. I Endresen, R. T., Simonsen, H. G. & Sveen, A. (Red.), *Innføring i lingvistikk* (2. utg.), (s. 9–43). Universitetsforlaget.
- Simonsen, H. G. & Moen, I. (2006). Fonetisk perspektiv på sammenfallet av sj-lyden og kj-lyden i norsk. *Språknytt*, 34(1), s. 11–13.
- Skjekkeland, M. (1977). *Målføre og skriftmål*. Universitetsforlaget.
- Skjekkeland, M. (1999). Agder – ein region mellom aust og vest. Kva skjer med talemålet i området? *Målbryting 2*. <https://doi.org/10.7557/17.4713>
- Skjekkeland, M. (2009). *Språk og samfunn i endring: Ein studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*. Novus Forlag.
- Smeland, O. (2021). *Neimenn, detta va ju ogosLi jillt!: En kvalitativ studie av vegårsheidialektas utvikling, med fokus på enkelte språklige variabler* [Masteroppgave]. Universitetet i Agder.
- Sollid, T. (1996). *Tonar og minne frå Vegårshei*. Tvedestrand Boktrykkeri.
- Statistisk Sentralbyrå (SSB) (2023, 21.februar). *Kommunefakta Vegårshei*. <https://www.ssb.no/kommunefakta/vegarshei>
- Steinsholt, A. (1964). *Målbryting i Hedrum*. Universitetsforlaget.
- Sunde, K. (1984). *Den store ulvejakta på Vegårshei: før og etter 11.1.84*. Vegår-trykk.
- Thorsnæs, G. & Lauritzen, P. R. (2024, 7. januar). *Vegårshei*. Store norske leksikon. <https://snl.no/Veq%C3%A5rshei>

- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Torp, A. (1989). Tjukk l og skarre-r – talefeil eller hva? Litt om to lyder og deres skjebne og vandel – særlig mellom Arendal og Risør. I Bjorvatn, Ø. & Frognes, K. (Red.), *Dengang – på våre kanter. Årbok 1989*, (s. 37–50). Tvedestrand: Historielaget for Dypvåg, Holt og Tvedestrand.
- Torp, A. (2000). Skarre-r – ingen talefeil likevel? *Målbryting*, 4, s. 63–88.
<https://doi.org/10.7557/17.4734>
- Torp, A. (2001). Norske «landsdelar» og norsk målføreinndeling – spesielt om Sørlandet og «sørlandsk». *Målbryting*, 5, s. 49–83. <https://doi.org/10.7557/17.4744>
- Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: an introduction to language and society*. Penguin Books.
- Vegårshei kommune (2024, 29.februar). *Vegårshei skule*.
<https://www.vegarshei.kommune.no/tjenester/barnehage-og-skole/skole/om-vegarshei-skule/>
- Vevstad, K. (2001). Gjerstadungdommens gjerstadmål. *Målbryting*, 2001(5), s. 255–267.
<https://doi.org/10.7557/17.4771>
- Winje, K. M. (1994). *Stadnamn frå sørlege del av Vegårshei* [Hovedoppgave]. Universitetet i Bergen.
- Wolfson, N. (1976). Speech events and natural speech: some implications for sociolinguistic methodology. *Language in Society* 5, s. 189–209.

Vedlegg:

1: Intervjuguide

Intervjuguide til masteroppgave

Intervjusituasjon A: Tilbud for unge på Vegårshei

Skolegang og utdanning:

1. Hvordan opplever du det å gå ti år på samme skole?
2. Hva har skolegangen på Vegårshei hatt å si for ditt forhold til bygda?
3. Hva tenker du om at man må ut av bygda for å gå på videregående skole?

Transport:

4. Hva syns du om kollektivtilbudet som tilbys på Vegårshei?
5. Hvordan kommer du deg til/fra skolen?
6. Hvordan kommer du deg rundt dersom du skal på fritidsaktiviteter eller andre steder på fritiden?

Fritid/interesser:

7. Hvilke interesser har du?
8. Er du med på noe organisert fritidstilbud på Vegårshei (evt andre områder)?
9. Hvordan vil du si fritidstilbudene for unge er på Vegårshei?

Intervjusituasjon B: Skolegang og utdanning

Skole- og klassemiljø:

1. Hvordan vil du beskrive et godt klassemiljø?
2. På hvilke måter bidrar lærerne på skolen til å skape et godt klassemiljø?
3. Hva skulle du ønske det ble gjort mer av på skolen?

Press i skolen:

4. Tror du mange unge/mange på din alder opplever press knyttet til det å gå på skole og få seg en utdanning? Hvis ja, hvor tror du dette presset kommer fra?
5. Gjør skolen noe for at dere elever ikke skal oppleve press? I så fall, hva?
6. Har du noen tanker om hvordan press knyttet til prestasjoner i skolen kan forhindres?

Videre utdanning:

7. Hva er bakgrunnen for valget ditt av videregående skole og utdanningsprogram?
8. Hadde du ønske om å gå et annet studieprogram som ikke tilbys ved de nærmeste videregående skolene?
9. Hvilke planer har du etter videregående?

Intervjusituasjon C: Identitet og sted (avsløring av prosjekt)

Vegårshei:

1. Hvordan vil du beskrive Vegårshei og en typisk vegårsheiing?
2. Kan du gi en kort forklaring av språkforholdene på Vegårshei (språklige trekk)?

Identitet og tilhørighet:

3. Vil du selv si at du snakker i tråd med språkforholdene her, og hva betyr dialekten for deg?
4. Føler du sterk tilknytning til Vegårshei, er Vegårshei viktig for deg?
5. Hvor ser du for deg at du er bosatt om ti-tjue år? Hvorfor?

Dialektbruk:

6. Har du opplevd å få noen reaksjoner på hvordan du snakker? Hvis ja, i hvilke situasjoner, og hva slags type reaksjoner?
7. Opplever du noen dialekter/måter å snakke på som mer aksepterte enn andre? Hvis ja, hvilke?
8. Hva synes du om ungdommer som endrer dialekt/måte å snakke på?
9. Tror du at du selv legger om eller endrer dialekt ut fra hvem du snakker med? Hvis ja, på hvilke måte, og i hvilke situasjoner?

-----PROSJEKTET AVSLØRES-----

Selvrapportering:

10. Hvordan tror du selv du har brukt språket i de tre situasjonene?
11. Hva synes du om at jeg nå skal se på hvordan du bruker språket i de tre intervjusituasjonene?
12. Tror du at måten vi har gjennomført intervjuene på har hatt noe å si for hvordan du har snakket?
13. Har du lagt merke til om vegårsheidialekta er i utvikling?
14. Hvordan tror du befolkningen på Vegårshei snakker om ti år?

2: Samtykkeerklæring 1 – før fullinformering av prosjektet

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Ung på Vegårshei”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke unge vegårsheiingers forhold til bosted og identitet. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å bidra til å si noe om hva og hvor mye bosted har å si for tilhørigheten man føler til stedet, og hvor stor del av identiteten som knyttes til det geografiske området. Prosjektet er en masteroppgave, med et omfang på om lag 80 sider, og datainnsamlingen vil bestå av 4-5 ulike informanter.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det humanistiske fakultet ved NTNU Trondheim er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Unge mennesker i alderen 16-18 år som har bodd hele sitt liv på Vegårshei får spørsmål om å delta i dette prosjektet. Grunnen til at de ovennevnte kriteriene er satt, henger sammen med at jeg ønsker å vite mer om hva bygda Vegårshei har av betydning blant unge, samt hvordan forholdet mellom identitet og geografisk tilhørighet arter seg. Det er ønskelig å ha et representativt utvalg av ulike kjønn.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i dette prosjektet, innebærer det at du er med i en intervjurunde. Det vil ta deg om lag 60 minutter, og det vil bli tatt lydopptak underveis. Intervjuene vil foregå på tre stasjoner, og du vil bli stilt spørsmål om tilbud for unge på Vegårshei, utdanning og skolevalg, og identitet og sted. Det er også rom for å snakke om temaer du selv synes er interessante eller relevante innenfor de gitte rammene. I det videre arbeidet skal intervjuene transkriberes og din identitet anonymiseres.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun meg og min veileder, Stian Hårstad, som vil ha tilgang til materialet.

Ingen uvedkommende vil få tilgang til materialet. Det oppbevares i henhold til regler hos NTNU og SIKT.

Navnet og kontaktopplysningene jeg har om deg vil erstattes med pseudonymer og anonymisering som kun jeg har tilgang til å gjenkjenne.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ved prosjektslutt i mai 2024. Da slettes alle opplysninger og lydopptak jeg har av deg.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Det humanistiske fakultet ved NTNU Trondheim* har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene

å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende

å få slettet personopplysninger om deg

å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Det humanistiske fakultet, NTNU Trondheim ved Stian Hårstad, tlf.: 41 21 53 34

Masterstudent Nina Flaten, tlf.: 99 54 85 42

Vårt personvernombud ved NTNU: Thomas Helgesen, mail: thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Nina Flaten

Stian Hårstad

Student

Prosjektansvarlig (veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Vegårsheidialekta blant unge*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju med lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker og foresatt, dato)

3: Samtykkeerklæring 2 – etter fullinformering av prosjektet

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Talemålsvariasjon blant unge vegårsheiinger”?

I informasjonsskrivet du ble tildelt i forkant av din deltakelse ble du presentert for en oppgave med formål om å undersøke det å være ung på Vegårshei. Dette var imidlertid ikke oppgavens fulle problemstilling, som har blitt holdt skjult for deg for å unngå å påvirke din språkbruk. Det egentlige formålet med mitt prosjekt, og som datainnsamlingen min dermed vil brukes til, er å undersøke og forske på hvordan unge vegårsheiingers talemål endres i møte med andre dialekter. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å undersøke om unge vegårsheiinger endrer sitt talemål i møte med andre dialekter. Ut fra funnene vil det også gjøres et forsøk på å kartlegge og forklare eventuelle årsaker til at det skjer/ ikke skjer endringer i talemålet. Prosjektet har også som formål å bidra til å si noe om hva og hvor mye bosted kan ha å si for tilhørigheten man føler til stedet, samt hvor stor del av identiteten som knyttes til det geografiske området.

Forskningsprosjektet legger grunnlaget for min avsluttende masteroppgave på lektorutdanningen ved NTNU Trondheim.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det humanistiske fakultet ved NTNU Trondheim er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får tilbud om å delta i denne studien fordi du oppfyller kriteriene jeg har knyttet til hvilke informanter jeg ønsker å innhente informasjon fra i dette forskningsarbeidet. Jeg er ute etter unge mennesker i alderen 16-18 år, som har bodd hele sitt liv på Vegårshei. Bakgrunnen for de satte kriteriene henger sammen med at jeg 1) ønsker unge menneskers refleksjoner og perspektiv på det å vokse opp- og bo på et lite sted, samt at jeg 2) ønsker så lite påvirkning «utenfra» som mulig, særlig i forbindelse med deres talemål, derav krav om å ha bodd hele sitt liv på Vegårshei.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i dette forskningsprosjektet, innebærer det at du skal intervjues hvor opptaker blir benyttet. Intervjuet er tredelt, og vil totalt ta deg om lag 60 minutter.

Intervju A tar for seg «Tilbud for unge på Vegårshei».

Intervju B tar for seg «Skolegang og utdanning».

Intervju C vil omhandle «Identitet og sted», og her får du også anledning til å reflektere rundt eget talemål og eventuelle talemålsendringer.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun meg og min veileder, Stian Hårstad, som vil ha tilgang til materialet.

Lydopptakene vil tas opp- og behandles med ekstern lydopptaker og i mobilappen «Nettskjema - Diktafon», utviklet av UiO og godkjent av NTNU.

Materialet vil oppbevares i henhold til NTNUs retningslinjer for innsamling av forskningsdata som inneholder personopplysninger.

Navnet ditt og kontaktopplysningene jeg har om deg, vil erstattes med pseudonymer og anonymisering som kun jeg har tilgang til å gjenkjenne.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven leveres i mai 2024. Da slettes alle opplysninger og lydopptak jeg har av deg.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Det humanistiske fakultet ved NTNU Trondheim Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør* vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene

å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende

å få slettet personopplysninger om deg

å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Det humanistiske fakultet, NTNU Trondheim ved Stian Hårstad, tlf.: 41 21 53 34

Masterstudent Nina Flaten, tlf.: 99 54 85 42

Vårt personvernombud ved NTNU: Thomas Helgesen, mail: thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Stian Hårstad

Nina Flaten

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Talemålsvariasjon blant unge vegårsheiinger*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju der lydopptak av meg benyttes til å forske på dialekten min

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker og foresatt, dato)

4: Transkripsjon av Ellinors intervjuer

Intervju A: Tilbud for unge på Vegårshei

E = Ellinor

I = Intervjuer (Marit)

- I Åssen opplever du de å gå ti år på samme skule?
- E Em de ær gyeit de (.) da blir man vætfall veldi fent me alle i klassa (.) ehm (.) men de ær jo åsså noe man blir lei a etter ti år [LATTER]
- I [LATTER] Ja de kan e tru (.) å har skulegangen på Vegårshei hatt å sæi får ditt fârhåll te bygda?
- E Ehm ee (.) de ær jo dær jæi ble fent me alle vennene mine da så viss ikke jæi hadde gått på skole hær så hadde jæi jo ikke fent noen egentli
- I Mhm em (.) å tenker du om e: at man må ut a bygda får å gå på vidregåene skule?
- E E: jæ syns de ær litt fjpt får da må man lissom ta buss mye lenger å sånn (.) e: men de e åsså gyeit siden de ær litt fedli å baye væye på bygda hele tia.
- I Ja bra (.) e: å suns du om kâllektivtilbudet som tilbys på Vegårshei?
- E Veldi dåli enkli de: jæi vet ikke om de går så veldi mye i helgene de går kanje tåg menne buss te Tvedestran å sånn går kun rett etter skolen å e: jæi syns de ær dåli
- I Åssen kâmmmer du dæ te skulen?
- E E: jæ tar buss (.) skolebuss
- I Ja åssen kâmmmer du dæ ront viss du ska på fritisaktiviteter eller andre steer på fritia då?
- E Da må jæi bli henta me bil (.) eller bli fjot da
- I Mhm e: åssen interesser e de du har?
- E Em: (.) jæ går på vålliball åsså driver jæi me riding [...]
- I E du me på no årganisef fritistilbud på Vegårshei?
- E Av å til så ær jæi på åpent hus å em: (.) ja va ær de di andre heter (..) nito å villhæia ær jæi me på
- I Åssen ve du sæi fritistilbude får onge e hær på Vegårshei?
- E Enkli veldi bra sånn i fârhåll te veldi mange andre steer (.) så de ær jo mange som ræiser fra Aŋdal å Tvedestran å Åmli å sånn hit fâdji de ikke ær noe dær
- I Så bra (.) E de sånn at du bruker møe a fritia di på skulearbei?
- E E: ja men jæi ær veldi sånn pærfekjonist så jæi bruker ganske mye ti på de ja
- I Å ja då jønner e (.) e de no anna du ve sæi eller legge te når de jeller tilbud får onge på Vegårshei?
- E Em: (..) de ær veldi mye bra spåter å sånn hålt jæ på si (.) de ær mye tilbud me sånn hånnball, vålliball, fotball å sânnne ting (.) de syns jæi ær bra

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju B: Skolegang og utdanning

E = Ellinor

I = Intervjuer (Herman)

- I Vilke planer har du etter at du ær fædji me grunnskolen?
- E Em: planen min ær å gå på [...] på tåppidrett dær
- I Mhm vorfår ønsker du dæi dit?
- E E: får de føyte så ær jæi veldi åpptatt a hest e: spåten åsså har jæi veldi lyst til å flytte ut (.) de virker spennene

- I Mhm spennene (.) har du non tanker om va du vil jåbbe me i fremtiden?
- E E: jæi har væt litt innåm pilot kanje å poleti (.) de ær di to jæi står mellom enkli
- I Stili (.) vil du si at fåreldre, lærere eller venner har væt me på å påvirke vor du vil gå på vidregåene eller va du vil bli?
- E M: enkli ikke em: jæi har ikke så veldi mye å si om de (.) de ær ikke noe jæi har følt på næi
- I Næi (.) kan du si noe åm voðan åppm (.) nå går vi fårresten vidre til å snakke om fravær å karakterer (.) kan du si noe åm voðan åppmøte å fravær registreres på skolen?
- E Em: jæi har ikke så mye fravær men jæi vet at veldi mange andre i klassen har de å e: (.) jæi vet ikke (.) di ær vel ikke så strenge på de hær
- I Næi
- E Jæi jønte ikke spørsmåle helt [LATTER]
- I Næi e: (.) voðan de registreres (.) asså viss du vet voðan (.) ær de lissom i datasystemer eller vet du om di bruker noe sånt?
- E De vet jæi ikke noe om (.) eller vi har e: (.) e på visma så har vi en åversikt vor vi kan se vor mye fravær vi har
- I Ja mhm (.) flått (.) føler du at du går glipp a mye skolerelatet fagståff dæsåm du ær boþe en dag?
- E E: ja de føler jæi (.) så jæi tør ikke enkli å væye jemme så mye får å si de sånn (.) de ær litt skummelt å væye syk
- I Mhm (.) men dæsåm du ær boþe en dag (.) ær de sånn at læreren legger åpp til at dere kan gå jennåm de du har gått glipp av?
- E Em: (.) kanji i matte (.) da fårklarar di de til mæi men ikke enkli i di andre faga
- I Oi så di legger ikke veldi åpp til de næi?
- E Em: næi (.) viss du har gått glipp a noe i naturfag så går ikke akkurat læræn jennom de (.) da må du heller få notater a en medelev eller no sånt
- I Mhm (.) åpplever du at de hær på skolen eller i klassen ær press åm å jøre de bra?
- E E: både ja å næi (..) i vennejengen min så ær vi enkli veldi flinke alle sammen så da føler jæi litt press på de at alle andre får seksere å sånne ting å at jæi vil jøre de like bra som di
- I Ja jønner (.) jør skolen noe får at dere elever skal åppleve press (.) næi ikke skal åppleve press?
- E Em: (..) jæi vet ikke [LATTER] em: di s (.) næi jæi klarer ikke svare på de
- I Næi helt græit
- E Eller lissom (.) jæi vet ikke (.) di sier ikke så mye om de di baye sier at vi skal prøve våt beste så da jør vi de
- I Ja bra (.) har du sell noen tanker om va som kan jøres får å unngå at man çenner på press?
- E Em: ikke sammenligne me alle andre å baye jøre sitt beste sell å væye fånyyd me den karakteren man får
- I Mhm (.) voðan vil du beskrive et gått klassemiljø?
- E Em: et miljø vor alle blir inkludet å tatt vare på å [LATTER] atte de ikke ær no måbbing eller kommentarer eller baksnakking å sånn
- I Fint (.) voðan åpplever du miljøe på skolen?
- E Ganske gyeit boþsett fra at de ær litt baksnakking blant jentene (.) men de ær baye noe man må fårvente i tenåringsaldæn (.) men elleş så ær de veldi bra miljø (.) jæi føler alle kåmmer gått åverens med di fleste
- I Ja (.) jeller de i klassen å?
- E Ja de å

- I Va har miljõe å si får egen trivsel da?
- E E: de jør jo at man har lyst til å ræise på skolen da e: å ja (.) viss man blir måbba å sånn så vil man ikke allti væye på skolen
- I Næi (.) bidrar læræne til å skape et gått klassemiljø?
- E Ja vi (.) av å til så jør vi gøye ting som å dra på klassesurer å har aktiviteter å sånn (.) å de fører jo til et litt bedre klassemiljø
- [...]
- I voðan bidrar medelever til å skape et gått klassemiljø?
- E Em: (.) ve å e: inkludere andre både på skolen å utnom sånn at man blir bedre jent
- I Mhm (.) ær de no mer du vil si om voðan (.) om dette me skolegang å utdanning?
- E M: enkli ikke

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju C: Identitet og sted

E = Ellinor

I = Intervjuer (Nina)

- [...]
- I Åssen vil du beskrive Vegåsei?
- E Em: lite (.) sosialt å fint
- I Æin typisk vegåseiing då (.) e de noe du tenker e typisk får dæi som bur hær?
- E E: de ær så mye fåjelli (.) de ær enten sånn bonnefålk på en måte som har går å sånn (.) eller så ær de fålk som ær veldi sossete sånn som guttene i klassa
- I Mhm (.) dæi e sossete?
- E [LATTER] ja [LATTER]
- I [LATTER] ja okæi em: (.) hen vil du på æin måte sæi (.) viss du ska plassere dæ jøl i den definişonen a æin vegåseiing (.) hen vil du plassere dæ då (.) blant dæi som e litt sossete eller dæi som e mæir bonske?
- E E: kanje litt mer bonske siden jæ har hester
- I Du har hester
- E Ja (.) så jæ ær vel kanje mest me di bonske
- I Ja kult (.) føler du stærk teknytning te Vegåsei (.) eller e Vegåsei vikti får dæ suns du?
- E Em: pappa ble åppvåkst hær så ja jæi vil si de (.) men ikke sånn veldi heller får jæi tror ikke jæi kåmmer til å bo hær hele live lissom
- I Næi jønner (.) de va nemli neste spørsmål (.) hen ser du får dæ at du e busatt om ti år?
- E Em: de vet jæ ikke men jæi tror ikke de ær på Vegåsei (.) de ær kanje litt nærmere Kristiansan eller no sånt tenker jæ
- [...]
- I Kan du ji æin koj fårklaring eller oppsummering av vegåseidialekta?
- E E: (..)
- I De e kanje litt vrient (.) men bare sånn di typiske tinga du tenker på?
- E De ær veldi vanskli (.) jæ vet ikke (.) de ær vel ikke noe spesielt enkli med vegåseidialekta (.) dialekta ær egentli ganske fedli

- I Næi kanje icçe (.) men e dær noen or eller uttrykk som du tenker sånn oi de va dialekt?
- E Em: årh (.) enkli ikke (.) de ær ikke så veldi mange i klassa som snakker dialekt så jæi vet ikke (.) jæi snakker ikke vegåseidialekt jæi [LATTER]
- I Næi
- E Næi
- I Åssen dialekt vil du sæi at du har?
- E Ganske blanna (.) dialekta mi har noen få dialektor hær å dær men enkli baye de (.) jæi snakker ganske jedli
- I Opplever du at noen dialekter e mæir på æin måte akseptet enn andre (.) at de e noen som blir m: å ska e sæi (.) kategoriset som bedre enn non andre?
- E Em: næi enkli ikke næi
- I Næi okæi (.) å suns du om ongdommer som endrer dialekt eller måte å snakke på då?
- E De ær jo litt trist da viss du er føtt å åppvåkst et ste åsså bytter du dialekt (.) da mister du jo på en måte en del av em: (.) ja de steet hålt jæ på si (..)
- [...]
- I Trur du at du føl legger om eller endrer på dialekta di utfra vem du snakker me?
- E Næi enkli ikke (.) jæ (.) jæi ær ikke no flink på dialekt så jæ får de ikke til
- I [LATTER] næi fint (.)

FULLINFORMERING AV OPPGAVEN

- E Åja:: (.) oi de var veldi plottwist [LATTER]
- I Har du tenkt på åssen du har brukt språke i dæi ulike sitvafonene?
- E Næi (.) jæi har ikke lakt mærke til om jæi har bytta eller ikke (.) jæi syns jæi har snakka ganske likt men jæ vett ikke
- I Næi (.) de kan gått henne du har snakka hæilt likt au (.) de e de e ska se på nå sæinere (.) har du lakt mærke te (.) sånn jenerelt då (.) no utvikling a dialekta (.) snakker du likt som fåreldre, bestefåreldre eller e dær no fåfell mellom genrafonene?
- E Em: jæi snakker mest likt pappa som ble åppvåkst hær (.) mamma snakker litt utblanna [...] men jæi snakker nåk en go blanning av di to
- I Ja kult (.) åssen trur du at fålk hær på Vegåsei kåmmer te å snakke om ti år då (.) trur du at fålk håller på dialekta?
- E Ja de (.) de ær nåk noen som fåtsatt kåmmer til å snakke dialekt om ti år menne di fleste tror jæi ikke kåmmer til å jør de
- I Så bra (.) takk

-----Intervjuet avsluttes-----

5: Transkripsjon av Trygves intervjuer

Intervju A: Tilbud for unge på Vegårshei

T = Trygve

I = Intervjuer (Marit)

- I Åssen opplever du de å gå ti år på samme skule?
- T Asså e har jo bygd opp et vennskap me alle fra føsteklasse te tieneklasse så e suns jo de e gøy å gå me di fåtsatt
- I Ja e: å har skulegangen på Vegårshei hatt å sæi får ditt fårhåll te bygda?
- T At e har venner å henge me på fritia (.) noen som e kan være me hæile tia (..) ja spele fotball, vålball, frisbigålf (.) sånne ting
- I Tenker du at de e positivt?
- T Ja veldi
- I Å tenker du om at man må ut a bygda får å gå på vidregående skule då?
- T Mm: asså de hadde væt veldi græit om mi hadde æin vidregåene på Vegårshei skule (.) næi hær på Vegårshei (.) menne mi e så lita ei bygd at e trur icçe de hadde blitt så mange som hadde gått dær (.) så e trur de e best at den e i Tvedestran å Risør å Anđal (.) at mi heller må ha æin çue minutt halltimes busstur vær mårå får å kåmme åss på skulen
- I Å suns du om kållektivtilbude som tilbys på Vegårshei?
- T E: icçe så veldi bra (.) de e æin buss som går hall ti (.) de e den æineste som går te Tvedestran å fra Tvedestran så må man ta vidre buss te Anđal å sânt (.) mi kunne gått ha fått æin liten oppgradering dær at de hadde gått æin buss te kanje křakka tåll te Tvedestran
- I Ville du brukt de au litt mæir då?
- T Ja
- I Åssen kåmmer du dæ te å fra skulen?
- T Em: e har æin veldi snill bestefar som çorer mæ te skulen så å sæi vær da (.) åsså çorer mamma åfte (.) åsså har e mauilhet te å bruke buss men sia både mamma å bess ska ne te Myra på samme titsponkt som e ska på skulen så suns e de e like græit å bare çore
- I Mhm (.) så du har buss?
- T E har buss (.) men de e himla græit å bli çøt [LATTER]
- I [LATTER] ja e ser den (.) åssen kåmmer du dæ ront på fritisaktiviteter?
- T E sykler åfte åsså blir e åfte çøt då au fåde at begge bestefåldrene mine e penfonister så di har icçe så møe anna å jøre enn å çore ront på me [LATTER] åsså suns dæi de e jilt å jøre de au
- I Ja jønner (.) åssen interesser e de du har?
- T E: e veldi gla i å spille vålball (.) e spiller litt fotball åsså har mi bynt nå me å spille frisbi: (..) frisbigålf (.) de e blitt æin ganske stor ting i de siste på Vegårshei (.) så då e mi mange ongdommer som speler frisbigålf på fritia å på skulen
- I Jør dikkån de på skulen au?
- T Ja mi speler i flaråmbakken her (.) men de tar æin del ti så mi speler møe æinspretten i friminutta au då
- I Ah: så jilt
- T Ja
- I Em: e du me på no årganiseř fritistilbud på Vegårshei?

- T Ja e e me på vǎlliball alle – e e på vǎlliballtreninger ǎssǎ (..) e e jo me på fotball men dǎ spiller e fǎr Tvedestran fǎrde Vegǎrsei ǎ Tvedestran har flǎtt sǎ sammen (.) sǎ e trener i Tvedestran nǎr e trener fotball
- I Ja de va spǒrsmǎl nommer to (.) om du eventuelt e andre plasser?
- T Ja e e i Tvedestran ǎ speler fotball ǎssǎ e e i ǎmli ǎ speler vǎlliball au
- I ǎ sǎ jilt (.) dǎ e du aktiv
- T Ja
- I ǎssen ve du sǎi fritistilbude fǎr onge e pǎ Vegǎrsei?
- T E suns de har blitt veldi bra (.) e sunst di har assǎ sǎnn som e har sett sǎ har dǎi alt fra hǎnnball te fotball te vǎlliball i alle aldegrupper sǎ alle fǎr tilbud (..) ǎ de e mottorkrǎss trur e pǎ Ubǎrmon sǎ fǎlk som har interesse fǎr de kan rǒre dǎr (.) sǎ e suns de e et veldi bra tilbud
- I Ja de e nǎk ǎ jǒr?
- T De e nǎk ǎ jǒr
- I Bruker du mǒe a fritia di pǎ e: skuřearbei?
- T Nja (.) e bruker kanře (.) pappa vi at e ska jǒre de ǎin time vǎr da men de blir kanře opp te ǎin halltime dǎ (..) menne e prǒver ǎ hǎlle mǎe ront te ǎ jǒre lekser ǎ sǎnn vǎr da
- I Mhm sǎ bra (.) e de no anna du ve sǎi eller legge te nǎr de jeller tilbud fǎr onge pǎ Vegǎrsei?
- T (..) Nǎi iřře sǎ veldi mǒe som e kǎmmer pǎ nǎ
- I Nǎi

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju B: Skolegang og utdanning

T = Trygve

I = Intervjuer (Herman)

- I Vilke planer har du etter at du ǎr fǎrđi me grunnskolen?
- T Nǎi dǎ har e planer om ǎ gǎ pǎ skuře i [...] pǎ tǎppidrett fǎr ǎ satse litt (.) sǎ fǎr e se ǎ e jǒr vidre dǎfra sǎinere
- I Ja sǎ spennene
- T Ja e har ǎin stor interesse fǎr vǎlliball (.) e suns de e gǒy ǎ drive me sǎ dǎ har e lyst te ǎ ta et ekstra steg vidre fra dǎr e e nǎ
- I Mhm (.) har du noen tanker om va du vil jǎbbe me i fremtiden?
- T Iřře (.) nǎi (.) e har iřře tenkt enkli hǎilt pǎ de men e har jo lyst te ǎ ha ǎin jǎbb dǎr e tjener penger pǎ ǎin mǎte (.) at e tjener nǎk me penger te at e kan bu ǎin bra plass ǎ ha et fint liv
- I Ja (.) vil du si at fǎreldre, fǎresatte, lǎrere eller venner har vǎr me pǎ ǎ pǎvirke vor du vil gǎ pǎ vidregǎene?
- T Ja assǎ pappa har jo (.) de e han som har lǎr me vǎlliball sǎ han har jo pǎvirka mǎe te ǎ staře me vǎlliball ǎ e har fǎtt ǎin hǒy interesse fǎr de sǎ dǎ har nǎk de pǎvirka te ǎ velge tǎppidrett
- I Mhm (.) sǎnn i fǎrhǎll til va du vil bli da?
- T Nǎi iřře sǎ veldi mǒe i fǎrhǎll te ǎ e vil bli nǎi
- I Nǎi di har ikke pǎvirket dǎi i fǎrhǎll til de?
- T Nǎi
- I Okǎi vi gǎr vidre til fravǎr ǎ karakterer (.) kan du si noe ǎm vořan ǎppmǒte ǎ fravǎr registreres pǎ skolen?

- T Assá på Vegáðsei skurte så trur e icçe de e så veldi møe (.) i vætfall icçe me fravær (.) om du kámmer får sæint te skurten så får du icçe fravær (.) dá får du æin anmærkning så e (.) e har aldri opplevd at noen har fått noe fravær fra non timer (.) aldri
- I Næi bra (.) føler du at du går glipp av mye skolerelatet fagstoff dærsåm du er boete en dag?
- T Ja de e ganske møe som (.) eller man henger lissom etter (.) man henger æin da etter å de mærker du ganske gått
- I Mhm e: dærsåm du ær boete en dag (.) ær de sånn at læreren legger opp til at dere kan jennomgå de du har gått glipp av?
- T Næi dæi plæier icçe gå jennom men de kan være at dæi kámmer (.) at viss du rekker opp hanna å spør om dæi kan kámme å jelpet at dæi dá kanje tar litt opp å jelper dæ
- I Ápplever du at de hær på skolen å eller i klassen ær et press åm å jøre de bra?
- T Assá de e jo sikket noen som føler på press viss de e noen som går ront å skryter a æin sekser (.) men dá jønner e jo at noen kanje føler at dæi e dáti å dá má dæi jør de bedre på neste får at dæi ska være kule
- I Jør skolen noe får at dere elever ikke skal áppleve press?
- T Ja (..) i vætfall før (.) i áttene så va de sæli i matte dá sa læræne felles at alle (.) eller at mi icçe skulle gå ront å spør å den å den pæsonen fikk i karakter (.) dá skulle mi bare halle karakteren får åss jøl åsså kunne mi heller snakke om de etter skurten viss de va så veldi vikti
- I Har du sell noen tanker om va som kan jøres får å unngå at man çenner på dette presse?
- T De e icçe veldi møe (.) viss assá du kan jo (.) de e nåk icçe så veldi møe å jør får viss du har lyst te å vite noens karakter så spør du (.) dá svarer den pæsonen de den pæsonen vi (.) de e icçe så veldi møe andre fálk kan jør noe me trur e
- I Næi e: voðan vil du beskrive et gått klassemiljø?
- T Alle e venner e: fálk jelper verandre i timene viss noen suns de e vanskli (.) de e æin plass utenfårskap e æin ting som ingen har høt om (..) dá vi e sæi at de e et gått klassemiljø
- I Mhm voðan ápplever du miljøet på skolen å i klassen?
- T Næi de e ganske bra miljø trur e de e (.) alle assá de e (.) de e lissom i jenger på æin måte (.) de e æin jeng åsså e de flæire jenger ront så de e (.) alle e icçe bestevenner men de e fáfelli jenger (.) e trur icçe e ser noen som går alæine i klassen vår (.) e trur alle har noen å værme hæile tia
- I Ja sånn i fárháll til miljøet (.) va har de å si får egen trivsel?
- T De jønte e icçe (.) sæi de ijen
- I I fárháll til voðan du ápplever miljøet på skolen å i klassen (.) va har de å si får egen trivsel?
- T De har jo litt å sæi me åssen (.) assá viss e icçe har venner på skurten dá vi e kanje icçe (.) dá ville e bare væt hæime (.) væt slapp å icçe væt på trener (.) dá hadde e væt æin fenerelt flapp pæson å de e icçe heller så veldi bra får skurten
- I Næi sant (.) bidrar læræne til å skape et gått klassemiljø?
- T Ja læræne assá dæi som går ute på skuregåren (.) ser dæi æin alæine så går dæi bot te den pæsonen å snakker å kanje snakker me æin anna jeng som står dær om atte kanje den pæsonen kunne værme den jengen (.) e suns dæi jør æin go jább
- I Mhm så bra m: voðan bidrar medelever til å skape et gått klassemiljø?
- T Assá invi (.) eller viss du icçe e så go venn me æin pæson å du å æin jeng (.) din jeng jør no gøy i friminutta så kanje inviterer du den pæsonen me te å værme på de gøye (.) dá bidrar du gått som æin medelev

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju C: Identitet og sted

T = Trygve

I = Intervjuer (Nina)

- I Åssen vil du beskrive Vegåsei?
- T Pærfekt fritistilbud så du har nåk å jør på fritia om du har lyst (.) åsså næi (.) dåri kållektivtrafikk som e snakka om dær inne (.) e suns de kunne væt mæir (.) hær e æin buss som går vær da å den går kråkka ni
- I Ja de e vel bare skolebussen?
- T Ja egentli (.) den som går te Tvedestran sånn at du kan kåmme dæ vidre te byen å sånn
- I Ja icçe sant (.) æin typisk vegåseiing då (.) vem e de?
- T Æin typisk vegåseiing han gleder sæ te høstferi får då e de (.) får då får han jakta [LATTER]
- I [LATTER] nemli
- T Han liker å være aktiv e: (..) ja de e enkli dæi to tinga som beskriver æin go vegåseiing
- I Mhm vil du sæi at du jøl passer inn i den typiske beskrivelsen (.) e du sånn som gleder dæ te høstferi får å gå på jakt?
- T Ja
- I Ja (.) å jakter du helst på då?
- T Ærj å viss e ska jakte jøl så jakter e på enner (.) e suns de e veldi gøy åsså fisker e sånn i ny å ne (.) de e gøy viss du fisker me noen som e gøy å fiske me
- I Ja stili em: e de sånn at du føler stærk teknytting te Vegåsei eller e Vegåsei vikti får dæ?
- T Ja når e blir våksen så har e æin plan om å flytte hit (.) e har lyst te å tebake (.) e har tenkt å studere litt æin anna plass kanje men så har e lyst te å tebake te Vegåsei får e suns de e æin veldi fin plass å være på
- I Apsolutt (..) hen tenker du at du bur om ti çue år då?
- T Om ti çue år (..) då bur e i Oslo trur e
- I Ja så de e litt sæinere du vil tebake hit?
- T Jaja de blir når e ska få baņ å kone (.) då ska e tebake te Vegåsei [LATTER]
- I Ja [LATTER] kan du ji æin koț fårklaring eller oppsummering a vegåseidialekta?
- T M: vegåseidialekta trur e e ganske (.) asså mi bruker den bræie l-en æin del då (.) som i ærj (.) å mange (.) noen bruker den bræie l-en som icçe (.) e trur nesten icçe dær e noen andre dialekter som e vett hæilt som bruker den bræie l-en (..) åsså har mi et veldi nynåskt (.) nynåskt dialekt trur e når mi bruker e å icçe (.) eller ja at de nesten e litt likt som nynåskt då
- I Bra (.)vil du sæi at du jøl snakker vegåseidialekt?
- T Ja e snakker vegåseidialekt men e har nåk icçe den bræie l-en som dæi elste kanje har
- I Næi trur du de e æin fåsell dær?
- T De e (.) ja dæi eldre bruker den bræie l-en litt mæir
- I Ja em: opplever du at noen dialekter e mæir akseptet enn andre eller at noen har æin an status enn non andre?
- T Di (.) e trur enkli (.) næi e trur icçe dialekt har så veldi møe å sæi
- I Næi okæi (.) men å suns du om ongdommer som endrer dialekt eller måten di snakker på (.) tenker du noe åver de non gang?

- T Asså e tenker icçe egentli åver de men nå når du sæier de så (..) e suns jo du ska hålle på den dialekta som du har starta å blitt oppvåkst me (.) e suns icçe (.) du ska hålle på den dialekta (.) de e cedli viss alle bynner sånn asså plutsli e vegåseidialekta vekke
- I Mhm (.) trur du at du føl legger om eller endrer på dialekta etter vem du snakker me?
- T Asså om e snakker me æin som akkurat har flytta te Nårge får eksempel som icçe eller som har budd i Nårge littegran å kan litt nåsk så ville e nåk lakt om dialekta te litt mæir bokmål for at de e lettere får dæi å fåstå men (.) asså når e møter andre fra fra andre plasser så snakker e vegåseidialekt (.) de e den dialekta e snakker hæile tia
- I Ja de e de som kårmer natuli på æin måte?
- T Ja de e hæilt natuli å snakke de
- I Mhm bra (.) nå e e nesten fædi

FULLINFORMERING AV OPPGAVEN

- I Trur du at du har brukt språke fåselli i di hær sitvajonene?
- T [LATTER] (..) næi e trur egentli icçe de (.) e trur e har hatt æin liten jevn flyt hæile tia (.) e trur de
- I Mhm (.) har du lakt mærike te mæir sånn fenerelt då (.) te æin utvikling a vegåseidialekta får eksempel mellom genråsoner eller sånt (.) e de likt når du snakker som når bestefåreldre eller fåreldre å søsken snakker?
- T Næi dæi bruker (.) bestefåreldrene mine bruker (.) besta å bess dæi bruker noen litt andre sånn litt rare or som e icçe bruker (.) ikkøn får eksempel de har e icçe tenkt på å bruke enkli
- I [LATTER] næi (.) åssen trur du fålk hær kårmer te å snakke om ti år då?
- T E trur de går mot mæir blanning
- I Blanning?
- T Ja e trur de blir æin ganske blanning enkli at de e litt sånn at icçe bytter me ikke å kanje du håller på e men at de e noen sånne or som inniblant blir bytta
- I Goe tanker (.) de va egentli de

-----Intervjuet avsluttes-----

6: Transkripsjon av Ibens intervjuer

Intervju A: Tilbud for unge på Vegårshei

IB = Iben

I = Intervjuer (Marit)

- I Em: åssen opplever du de å gå ti år på samme skule?
- IB E: e opplever de veldig fint får du får jo veldig mange gode relasjoner de får å du føler det veldig trygt (.) etter du har gått ti år med meg og du jo veldig sønn (.) du føler det trygt med meg å kan snakke med meg om alt liksom (.) du får gode venner
- I Ja å har skulegangen på Vegårshei hatt å seie får ditt forhold til bygda?
- IB Em: assa vi har jo gått her på samme ste i ti år så man får liksom alle vennene sine her å liksom viss man e: (..) viss man e på får eksempel nito å villhæia å alle de plassene der så får man jo et ganske sønn gått forhold til Vegårshei (.) fåde man e mye her liksom
- I Mhm (.) å tenker du om at man må ut a bygda får å gå på videregående skule då?
- IB De e jo på æin måte litt flitsamt får de e jo ganske langt eller sønn de e jo icke så langt men de e fue minutter fufem minutt så de e jo litt tongvint fram å te bakte vær da (.) men de går jo greit da (.) man får jo opplevd nye ting å de e jo litt gøy å være æin anna plass enn Vegårshei
- I Ja jønner (.) de e gått å kamme sæ litt ut au
- IB Ja [LATTER]
- I E: å suns du om kallektivtilbude som tilbys på Vegårshei?
- IB De e ganske dår (.) de går jo veldig (.) nesten aldri buss ut te Tvedestran eller Aūdal så de bude jo apsolutt bli mye bedre fåde vi ungdommer har jo enkli veldig lyst til å dra andre plasser enn Vegårshei (.) vi har icke så mye butikker å alt sønn her så de e veldig (.) de hadde vært litt bedre viss vi hadde flere busser som gikk
- I Mhm (.) åssen kammer du det te å fra skulen?
- IB E tar buss sønn e: skolebuss
- I Ja åssen kammer du det ront viss du ska på fritisaktiviteter eller andre steer på fritia?
- IB Em: e kan noen ganger sykle men de blir mest çoring a fåreldre som çorer så de e å litt tongvint enkli (.) fåde i byer å sønn så kan man jo liksom ta buss å alt sønn men her på Vegårshei så må liksom fåreldre çore hele tia (.) de e litt flitsamt
- I Ja (.) de e icke sønn at du tar tåge no sæli?
- IB Næi ikke så mye
- I Næi (.) åssen interesser e de du har?
- IB Em: interesser (.) em: e spiller vølliball åsså (.) de har de jo her i hallen vær tåda åsså viss du e litt bedre eller viss du e ganske flink så har du flære ganger i uka (.) åsså synger e på kulturskolen som e boete der med kommunehuse eller på e: ve siden a legen eller liksom der legen e (.) så de e de e jør
- I Ja em: e du med på no årganiserte fritistilbud på Vegårshei?
- IB E: ja viss nito å villhæia e de så e e noen ganger der (.) åpent hus (..) å: ja e trur enkli de e de
- I Ja (.) hender de at du noen ganger e på ting andre plasser?
- IB Næi ikke sønn (.) de e jo noe i Aūdal men e har ikke vært der enkli (.) sønn på typ nito bare der liksom
- I Åssen ve du seie fritistilbude får onge e på Vegårshei?
- IB E: de e enkli ganske bra (.) vi har jo ganske mye liksom (.) de e jo vær (.) nesten vær freda på nito åsså e de annavær sønn på lørda villhæia å åpent hus (.) så e vil enkli seie at de e ganske bra (.) åsså har vi jo ganske mye å jør sønn vi har jo bra med idrett (.) de e ganske mye du kan finne på
- I Ja bra (.) bruker du møte å fritia de på skulearbeid?

- IB Ja enkli ganske mye får vi har jo lissom nå går vi jo i tiene så da har vi mye (.) å da enner de noen ganger me at e må jåbbe i helgene (.) læræne vil jo enkli icçe de men lissom noen ganger blir de bare sånn får de e icçe ti andre dager (.)
- I Ja e jønner (.) e de no anna du ve sæi eller legge te?
- IB E trur enkli icçe de
- I Næi
- IB Næi
- I Icçe noe om tilbud på Vegåsei får onge?
- IB E:
- I Noe du savner?
- IB Ja e savner mere butikker (.) de e ganske fedli sånn sett (.) de e jo bare Kivi å sånn Stuten åsså går e icçe dær så mye (.) åsså e de jo Myra Manufaktur med de e jo au litt sånn icçe hæilt i vår aldeşgruppe (.) åsså Esso men de e jo icçe sånn at e går å henger dær vær da så (.) e ville nåk hatt litt flæir butikker men e vet icçe om vi kunne fått çøpesenter på Vegåsei heller

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju B: Skolegang og utdanning

IB = Iben

I = Intervjuer (Herman)

- I Vilke planer har du etter at du ær fædji me grunnskolen?
- IB Mine planer e å gå på vidregåene i Tvedestran åsså har e lyst te å gå studiespess fåde at da tenker e at da har e ganske mange mauliheter etter vidregåene (.) så da blir de lissom ja e har lissom ikke bestemt me hæilt ennå va e ska bli så då tenker e at de e ganske greit å ta
- I Mhm, så du vil hålle alle muliheter åpne?
- IB Eja enkli så e de mest får at e da har flæire muliheter viss e har veldi lyst te å studere vidre å få æin høyere utdanning (.) så e tenker lissom de enkli e hovedgrunnen
- I Mhm (.) har du non tanker om va du vil jåbbe me i fremtiden?
- IB Em: e har veldi lyst te å jåbbe me mennsker å: (..) kanje lærer enkli (.) ja (.) e tenker de
- I Ja bra (.) vil du si at fåreldre, fåresatte, lærere eller venner har væt me på å påvirke vor du vil gå på vidregåene eller va du vil bli?
- IB Ja e tenker de (.) siden begge fåreldrene mine har utdanning sånn på høyskole så har e nåk kanje blitt litt påvirka a de (.) åsså kanji litt a venner au å de di ska
- I (..) karakterer å fravær kan du si noe åm vođan du vil e: vođan åppmøte å fravær registreres på skolen?
- IB E: øm: asså e kan ikke så veldi mye om de men e (.) de blir jo registret på vimsa å sånn (.) du senner lissom inn viss du e vekke æin da du e fuk så senner du inn på visma te læræne din åsså registreres de dær (.) så e trur enkli de e sånn de fungerer
- I Mhm føler du at du går glipp av mye skolerelateđ fagståff dæşåm du ær borte en dag?
- IB Em ja (.) viss e e bođe æin da eller to så føler e lissom at e (.) da har man gått glipp av æin te to daeş arbei fådji man henger ganske etter (.) vær da så kåmmer de no nytt å da e de litt vanskli å på æin måte få me de nyeste (.) de e vankli å stressene
- I Dæşåm du ær borte en dag (.) ær de sånn at læræne legger åpp til at dere kan gå jennom de du har gått glipp av?
- IB Em: di spør jo ikke (.) men viss du går bođ å spør di så e de åfte sånn atte di lissom sier va di har gått jennom (.) så de e åfte sånn at man kan få jelp a di eller få jelp a venner å spør om di har notater fra di daene
- I Ja bra

- IB Asså de kunne jo væt æin ide om læræne lagde æin åversikt åver va man har gått gjennom på æi uke sånn at viss du e bōte noen daer så kan du lissom få vite va di jikk jennom får de e jo litt stressene å gå glipp a ting (.) de e så mye hæile tia
- I Mhm (.) åpplever du at de hær på skolen å eller i klassen ær et press om å jøre de bra?
- IB Ja eller kanje mer sånn viss du går i en jeng da såm e veldi skoleflinke åsså får alle seksere veldi åfte å di snakker om de åsså kan man jo føle et ganske press på at man må jøre de bra (.) vætfall spesielt når fålk snakker om de de kan være litt sånn mye å ja (.)
- I Jør skolen noe får at dere elever ikke skal åppleve press?
- IB Asså di åppfårdrer jo til at vi lissom ikke skal snakke om va vi får men e føler lissom sell om di jør de så blir de ikke på en måte tatt på alvår (.) fålk går jo runt å snakker om de fårdeom å lissom snakker om ja karakterer
- I Ja (.) har du sell noen tanker om va som kan jøres får å unngå at man çenner på dette presse?
- IB Asså enkli buçe man jo bare fokusere mer på sæ jøl å tenke lissom ha mål får sæ jøl å ikke ha mål om å ha bedre karakterer enn andre (.) men de kan jo være litt vanskli (.) men de e på en måte de da
- I Mhm e: skole å klassemiljø e: voçan vil du beskrive et gått klassemiljø?
- IB E: dær alle e inkluderene å e hyggli mot verandre å lissom ja ikke utestenger å sånn
- I Mhm
- IB Atte lissom viss e står (.) viss noen e alæine så går noen andre bōt å spør vil du værme åsså får den pæsonen mulihet til å si enten ja eller næi å viss den sier næi så får du bare la pæsonen være å ja (.) passe på at alle har de bra så lissom bryr sæ om andre i klassa
- I Mhm (..) voçan åpplever du miljøe på skolen å i klassen?
- IB E opplever at de kan gå litt sånn opp å ne fåçi asså de handler jo kanje om vem du går me da men viss lissom (.) pæsonli så går e lissom me non jenter da å da kan de jo være lissom blant jenter så kan de jo noen ganger være litt sånn drama å sånn å da kan de jo være litt sånn ja (.) bli litt vanskli når man skal velge vem man skal værme (.) men i hæile høst så tenker e at vi har væt en ganske go klasse som bryr sæ om verandre å ja er snille enkli
- I Ja (.) va har de å si får egen trivsel?
- IB E tenker at da føler man sæ mer velkåmmen i klassa eller sånn du føler at fålk bryr sæ (.) di bryr sæ om dæ å: de handler jo om du har lyst te å gå på skolen eller ei (.) e har ikke akkurat lyst te å gå på skolen viss fålk e frekke å slemme mot me vær da
- I Næi bidrar læræne til å skape et gått klassemiljø (.) i så fall voçan?
- IB Ja e vil jo si at di prøver en del på de men de funker jo ikke allti (..) di passer veldi mye på i friminutta å lissom viss noen sitter alæine så går di bort å spør om de går fint å de e jo veldi bra men utåver de så tror e lissom ikke de e noe spesielt anna (.) di prøver jo sikket men de e kanje litt vanskli å få te
- I Mhm voçan bidrar medelever til å skape et gått klassemiljø?
- IB Å bryr sæ om andre å lissom være dær å ikke late som ja (.) at di på en måte bryr sæ om alle å spør om de går fint eller spør om di vil værme lissom
- I Mhm
- IB Mhm

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju C: Identitet og sted

IB = Iben

I = Intervjuer (Nina)

- I Åssen vil du beskrive Vegåsei?
- IB Ganske sånn lite em: ganske gammeldaks på æin måte ja em: man hører jo eller du vett vem alle e på æin måte å du hører veldi mye fåselli åsså lissom de e icçe så veldi mye å (.) de e veldi ut på lanne du

- mærker de veldi mye sånn bon bønner å masse gårer så de e icçe så veldi mye får åss ongdommer å jøre hær (.) de e veldi lite butikker å de blir bare mindre å mindre (.) de e dåli
- I Ja (.) åssen vil du beskrive æin typisk vegåseiing (.) e dær lissom noen çennetæin?
- IB Kanje litt sånn e: man jakter åsså e: va ska man si (.) bryr sæ lissom icçe så veldi (.) e icçe så veldi sånn fjållete (.) å veldi opptatt a tur eller naturen lissom (..) ja de e lissom de e tenker på når e tenker på æin vegåseiing
- I Vil du sæi at du jøl passer inn i æin sånn typisk vegåseiingbeskrivelse?
- IB Ikke sånn enkli kanje mest på grunna e lissom har bodd en litt anna plass før å e bare (.) vi jakter ikke i familien vår så de e lissom e çenner icçe hæilt på de (.) e har lissom væt me på jakt men driver ikke me de (.) fåeldrene mine e icçe så veldi vegåseiinger heller sjøl om mamman min e vegåseiing (..) e liker lissom Vegåsei men e suns de e litt sånn (.) veldi lite de e litt fedli vætfall når e har blitt eldre så mærker e lissom at de e gøyere å være ute i byen å sånn (.) e mærker de
- I Ja de jønner e (.) e Vegåsei viktig får dæ tenker du?
- IB Ja e har jo bodd hær i mange år nå å e suns de e æin veldi fin bygd sånn enkli (.) får de e veldi roli i fårhåll te mye åsså bor man lissom (.) ja du kan lissom (.) de e litt mer privatliv viss du bor ute i skauen så de e veldi dæili (.) å de e jo mange fine plasser man kan gå tur (.) ja så e liker veldi gått Vegåsei
- I Ja ser du får dæ at du bur hær om ti eller çue år?
- IB Enkli e e icçe hæilt sikker men så har e jo tenkt lenge at næi e skal ikke bo på Vegåsei når e blir eldre får de e lissom sånn da får baņa mine litt sånn fedli liv men asså de e enkli veldi fint hær (.) de e roli å ja e suns de e veldi fint så viss e skulle bodd utpå lanne så hadde de nåk væt hær
- I Ja em: kan du ji æin koj fårklaring eller oppsummering eller non sånn typiske çennetæin me vegåserdialekta?
- IB Em: den e litt sånn (..) va ska e si litt sånn em: jlapp eller sånn de e ikke så veldi du snakker lissom icçe sånn veldi foj de e veldig sånn e hæiter (..) sånn em: den e icçe sånn veldi fin den e litt sånn e føler den e litt sånn på æin måte blanna a fåsellie ting (.) den har lissom noen fåselli preg a andre dialekter (.) litt Oşlo å litt nynåşk får man hører at dær e æin blanning
- I Vil du sæi at du jøl snakker vegåseidialekt?
- IB Ikke helt på en måte men asså e sier jo til tider sånn e å e skriver veldi mye de på melling å sånn å e snakker nåk mer dialekt enn bokmål enkli
- I Tenker du at de e noen dialekter som e mæir akseptert enn andre eller som på æin måte har mæir status enn andre?
- IB Asså de e jo sikket litt sånn bokmål å sånn får de e jo veldi pent men di fra lanne di snakker litt sånn di e fra lanne lissom så di snakker litt rustent (.) så e tror enkli de ja
- I Å suns du om ongdommer eller får så vitt våksne au ja eller ongdommer som endrer dialekt eller måte å snakke på?
- IB Når di flytter får eksempel?
- I Ja eller bare om di snakker fåselli fra om di snakker med du eller om di snakker med noen andre
- IB De e kanje litt raņ men e jønner de på æin måte au får når du e me noen som snakker ekstremt vegåseisk eller va e ska sæi så får man (.) så blir man litt påvirka å viss du snakker med noen venner som bare snakker sånn jikkli bokmål så bare ettervæt så bynner man å snakke de (.) så man blir sikket veldi påvirka
- I Ja trur du at du jøl legger om eller endrer på dialekta di etter vem du snakker me?
- IB Ja når e e på Vegåsei så snakker e nåk ganske vegåseisk men når e kåmmer te får eksempel Vestlanne eller Oşlo så bynner e å snakke litt mæir bokmål
- I Ja de e du nåk icçe alæine om (.) bra svar

FULLINFORMERING AV OPPGAVEN

- IB Oi de e intresankt då

- I Ja så viss du ska tenke te baka nå (.) trur du jøl at du har brukt språke fãselli i di hær sitvaðonene?
- IB De kan jo være e e iççe hæilt sikker når e tenker på de å e har ikke tenkt åver de unnervæis heller så de kan jo være (.) kanje når e snakka om Vegåsei
- I Ja sånn jenerelt då har du lakt märke te æin endring me vegåseidialekta sånn mellom genrajoner får eksempel?
- IB Ja bestefåeldrene eller sånn di snakker jo enda mæir vegåseisk dialekt (.) veldi mye mæir så sammenligna me me så hører man litt mæir bokmål baki dær (.) de e ganske fãsell på gamle å onge
- I Åssen trur du at detta kãmmer te å fåtsette?
- IB De kan være de blir mæir sånn bymål (.) du mærker jo allerede fra genrajon te genrajon at moffar snakker mæir sånn ja vegåseisk enn me (.) ja enda mæir (.) så de blir nåk sånn ettervæt

-----Intervjuet avsluttes-----

7: Transkripsjon av Emils intervjuer

Intervju A: Tilbud for unge på Vegårshei

EM = Emil

I = Intervjuer (Marit)

- I Åssen opplever du de å gå ti år på samme skule?
- EM De e greit de men kan bli litt læi a verandre då
- I Mhm e: å har skulegangen på Vegårshei hatt å sæi får ditt fârhåll te bygda?
- EM At du får venner å at du blir inkludert a andre fâlk
- I Ja fint (.) å tenker du om at man må ut a bygda får å gå på vidregåene skule?
- EM De e greit får at då kan du bli çent me nye fâlk
- I Ja (.) å suns du om kâllektivtilbude som tilbys på Vegårshei?
- EM Næi de e jo icçe de beste då men du kâmmar dæ dit du ska
- I Mhm åssen kâmmar du dæ te å fra skulen?
- EM Buss
- I Blir du çøt noen ganger?
- EM Næi
- I Næi e: åssen kâmmar du dæ ront viss du ska på fritisaktiviteter då?
- EM Då sykler e eller så blir e çøt a fâreldrene mine
- I E du på noe andre steer enn Vegårshei?
- EM Næi e e jo ute å treffer venner då men boçsett fra de e de icçe så mange gangene e e på utsia bygda
- I Næi men åssen kâmmar du dæ ront då?
- EM E sitter på me andre eller så blir e çøt
- I Ja (.) åssen interesser e de du har?
- EM E spiller vålliball å fyer litt
- I Kult (.) e du me på no årganisert fritistilbud på Vegårshei?
- EM Ja e spiller vålliball
- I E du me på noe (.) nito eller
- EM Ja nito å villhæia
- I Ja bra (.) åssen ve du sæi fritistilbude får onge e på Vegårshei?
- EM E suns enkli fritistilbude e ganske bra de e ganske mange aktiviteter du kan jøre
- I E de noen aktiviteter du liker mæir enn andre?
- EM Ja vålliball å fotball
- I Mhm (.) e de sånn at du bruker møe a fritia di på skulearbeid?
- EM Næi
- I Næi (.) har du no anna du ve sæi eller legge te når de jeller tilbud får onge på Vegårshei?
- EM Næi enkli icçe (..) næi e suns de e greit e

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju B: Skolegang og utdanning

EM = Emil

I = Intervjuer (Herman)

- I Vilke planer har du etter at du ær fædji på grunnskolen?
- EM E fòrste åre så har e lyst te å gå tif på Sam Æide åsså har e lyst te å gå på fagskole om svæising å sånn
- I Mhm (.) tif?
- EM E vet icçe å de hæiter får no e: tip hette de fòr
- I Aha (.) vorfår ønsker du å gå dær?
- EM Næi får e suns de høres spennene ut å jåbbe i Norfjøn (.) då tjener man gått me penger au
- I Mhm har du noen tanker om va du vil jåbbe med i fremtiden?
- EM E har lyst te å ut å jåbbe på Norfjøn å: bli svæiser på Norfjøn
- I Vil du si at færelde, færsatte, lærere eller venner har væt me på å påvirke vor du vil gå på vidregåene?
- EM Næi icçe enkli (.) e fant ut a de fjøl
- I Ja çenner du eller vet du åm noen som jåbber i Norfjøn?
- EM Næ:i e har icçe (.) e çenner ingen som jåbber på Norfjøn enkli men e bare suns de høres gøy ut å jåbbe dær å spennene
- I Mhm (..) fravær å karakterer kan du si noe åm voðan åppmøte å fravær registreres på skolen?
- EM E suns icçe dæi e så strenge på fravær å sånn (.) nå har icçe e no fravær fjøl men e trur (.) du får helst æin anmærkning viss du kåmmer får sæint
- I Åppmøte da?
- EM Næi dæi fleste kåmmer på tia men dær e jo allti noen som kåmmer får sæint
- I Ja (.) føler du at du går glipp av mye skolerelatef fagståff dæsåm du ær bofe en dag?
- EM E: næi de kåmmer litt an på vikke da de e å å mi har
- I Ja fjønner (.) ær de sånn at læræne legger åpp til at dere kan jennomgå de du har gått glipp av dæsåm du ær bofe vet du de?
- EM Næ: icçe enkli (.) bare viss du spør så kan dæi ta fof jennomgang a å di har hatt i faga
- I Åpplever du at de hær på skolen eller i klassen ær press om å jøre de bra?
- EM E: næi de e jo mellom dæi som e goe så e de jo de (.) men me åss som icçe e så goe så e de icçe så høyt press enkli (.) så e vi sæi at de icçe e de
- I Mhm (.) jør skolen noe får at dere elever ikke skal åppleve press?
- EM Dæi sæier jo at icçe mi trenger å vise karakterer te verandre viss icçe mi vil (.) så e vi jo sæi at dæi jør sånn at icçe mi ska føle et press
- I Ja bra (.) har du sell noen tanker om va såm kan jøres får å unngå at man çenner på dette presse?
- EM Bare icçe spør andre om dæi sine karakterer får viss du spør dæi så vi jo dæi mest sannsynli spør du au så du kan jo unngå de me å jøre sånn
- I Mhm (.) skole å klassemiljø (.) voðan vil du beskrive et gått klassemiljø?
- EM At alle blir inkludef å at icçe de e måbbing å at alle kan være venner men de e jo icçe allti sånn at alle kan være venner (.) men vætfall inkludere fålk då som kanfe enkli e på utsia
- I Ja (.) voðan åpplever du at (.) voðan åpplever du miljøe på skolen å i klassen?
- EM Næi e opplever de (.) e suns enkli miljøe e ganske bra men som sakt (.) dær e jo allti noen som e på utsia men utnom de så suns e de e bra

- I Mhm å va har de å si får egen trivsel?
- EM E jønte icçe hæilt spørsmåle
- I Voðan opplever du miljøe på skolen å i klassen å va har de å si får din egen trivsel?
- EM Åja at du føler dæ jo bedre viss du blir inkludeṭ dā på æin måte (.) å viss icçe du blir inkludeṭ så vi du tenke sånn dā kan du bare bli hæime like gātt får at dā har du icçe noen venner
- I Mhm (.) bidrar læræne til å skape et gātt klassemiljø?
- EM Ja di jør vel enkli de (.) dæi sæier at mi må inkludere alle å alle må få bli me som spør å sånn
- I Voðan bidrar medelever til å skape et gātt klassemiljø da?
- EM Em: spør dæi som e på utsia om dæi vi bli me eller om (..) næi e vet icçe hæilt
- I Næi (.) takk
- EM E mi fæḍi?
- I Ja nå ær vi fæḍi (.) tusen takk

-----Intervjuet avsluttes-----

Intervju C: Identitet og sted

EM = Emil

I = Intervjuer (Nina)

- I Åssen vil du beskrive Vegåsei?
- EM Fin plass e: snille fålk å ja æin fin plass
- I Mhm (.) æin typisk vegåseiing dā?
- EM Ganske møe dialekt å ja (.) gla i å jåbbe me hennene
- I Ja
- EM Å (.) næi å mæir
- I Vil du sæi at du jøl e æin typisk vegåseiing?
- EM Ja litt mindre enn pappa kanje men ja e har ganske møe dialekt
- I Mhm (.) e de sånn at Vegåsei e vikti får dæ?
- EM Ja åsså suns e de e vikti at mi hokser åssen dialekta e (.) at den icçe glømmes
- I Ja bra (.) e: ser du får dæ at du kan tenke dæ å bu hær på Vegåsei om non år?
- EM Ja
- I Ja (.) men e de sånn at du vil litt ut a bugda føst non år eller tenker du at
- EM E trur e bare kāmmer te å bu hær
- I Ja em: kan du ji æin koṭ fārklaring eller oppsummering eller sæi noen çennetæin med vegåseidialekta?
- EM Ja or e: svintåks kanje å ikkøn å e [LATTER] åsså (.) de e typisk å sæi icçe
- I [LATTER] ja bra (.) vil du sæi at du jøl snakker vegåseidialekt?
- EM Ja e bruker jo æin del a dæi typpiske tinga men icçe alle
- I Næi em: tenker du eller har du inntrykk a at noen dialekter på æin måte har mæir status enn non andre (.) eller at noen e mæir akseptet enn andre?
- EM Næi (..) eller kanje østlansdialekta
- I Ja at den har mæir eller mindre status?
- EM At den har mæir status

- I Ja (.) å suns du om ongdommer som endrer dialekt då eller måte å snakke på (.) har du tenkt noe på de enkli?
- EM Næi de e litt raṭ då viss du går fra å snakke fra vegåṣei åsså går du te å plutseli snakke utlannåṣk (.) de høres kanje litt mærkli ut
- I Ja (.) trur du at du jøl legger om eller endrer dialekt etter vem du snakker me?
- EM Ja
- I Ja?
- EM De kårmer litt an på får de e iḡe alle som fåṣtår dialekta vår så då må du kanje jør de
- I Ja sant (.) snakker du likt viss du får eksempel snakker me eldre fålk som du jør me kompiser eller venner å sånt?
- EM Ja e bruker samme dialekta me dæi som e eldre som me dæi i klassa
- I Ja så bra (.) e e nesten fæḡi nå men [...]

FULLINFORMERING AV OPPGAVEN

- I Når du tenker tebakke ijen nå på di tri interjua du har hatt (.) trur du at du har brukt språke fåṣelli eller trur du at du har snakka ganske likt?
- EM Em: e trur e har snakka ganske likt men de e sikkeṭ noe e har endra på
- I Mhm (.) litt mæir jenerelt då (.) har du lakt märke te at dialekta hær på Vegåṣei har utvikla sæ eller endra sæ på no måte?
- EM Den har endra sæ litt på åssen baṅ snakker (.) dæi snakker litt mæir østlansdialekt
- I Ja (.) trur du dialekta e på væi ut?
- EM Ja
- I Åssen trur du at detta kårmer te å fåṣette då (.) sæi om ti ḡue år (.) trur du vegåṣeidialekta fåṣsatt fins?
- EM Ja e trur nåk at vegåṣeidialekta fåṣsatt fins om non år (.) men kanje iḡe får dæi yngre
- I Næi bra (.) e de no ant du tenker e relevant å sæi i fårbinnelse me de hær?
- EM Næi enkli iḡe

-----Intervjuet avsluttes-----

